

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

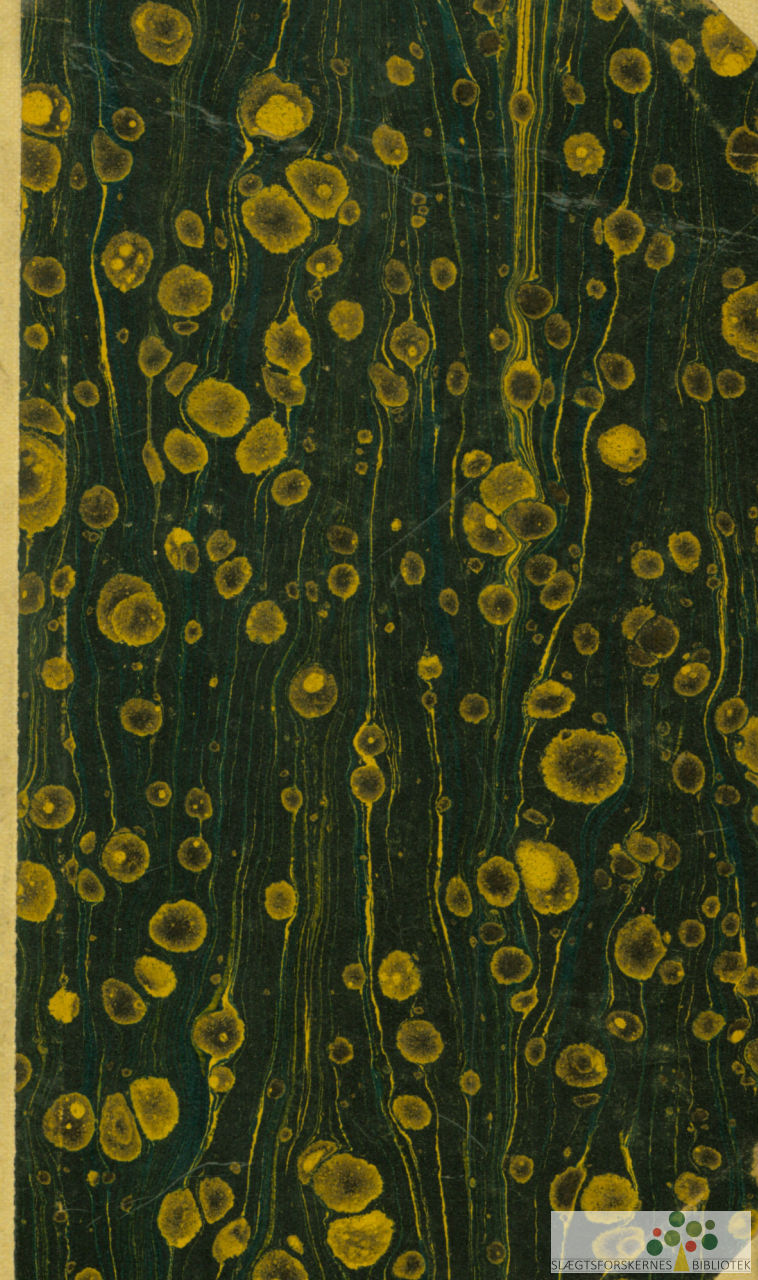
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

D E N G A M L E G E N E R A L

D E N G A M L E
G E N E R A L

V E D

E. BODENHOFF

U D D R A G A F G E N E -
R A L M A J O R F R E D E R I K
G O T T H O L D v. M Ü L L E R S
E F T E R L A D T E P A P I R E R

G Y L D E N D A L S K E B O G H A N D E L - N O R D I S K
F O R L A G - K J Ø B E N H A V N O G K R I S T I A N I A
M D C C C C X I V

Den velvillige Modtagelse, som Generalmajor v. Müllers efterladte Papirer, udgivne i de tre Bind „Svundne Tider“, „Hofliv under trede Konger“ samt „Kongesorger“, har faaet ved de talrige og omfattende Anmeldelser i Pressen, har, tilligemed de mange anerkjendende Breve jeg personlig har modtaget, vidnet om, at Generalens Optegnelser har vakt Interesse hos mange og Ønsket om at erfare noget om hans senere Levnet og Virksomhed som Brigadegeneral. — I dette afsluttende Bind meddeles derfor, hvad jeg kjender og véd derom. Da hans Dagbogsoptegnelser imidlertid under denne Periode er betydelig sparsommere end under hans Hofliv, har jeg, foruden Uddrag af Breve til og fra ham, maattet tage min egen Hukommelse til Hjælp.

Det efterfølgende vil derfor fremtræde som en Art „Potpourri“, hvilket jeg paa Forhaand maa gjøre en Undskyldning for; men da man har baaret over med, at jeg i første Bind, „Svundne Tider“, til Dels selv er optraadt som fortællende, vil man vel ogsaa bære over med, at jeg ved at slutte Fremstillingen af General Müllers Levnet atter indfletter nogle Erindringer fra mine unge Aar.

Livet har ført med sig, at jeg er kommet min Moders Forældre paa langt nærmere Hold end

min Faders. De sidste døde, medens jeg endnu var temmelig lille, General Müller derimod levede til jeg selv længst var bleven Officer, og i hans Næhed har mine Forældres Hjem været, medens jeg var Barn; i hans Hus er jeg opdraget under min Udvikling fra Barn til Yngling, og endelig tilbragte han den sidste halve Snes Aar af sit Liv i mine Forældres Hjem.

Det har ikke været noget ganske let Arbejde at gjøre et Uddrag af den store Mængde Optegnelser og Breve, som er i min Besiddelse; thi ikke en Fjerdedel har jeg medtaget af Dagbogsoptegnelserne, der saa at sige gaar fra Dag til Dag i de 23 Aar, han var ansat hos Arveprindsen, og af Brevene er det kun en ganske forsvindende Del.

Nogle Læsere finde, at jeg har taget for meget med. andre at jeg har taget for lidt. Nogle interessere sig for ét, andre for et andet. Nogle mene, at jeg har udeladt Ting, som kunde skandalisere og derved har idealiseret Arveprindsen. Omgivelserne og mange af de i Optegnelserne forekommende Personligheder. Andre beklage, at der ikke er anført oplysende Noter om mange af de omskrevne.

Hertil skal jeg bemærke, at Noter har jeg ikke anført, fordi det vilde blive et alt for overvældende Stof, hvis Oplysninger skulde tilføjes om de uendelig mange i Optegnelserne nævnte.

For Historikere have saadanne Noter selvfølgelig eller kunne have Betydning, men *de* kan jo slaa op i biografisk Leksikon; for Lægmænd, synes jeg, er de ikke nødvendige. Desuden er de omhandlede Bøger udgivne for Lægmænd og gjøre ingenlunde Fordring paa at være historiske Kildeskrifter, men bør kun opfattes som Tidsbilleder, set med en fint tænkende og mildt

dømmende Mands Øjne og kun gjengivende hans Opfattelse af Personer og Begivenheder.

Formodningen om, at jeg har undgaaet at anføre, hvad der kunde skandalisere, er ganske ubegrundet. Det er General Müller, som intet har anført af den Art. Det var ikke saadanne Tildragelser, der har interesseret ham, eller han havde ikke Øje for dem, eller han har ikke været Vidne til noget, som han har fundet betydningsfuldt nok til at fæstne paa Papiret. Sladder fra anden Side har altid været ham i højeste Grad imod.

For nogle Aar siden blev udgivet en gammel Hofmands Erindringer, i hvilke Kong Frederik den Syvende blev stærkt medtaget. Denne Bog gav Anledning til megen Omtale og Kritik.

Efter et Taffel paa Amalienborg yttrede Kong Christian den Niende til mig: „Jeg haaber, at De, hvis De en Gang vil udgive Deres Memoirer, da ikke vil omtale Deres Konge paa den Maade.“ Da Kongen havde forladt Stuen, gav dette Anledning til en Diskussion imellem de tilstedeværende Herrer og Damer. En Kammerherre bemærkede: „Det kunde ikke falde mig ind at skrive Memoirer fra Hoffet — disse Lakaj-Intimiteter om hvorledes en Fyrste skifter Skjorte o. s. v., de kommer dog Ingen ved.“

Jeg svarede herpaa, at det kom jo an paa, hvad det var, der fangede Forfatterens Interesse, om det var de Begivenheder af Betydning, som paa Grund af hans Stilling vare komne ham paa nærmere Hold — og om det var alt det menneskelige og smukke, som vel ogsaa kunde berettes om højtstaaende og højeste Personligheder, men som Afstanden skjulte for Udenforstaaende; thi da kunde disse Optegnelser være af stor Værdi for Efterverdenen. Var det derimod det,

som Kammerherren betegnede som Lakaj-Intimiteter, ja saa gav jeg ham Ret.

General Müller har intet optegnet, som jeg har behøvet at skjule. Han var sit høje Herskab en trofast hengiven Ven og han var sin Konge en loyal Undersaat. Overfor Andre saa han skarpest det Gode hos dem og var overbærende overfor menneskelige Fejl, skjøndt han ingenlunde var blind for sine egne. Han følte vel, at vi alle mer eller mindre kunde trænge til Overbærenhed.

Der er ogsaa bemærket, at den store Kjærlighed imellem ham og hans tilbedte Kone, som saa tydeligt og saa smukt fremgaar af „Svundne Tider“, den høres der intet om i Bindene, der omhandler hans Hofliv m. m., det var, som om den var kølnet eller havde maattet vige Pladsen for andre Interesser. —

Dette beroer imidlertid ikke paa manglende Omtale i hans Optegnelser, men det hidrører fra mig, idet jeg i de Bind, som ere kaldt „Hofliv“ m. m. hovedsagelig kun har draget frem, hvad der berører dette, da de ellers vilde være blevne alt for omfattende og jeg, som ovenfor berørt, har haft Vanskeligheder nok ved at begrænse mig, og saaledes for Eksempel heller ikke har medtaget alt, hvad han har skrevet om sin Deltagelse i den første slesvigske Krig.

I hvad der nedenfor meddeles af General Müllers senere Levnet, vil det fremgaa, at Kjærligheden til den Hustru, han alt for tidligt skulde miste, ikke var mindsket, om den end havde antaget en anden Form end den unge Løjtnants pageagtige Forelskelse.

Naar et enkelt af vore betydeligste Blade i en meget rosende Anmeldelse af Optegnelserne særlig fremhæver den Diskretion, hvormed Gene-

ralen har undgaaet alle de Anekdoter, som fortaltes om det høje Par, og derved viser sig som en chevaleresk og nobelttænkende Memoireforfatter, bliver det samme Blad — synes mig — noget inkonsekvent ved straks derefter selv at meddele nogle Anekdoter, som kun kunne være fremkomne ved Fortidens Sladder, og som ved Overleveringen fra Slægt til Slægt efterhaanden har antaget mere og mere pikante Former.

Disse Gjenoptagelser af længst glemte, halvt eller helt usandfærdige Æventyr, vilde det have berørt Generalen ilde at læse. Derimod vilde det have voldt ham stor Tilfredsstillelse, hvis han kunde have hørt mange, som egentlig kun kendte Prindseparret fra det morsomme Billede „Store Bededagsaften paa Volden“ og fra enkelte af de omtalte mindre smagfulde Anekdoter, udtale: „Vi har jo i meget taget ganske fejl af Arveprindsen.“

Og mest vilde det maaske have glædet ham, at det var de af ham skrevne, gemte og næsten glemte Optegnelser, som havde været Aarsag i, at han — selv efter sin Død — havde bidraget til et andet og rigtigere Syn paa hans prindselige Herre og paa den af ham selv saa højt skattede Arveprindsesse.

Naar midt i den varmeste Sommertid en eller anden Avis mangler Stof, tager den gjerne sin Tilflugt til „den store Søslange“. Naar denne har gjort sin Pligt, men Mangelen endnu ikke er afhjulpen, maa der findes paa Assistance ved Gjenoptagelsen af andre gamle Myther. Saaledes kan man i enkelte Blade med et Mellemrum af 15—20 Aar læse nedenstaaende sensationelle Skildring om uhyggelige Ligplyndringer og en levende begravet Dame. Jeg har saadan et Par Avisartikler liggende foran mig af omtrent enslydende Indhold. Den sidste er fra Slutningen fra Halvfemserne og lyder:

„Levende begravet“.

Omtrent paa Overgangen fra afvigte til indeværende Aarhundrede var Passagen ved Nattetide forbi Assistents Kirkegaard intet yndet Sted for den Vejfarende. Naar Vandringsmanden kiggede over Kirkegaardsmuren, kunde han undertiden se hvide Skikkelser bevæge sig derinde, og lagde han Øret til, naaede ofte Støjen af rastløst Arbejde den ængsteligt lyttende. Bønderne jog forbi i strakt Karriere og korsede sig — kortsagt paa den Tid af Døgnet havde denne Vej intet godt Ry paa sig for overtroiske Sjæle. Og hvem var ikke overtroisk den Gang?

Denne natlige Virksomhed blev imidlertid afsluttet med ét Slag. En Snedker og hans Hustru mistede deres attenaarige Søn, Sorgen ramte dem som et Lyn — de kunde hverken sandse eller samle. Sønnen blev jordfæstet og Dagene gik; men saa havde Forældrene en Drøm om Natten. De drømte om Sønnen i Graven, og der vaagnede hos dem en stærk Attraa efter at se Barnets Træk. Saa stærk var denne Længsel, at de iværksatte deres Forehavende og lod Graven aabne igjen. — Da mødte dem et uhyggeligt Syn. I den bare Jord laa det nøgne Lig, berøvet Kiste og Ligtøj.

Forældrene lod nu denne Sag undersøge, og ved Politiets Hjælp afslørede et fuldstændigt Komplot, hvori Kirkegaardens Graverkarle var indviklede. Ikke alene Ligenes Smykker bleve ranede og solgte eller pantsatte, men Kister og Ligtøj (forsaavidt disse Effekter kunde bruges igen) blev stjålet og afsat ved Hjælp af en Snedker, der var indlemmet i Komplottet. Og under disse Mørkets Gerninger indhyllede Gravrøverne sig i hvide Lagener for at stikke mulige uvedkommende Tilskuere Blaar i Øjnene, hvilket ogsaa lykkedes fortræffeligt. Denne smukke Samling Forbrydere blev nu taget under Politiets Varetægt; men én af dem, en hidsig og stridbar Person, saa i Fængslet Lejlighed til under en Strid med Fangevogteren at dræbe denne med en Kniv. Denne brutale Gerning medførte naturligvis, at Morderen blev dømt til Døden. Da Tiden for Henrettelsen nærmede sig, vaagnede den Dødsdømtes Samvittighed, og han afslørede en Mængde Skændselsgerninger for Dommeren, men der var dog særlig én Udaad, der tyngede paa Forbryderens Samvittighed.

En Dag blev en fornem Dame begravet. Hun

var ung og smuk, med kostbare Ringe paa Fingrene. Dette æggede Skurkens Havesyge, og om Natten tog han sin Spade, opgravede Kisten, aabnede denne og greb begærligt efter Kostbarhederne. Ringene sad imidlertid fast paa de kolde, stive Fingre. Han tog da sin Kniv for at skære Fingeren af den Døde; men ved det første Snit i Kødet, aabnede Liget Øjnene og rejste sig spøgelseagtigt over Ende i Kisten. Hun havde kun været skindød, og den fysiske Smerte havde vakt hende til Live igen. — Han tumlede bestyrtet tilbage i den aabne Grav; men Sagens rette Sammenhæng gik hurtigt op for ham, og han hævede Spaden for at knuse den Ulykkeliges Hoved. Hun tryglede i Dødsangst for Livet, idet hun lovede ham at dække denne Tildragelse med ubrødelig Taushed og at gjøre ham rig; thi hun var selv meget rig og uafhængig. Men han hævede atter Spaden og kløvede med et voldsomt Slag den unge, skønne Kvindes Hoved, saa hun rullede tungt tilbage i Kisten. Og saa genoptog han sin afbrudte Virksomhed — han plyndrede Liget, hvorefter han kastede Graven til og udviskede Sporene af sin natlige Gjerning.

Efter den Tid kunde han aldrig rigtig mere dysse sin Samvittighed i Søvn. Billedet af den unge Kvinde, som bønfoldende vred sine Hænder i Dødsangst, Billedet af hendes Lig med det kløvede Hoved traadte atter og atter frem for ham, og nu, da hans sidste Time var ved at slaa, trængte de frygtelige Minder ind paa ham med en saadan Kraft, at han hverken havde Rist eller Ro, førend han havde aabenbaret sin Brøde.

Efter denne Afsløring blev det forbudt ved Politianordning at begrave Lig med Smykker paa.

Den stakkels Kvinde, som saa sørgeligt maatte

ende sine Dage, var Enke efter Agent Bodenhoff, der var en af Kongerigets mest formuende Mænd. Han var Chef for et stort Handelshus, havde over firsindstyve Skibe i Søen, ejede adskillige Herregaarde og havde, som man siger, „Guld og grønne Skove“. Alle disse Herligheder efterlod han sin unge barnløse Enke.

Der er sikkert mange, der standsér foran den Bodenhoffske Familiebegravelse; thi den er en af de pragtfuldeste paa Kirkegaarden; men det er vel de færreste, der kender Historien, som knytter sig til dette Gravmæle.

Til ovenstaaende Skildring kan knyttes adskillige Bemærkninger. — Familien har aldrig skænket den Tiltro, men betragtet den som fri Fantasi eller som Mythe. Nogen officiel Retssag desangaaende har næppe fundet Sted, thi da maatte jo Slægten have vidst noget derom, og saa kunde den jo ikke have betvivlet, at Forbrydelsen enten havde fundet Sted eller var attentioneret. — Min Bedstefader, Major Bodenhoff, har altid lige overfor sine Børn benægtet Rigtigheden, da han aldrig havde hørt noget autentisk om Begivenheden, der dog ikke laa saa langt tilbage, eftersom det var hans Farbroders unge Enke, der skulde være bleven begravet som skindød og derefter opgravet og ihjelslaet. Hun var nemlig ikke „Agent Bodenhoffs barnløse Enke“, thi da kunde jeg ikke have siddet her og skrevet disse Linier, eftersom ovennævnte Agent Andreas Bodenhoff (f. 1823, † 1794) er min Tipoldefader. Han var to Gange gift; anden Gang med Mathilde Cathrine Rohde, som blev min Tipoldemoder. De efterlod sig 3 Børn, nem-

lig: 1) Rasmus Bodenhoff (f. 1761, † 1795), min Oldefader. Han blev Arvtager af den store Forretning og var gift med Cathrine Louise Buch (f. 1737, † 1770).

2) Andreas Bodenhoff (f. 1763, † 1796) var Grosserer i Kjøbenhavn. Han blev i 1796 viet til sin Kusine Gjertrud Birgitte Rosted. Hun blev efter 6 Maaneders Ægteskab Enke i en Alder af 17 Aar. Det er hende, som har rejst det af Wideweldt huggede smukke Monument paa sin Mands Grav, der i Forvejen gjemte Støvet af hendes Svigerforældre, Agent Bodenhoff og Hustru. To Aar senere døde hun selv og blev begravet i samme Grav som sin Mand.

Det er hende, om hvem det uhyggelige Sagn saa længe har holdt sig.

3) Agentens Datter Gjertrud Catharine B. blev gift med General Frederik Casper Conrad v. Frieboe.

Min Bedstefader Rasmus Frederik Bodenhoff (f. 1788, † 1856), Søn af ovennævnte Rasmus B. og Hustru Catarine Buch, var Major i Gardehusarregimentet. Han blev i 1811 gift med Vilhelmine Haste (f. 1790, † 1866), Datter af Kaptajn i Asiatisk Kompagni og Ekvipagemester ved Holmen Johan Heinrich Haste og Hustru født Platou.

Min Fader Frantz Emil Bodenhoff (f. 1818, † 1897), kgl. Overførster og tjenstgørende Jægermester hos H. M. Kongen samt Kammerherre, blev i 1847 gift med Elise v. Müller, Datter af Generalmajor v. Müller og Hustru født v. Gähler.

Ved Statsbankerotten i Begyndelsen af forrige Aarhundrede gik den ret betydelige Bodenhoffske Formue tabt.

Da min Fader i 1845 som ung Forstkandidat

havde forlovet sig og kun havde sig selv og sit Arbejde at bygge paa, modtog han, — da den forstlige Embedsvej den Gang, som nu, var meget sen herhjemme, — for at kunne gifte sig et Tilbud om Ansættelse som Forstinspektør over Statholder Severin Løvenskiolds store Skove i Norge. Dette var en god og i alle Henseender behagelig Stilling. Han førte i 1847 sin unge Hustru over til det smukke Hjem paa Jønneval, hvor de levede lykkeligt indtil Efteraaret 1853. De af mine Læsere, som have læst „Et lykkeligt Hjem“, ville derigennem have lært Livet paa Jønneval og Fossum at kende. — Dér fødtes mine Søsken og jeg.

Det var bleven lovet min Fader, da han modtog Posten i Norge, at han skulde beholde sin Anciennitet i Forstetaten her hjemme. Men da imidlertid flere af hans Eftermænd var blevne ansatte i Statsstillinger i Danmark, fik han Meddelelse om, at det vilde være rettest han kom hjem, for fremdeles at kunne komme i Betragtning ved Embedsbesættelse. Min Moders Længsel efter Danmark og hendes Slægt bidrog ogsaa til, at de i 1853 brød op fra Norge, da der blev tilbudt min Fader en Plads som Assistent hos Skovrider Frandsen paa Jægersborg. — Dette var en betydelig Tilbagegang fra det gode Embede i Norge, men var jo ogsaa kun at betragte som et Mellemgangsled til noget bedre.

Min Morfader, daværende Oberst Müller, Adjutant hos Arveprindsen, ejede et Landsted i Øverrød ved Søllerød Sø, hvor han og hans Kone plejede at ligge paa Landet om Sommeren og som de holdt overmaade meget af, dels fordi det laa saa idyllisk smukt med sin velholdte Have ned til Søen, den Have, som det var hans største Glæde og kjæreste Adspredelse at arbejde

i og at pusle med i sin Fritid, og dels fordi det gav dem begge en stærk tiltrængt Fred og Hvile efter Vinterens store Selskabelighed, den de paa Grund af hans Stilling ikke kunde trække sig tilbage fra.

Dette Landsted overlod min Bedstefader nu til mine Forældre, da det laa midt i det Skovdistrikt, ved hvilket min Fader havde faaet Ansættelse som Assistent. Det har ganske sikkert ikke været noget lille Offer, mine Bedsteforældre bragte, at give Afkald paa deres saa kære aarlige Landophold; men der var et saa inderligt og smukt Forhold imellem dem og deres Børn, at intet Offer nogensinde er forekommet dem for stort, naar det bragtes til Børnenes Bedste.

Med os fra Norge flyttede vor „Gut“ eller Karl Jakob og en ung Pige fra Thelemarken, Dordi. Den sidstnævnte var kommet til os, da jeg var en Maaned gammel, og hun blev i vor Tjeneste i mere end 20 Aar. Hun havde gennemgaaet alle Grader, lige fra at malke og passe Køerne paa Jønneval, en Beskjæftigelse hun som „Sæterjente“ havde grundigt Kendskab til; saa blev hun paa Grund af sine gode og paalidelige Egenskaber betroet Stillingen som Barnepige for derefter gennem Køkkendepartementet at avancere op til omtrentlig ene regerende Husjomfru. Hun forlod os, for i sin modnere Alder at gifte sig med en Strandkontrollør under Toldvæsenet og endte sluttelig sine Dage som Enke-Kammerraadinde. Men hun havde saa længe været i vort Hus, at vi Børn i det mindste betragtede hende som en af vore egne og holdt af hende, som hun holdt af os. I mange Aar vedblev hun at gaa klædt i sin smukke norske Nationaldragt. Da hun var me-

get smuk, dertil stor og kraftig, vakte hun, paa Grund af Dragten, som Regel en Del Opsigt.

Til Stedet i Øverrød hørte foruden den store Have en Mark paa et Par Tønder Land, saa vi holdt en Ko foruden en hvid Hest, der hed Mustafa og som tjente baade til Køre- og Ridebrug. Nogle Gange om Ugen red min Fader til Jægersborg for at konferere med Skovrider Frandsen. En Jagtvogn, paa hvilken hele Familien kunde faa Plads, anvendtes til vore hyppige Besøg hos min Moders Forældre i Bredgade og min Faders Forældre, der boede paa Jægersborg i den saakaldte Officerslænge. Som afskediget Officer kunde min Bedstefader Bodenhoff leje der. Jeg husker ham endnu, dog kun utydeligt. Han gik i sine sidste Aar i Barn-dom, var god og from, men vilde gerne tage vort Legetøj for selv at lege med det. Det er maaske en Grund til, at jeg overhovedet kan mindes ham. Min Bedstemoder Bodenhoff husker jeg bedre, da hun døde nogle Aar senere og hun især gav sig meget af med mig og forkjælede mig. Hendes gamle Moder Fru Haste født Platau boede hos dem. Hun var en smuk gammel Dame, der blev 96 Aar og som lige til sin Død i 1856 bar stramt Korset. Hun sad altid rank og stiv som en Pind med et eller andet Haandarbejde — hendes Syn var til det sidste skarpt. En Kappe med Pibestrimler dækkede det fyldige Har og hendes Ansigt var næsten uden Rynker og med røde Kinder. —

Min Faders Søster Camilla var gift med en Pastor Brandt. De kom hjem fra Vestindien, hvor han havde været Præst, og toge, inden de flyttede til det Embede, han nu havde faaet, Ophold hos hendes Forældre paa Jægersborg.

Bodenhoff: Den gamle General.

De medbragte deres fire i Vestindien fødte Børn. Den mindste, en lille Dreng paa et halvt Aar, hed Jakob og blev baaret paa Armen af sin sorte Barnepige, Peggy, en Negerinde, som var fulgt dem hertil. Hende var vi Børn i Grunden gruelig bange for og betragtede hende halvvejs som en tæmmet Menneskeæder, om hvem man dog aldrig ret kunde vide, om Naturen ikke en skjønne Dag vilde gaa over Optugtelsen. Hendes Kærlighed til den lille Dreng var uden Grændse, saa stor, at hun senere, da hun, fæstet af Pastor Brandts Afløser, tog med denne og hans Familie tilbage til St. Thomas, ikke kunde holde sin Længsel efter den lille Jakob ud, men sprang i Søen og druknede nogle Dage før Rejsen var endt. — Den lille Dreng blev den senere saa kendte Konsul, Direktør for det forenede Dampskibsselskab Jakob Brandt. En Mand med et strengt Ydre og et barskt Væsen, som indenfor den haarde Skal gemte et saare varmt Hjerte. En Mand af sjælden Dygtighed og Energi og den strengeste Retsindighed, blød som et Barn, naar han stod overfor *uforskyldt* Nød og Ulykke, derom kunde adskillige vidne; men en streng Dommer, hvis hun maatte erkjende, at Ulykken var selvforskyldt.

Brandts medbragte en Mængde for os Børn ukendte og saare interessante Sager saasom Konkylier, Kokosnødder og vestindiske Syltetøjer samt nogle store spiselige, levende Skildpadder, som stod bundne i et Staldrum paa Jægersborg og ventede paa at gjøre Fyldest ved et eller andet Festmaaltid i Familien. Vi har vist ikke haft Smag for dem; thi jeg mindes ikke at have nydt noget af dem.

Egnen omkring Søllerød Sø var paa de Tider meget forskjellig fra nu. Af de mange Villaer,

der nu omgjærde Søen, fandtes den Gang kun to, min Bedstefaders og en, der tilhørte en engelsk Familie „Nailor“ og som laa og endnu ligger ganske uforandret lige oven over den kendte Suhms Kilde. I dens Have fandtes og findes endnu en Del Rariteter vistnok stammende fra Hirschholm Slot, saa som Vaser i Barokstil, en Sfinx, en Pavillon med gamle Malerier o. s. v. Min Bedstefaders Villa var længere, men i en lignende Stil som hin, og af den Slags hyggelige gammeldags „Landhuse“, som Fru Gyllembourg fortæller om, en træbeklædt Bygning med Straatag og Drivhus for den ene Gavl, hvide Havedøre paa Midten med Bænkeplads, hvorfra havdes en idyllisk Udsigt over Søllerød Sø med Kirken, Præstegaarden og Præsteskoven som Baggrund. Der hørte til Stedet en Staldbygning med Vognremise, samt et Par ganske smaa Udhuse til Høns og Grise.

En senere Ejer, Ritmester Norup, har ladet alle de gamle Huse rive ned — de var vist ogsaa meget forfaldne — og erstattet dem med de Bygninger, som nu staar. De gamle vare hyggeligere og smukkere.

Den Bondegaard, som endnu ligger paa Søens Nordside og som har afgivet Grund til de mange Villaer der, ejedes den Gang af en gammel Bonde, som jeg kun mindes benævnet „Jakob-Diderik“! Den nuværende Ejer Proprietair Jakobsen er sikkert en Efterkommer af hin. Fra Bondegaarden og lige til Nyholte Kro var en stor smuk Granskov lige ned til Søens Bred. En Gangsti førte gennem Skoven og langs Engen, hvorpaa Gasværket m. m. nu ligger, ud til Kongevejen ved Nyholte. Den nuværende Kørevej fra Øverrød er anlagt langt senere. Vilde man med Vogn ad København til, maatte man først

ad Sognevejen fra Øverrød helt op til Ruderdal for at naa Chausséen, hvilket var en betydelig Omvej, eller man maatte op ad den stejle Hulvej, Søllerød Bakke og forbi Kirken og videre gennem Géls Skov. Denne Vej var betydelig kortere og blev derfor altid benyttet; men om Vinteren især var Søllerød Bakke ikke hyggelig at passere.

Jernbanen eksisterede ikke, og Vejlesø, ved den nuværende Holte Station, laa omgivet af Skov paa sin største Strækning, og ikke én af de mange Villaer, der nu har deres Plads omkring den, eksisterede.

Forbindelsen med Kjøbenhavn var altsaa i Forhold til nu meget vanskelig. En Omnibus gik daglig én Gang frem og tilbage imellem Byen og Lyngby, og jeg tror, at den et Par Gange om Ugen fortsatte Kjørselen til Hørsholm. Vore Besøg paa Jægersborg og i Kjøbenhavn hos min Moders Forældre var derfor forbundne med langt mere Besvær end Nutidens forvænte Slægt vilde synes om, og min Moders Angst for i Mørke at kjøre ned ad den stejle Søllerød Hulvej mindes jeg tydelig. Ofte stod et Fruentimmer, der havde hjemme i det nedenfor liggende „Drewsens Hospital“, som den Gang tjente til Asyl for Fattiglemmer, et Steds midt paa Bakken og brægede som et Lam. Hun var baade gal og drukken. Hende var jeg mest bange for.

Søllerød Kro og Pladsen foran med Gadekæret og de gamle Bygninger og Havemure havde Udseende ganske som nu. Jeg husker, at jeg som lille fire Aars Dreng er løben hjemme fra med Haanden fuld af Salt for at strø det paa Halen af de mange Spurve, der badede sig i Gadekjæret. Min Fader havde nemlig fortalt mig, at naar man i Ro og Mag kunde strø Salt paa Halen af

en Spurv, saa kunde man tage den med Hænderne.

Vor norske Karl passede Hest og Ko samt Gaard og Have. En sjællandsk Bondepige med Gyldenstykkets Hue var vor Barnepige, og Dordi lavede Mad og var forøvrigt vort Faktotum. Vi Børn havde trods vor store Hengivenhed stor Respekt for hende. Hun kunde bringe os til Lydighed blot ved et Blik, og naar vi forstyrrede hende i hendes Køkken, og hun satte os paa en Stol med Befaling til, at nu blev vi dér, turde vi heller ikke forlade den før given Tilladelse. — Høns og Æg sorterede under hende. En Dag, jeg vilde rimeligvis gjøre mig behagelig for hende, var jeg gaaet ind i Hønsehuset, for at hente de nylagte Æg. Med disse i Lommerne og i Blusen over Bæltet var jeg paa Vejen ind, da Grisehusets lave Tag — det gik paa begge Sider helt ned til Jorden — fristede mig til at lægge Vejen over det, hvad jeg ofte havde gjort, dog uden at have Æg i Lommerne. Følgen var, at Æggene knustes, og grædende, med Blomme og Hvide sivende ned ad Krop og Klæder, stillede jeg hos Dordi i Køkkenet.

„Stygge Dreng! — Har Du ødelagt alle de dejlige Æg! Nu kan Du komme ind i Hønsehuset, og Du slipper ikke ud, før Du selv har lagt lige saa mange Æg, som Du har slaaet i Stykker.“ Hun trak derpaa af Sted med mig og lukkede mig med et „Vær saa artig“ inde mellem de andre æglæggende Væsener. For jeg mente, at naar Dordi havde sagt, at jeg *skulde* lægge Æg, saa maatte jeg vel ogsaa *kunne*. Jeg lagde mig op i et Hjørne, anstrængende mig af alle Kræfter, men til min Sorg og Skuffelse uden Held. — En halv Snes Minutter lod hun mig sidde min Brøde af. Saa kom hun og hentede

mig, vadskede mig og trøstede mig. Og saa var den Sorg glemmt, men den lille Episode har jeg aldrig glemmt.

Ude i Haven gik en tam Musvaage. Det vil sige, den var alt andet end tam ligeoverfor mig. Dens Vinger var stækkede eller beskadigede, saa den ikke kunde flyve. Hvor vi havde den fra, eller hvordan den var kommet i vor Have, mindes jeg ikke; men naar den fik Øje paa mig, hoppede den i vildt Raseri løs paa mig med Næb og Kløer og forfulgte mig under min vilde Flugt, der næppe er foregaaet ganske lydløst, indtil nogen kom mig til Hjælp. Mine Søskende gjorde den ikke noget, hvorfor den havde kastet sit Had paa mig, er mig endnu en Gaade, da jeg ikke er mig bevidst nogensinde at have fornærmet den. Tilsidst blev den landsforvist, det vil sige Jakob fik Ordre til at ro over Søen med den og sætte den i Land i Præstens Skov. — Dens senere Skæbne er mig ubekjendt.

I et lille Hus lige ved Siden af vort boede et Par gamle Jomfruer. Det var Præstedøttre, men de kaldtes den Gang aldrig andet end „Jomfruerne“. Deres Navn var Tjellesen — Hanne og Rikke —, og de forkjælede os Børn i høj Grad, hvorfor vi daglig forlystede dem med vore Besøg, hvilke altid honoreredes med Nødder, Æbler, Syltetøj eller andet Slikkeri. De vare to ejegode gamle Damer med Hængekrøller. Naar de ikke syede eller var beskjæftigede med andet Arbejde, gik eller sad de altid med et fint sammenlagt Lommetørklæde i Haanden. Om Vinteren duftede deres smaa Stuer stadig af stegte Æbler, bestemte til at delikatere os med.

Sidste Gang jeg saa de gamle Jomfruer, var jeg en Dreng paa 13 Aar. Min Fader havde taget min Broder og mig med paa et Besøg fra Jyl-

land til Jægersborg, for at hans gamle Moder kunde faa sit Ønske opfyldt, at se os endnu en Gang inden sin Død. Vi vare da en Dag tagne ud til Øverrød for at gjense det gamle Hjem og besøgte ved den Lejlighed ogsaa „Jomfruerne“.

Den ældste af dem, Rikke, som var mest romantisk anlagt, slog Hænderne sammen af Glæde og udbrød: „Ja, hvordan skal jeg udtrykke min Følelse? Jeg tænker mig, at det maa være saadan, en Brud føler, naar hendes længst forsvundne Brudgom efter mange Aars Forløb uanet træder frem for hende,“ og saa kastede hun sig om Halsen paa mig, der altid havde været hendes Yndling. Jeg følte mig lidt underlig ved Sammenligningen, da den længst forsvundne Brudgom — i dette Tilfælde mig — var 5 Aar gammel, da han forsvandt, og Bruden — i dette Tilfælde hende, var henved de halvfjerds.

Efter deres Død overraskedes vi Søkende ved, gjennem en os ubekjendt Sagfører, hver at modtage en Sølvspiseske som Arv og til Minde om de gamle Jomfruer, saaledes havde det været bestemt i deres Testamente.

Om Vinteren var der ensomt i Øverrød, men om Sommeren modtog vi mange Besøg af Slægt og Venner. Min Moders Forældre kom da jævnlig kørende i egen Vogn om Lørdagen og bleve Søndagen over. Da var der altid stor Glæde. Bedstefader mødte med „Taffelgodt“ i Baglommen til os, som vi selv maatte finde, Sukker i Sølv- og Guldpapir og smaa Chokoladepastiller eller smaa bitte haarde Kager i Form af et Ottetal. Efter større Tafler vankede der mere pragtfuldt emballeret Sukkergodt. Det smagte godt, dog vel ikke bedre end andet Brystsukker; men det satte Fantasien i Bevægelse hos smaa Børn, fordi det var Sager, der kom fra „Kongens Taffel“.

At medtage saadanne var noget ganske selvføl-
geligt, thi de vare sikkert mere bestemt for Gjø-
sternes Børn end for de Indbudne selv. — Det
var i Grunden en kjøn Skik, fordi den har bragt
Glæde til mange Smaa.

Jeg husker endnu min fire Aars Fødselsdag.
Bedsteforældrene vare derude med Gratulation
og Gaver, men trods den festlige Anledning var
Stemningen dog saa underlig blandet med Alvor.
Thi netop den Morgen havde min Bedstefader
modtaget Kundgørelsen, ifølge hvilken han var
bleven udnævnt til General og Chef for en Ka-
valeribrigade med Garnison i Fredericia for hans
Vedkommende. Han skulde derfor forlade den
Stilling, han i 23 Aar havde beklædt hos Arve-
prindsen og hvad der var tillige meget føleligt
baade for mine Bedsteforældre og min Moder,
de skulde snart skilles med en lang Afstand mel-
lem dem; thi udenfor Sjælland fandtes den Gang
ingen Jernbane til Lettelse for gjensidige Besøg.

Af Minder fra mine Barndomsaar i Øverrød
er der et Par, jeg her vil anføre. Under et af vore
Besøg i Bredgade vare vi alle, ogsaa vi Børn, invi-
terede med Arveprindsens i Cirkus. Det var Cir-
kus Hinné og den første Gang i mit Liv, jeg hav-
de set noget lignende. Det gjorde et uudsletteligt
Indtryk paa mig. De mange Heste, Pragten (Flit-
teren), Musikken og især Bajadserne. Den Gang
kaldtes de ikke Klovner. Jeg kunde bagefter i
lange Tider citere de fleste af Vittighederne med
gebrokken Accent og ledsaget af medhørende
Fagter.

Naar vi ved senere Lejligheder stundom traf
Arveprindsen hos mine Bedsteforældre, maatte
jeg gjerne for den godmodige Prinds, der var en
stor Børneven, gjengive Bajadsernes Paafund,
som jeg næsten kunde huske ordret. En Tid lang

gjorde denne Begivenhed mig vaklende med Hensyn til den Livsbane, jeg vilde vælge. Tidligere havde jeg aldrig været i Tvivl. Jeg vilde være Officer, som saa mange af min Familie baade paa Fædrenes og Mødrenes Side havde været og endnu vare; men nu havde en anden og glimrende Bane vist sig for mit undrende Blik.

Jeg mindes ogsaa første Gang, jeg har været i Stue og talt med vor senere Konge, Christian den 9de. Min Moder skulde med os Børn drikke Chokolade i det gule Palais hos daværende Prindsesse Louise. Dordi var med for at tage sig af Børnene. Da Prinds Christian lagde Mærke til, at hun, der var i sin smukke norske Nationaldragt, manglede en af de smaa gyldne Skaale i den store Sølje, hun bar paa Brystet, tog han en Dukat og holdt op til den tomme Plads, idet han samtidig udtalte det Haab, at hun vilde lade den anbringe dér. Os Børn morede Prindsen ved at lade en lille Spilledaase spille for os. Den var gjemt i Prindsens Baglomme, hvilket vi ikke vidste, og nu skulde vi finde den. Vi søgte rundt paa Borde og Etagerer, Vindueskarmer og Boghylder uden Held og til stor Morskab for de unge Prindser og Prindsesser.

Min første Fisk har jeg fanget i Søllerød Sø. Der var den Gang mange. Vi havde en Bænkeplads med et hvidt Stakit omkring nede ved Søen, hvor vor Baad, den eneste, der den Gang fandtes, ogsaa var fortøjet. Mest fangede vi Smaafisk og Skaller, som vi puttede i en Spand og gav til Grisen, for hvem det var Herreretter; men vi fangede ogsaa adskillige gode Aborrer og Suder. En enkelt Gedde tog min Fader af og til fra Baad.

Et Billede af Hjemmet i Øverrød tror jeg bli-

ver mest anskueligt ved at citere lidt af et Brev min Moder har skrevet til sine Forældre:

„Naar jeg saadan er saa yndigt alene i det hele Hus, alle mine kære smaa og store Tyranner ere borte, saa jeg kun — ikke forstyrres, men oplives af de Tusinde Sommerlyde af Fugle og summende Insekter, der bader sig i Solskinnet og uden Bekymring nyde Livets Gaver og lade Skaberen sørge for det Øvrige — saa er det en sand Nydelse for mig at sætte mig hen med Papir og Pen for at tale i Ro til Eder. Det ligner vist, sans comparaison, den Glæde, hvormed en Dranker sætter sig til en god Flaske Vin, naar han ret vil gøre sig tilgode.

Først har jeg set ud af den aabne Havedør paa det dejlige Vejr, for det kan man ogsaa se paa, naar Vorherre giver os Evnen dertil, saa paa Søen, der som en Flod lader sine Strømninger flyde forbi det grønne Bousket, hvor igjennem jeg ser dens Sølvglands, saa over paa Søllerød Kirke, hvor begge Storke sidde paa Reden og pusle sig, de glæde sig vist ogsaa over den dejlige Udsigt fra *deres* Hjem i Danmark — og jeg har hentet en Hilsen fra det altsammen til Eder, og fra Sirenerne, som fylder Buskene derude og fylder Blomsterbord og Kurve og Vasser herinde.

Emil er paa Jægersborg, Børnene vandrede med gamle Madam Soetmann^{*)} ned i Engen. Det sidste, jeg hørte af dem, var Fetty, der disputerede med Marie, om det ikke var en stor Synd, om Nogen bed hans Finger af, og saa siger Marie, at det var blot en lille bitte Synd, men det

^{*)} Enke efter en Overvagtimester S. Var med sin Mand og Dragonregimentet i Frankrig, hvor hun hjalp daværende Løjtnant Müller og hans unge Kone i deres ambulante Husholdning. Erholdt, da hun var bleven Enke, en Plads i Vartov ved mine Bedsteforældres Hjælp; havde baaret *deres* smaa Børn paa Armene og nød nu ofte en lille Rekreation i Øverrød.

gjorde nok „vundt“. De taler bestandig lige norsk. — Den mindste vandrer med ved Soetmanns Haand. Han reflekterer ikke, disputerer endnu nødigere, men nyder Livet med alt, hvad det giver af lyst og godt — helst det til at putte i Munden.

— — — — —
 Saa! nu kom de tre yndigste Børn i Verden stormende ind med et Firkløver, de havde fundet i Engen, lykkestaalende og pludrende i Munden paa hverandre. — Et Øjeblik kan indeholde megen Fred og Lykke. Kunde man nøjes med Øjeblikke, da kunde Firkløveret bringe Lykke.

— — — — —
 Saa blev det dog ikke noget langt Brev, for nu vil jeg skynde mig at læse lidt med de to ældste, at vi alle kunne komme over i Skoven og nyde Fuglesangen og al Guds dejlige Herlighed. Saa bringer vi selv dette til Ny-Holte. — Farvel!!!“

Jeg tror, at min Moder vilde have formaaet at bringe Skjønhed, Harmoni og Glæde med sig ind i et hvilket som helst Hjem, der var blevet os givet, selv om det havde været paa den mørkeste Hede. Da nu tilmed en Forstmands Hjem som Regel ligger i smukke Naturomgivelser, har denne Omstændighed end mere bidraget til, at de forskellige Hjem, vi har haft med hende som Midtpunkt, maatte blive lyse og lykkelige, selv om de altid har været uden Overflod og til Tider kun fra Haanden i Munden. Men min Moders Glæde over alt, hvad der var smukt og godt og hendes Evne til at finde dette, uden at søge, hendes mange og levende Interesser og hendes Taknemlighed og Tilfredshed med de

under alle Forhold givne Kaar, maatte virke smittende og dragende paa alle, der kom under hendes Indflydelse eller blot i Berøring med hende.

Hendes Glæde over Naturen og Kjærlighed til Musiken delte min Fader ganske med hende; hans Naturel var imidlertid strengere og alvorligere, men han kunde ogsaa være spøgende og vittig, dog var der ofte lidt Satire i hans Spøg. Vi Børn havde stor Respekt for ham, og han var dog ingeniunde ukjærlig imod os; men vi havde mere Fortrolighed, ja fuld Fortrolighed til min Moder og turde gaa til hende med Bekjendelse om og Anger for en hvilken som helst barnlig Brøde. Vi vidste, hendes Favn stod os altid kjærlig aaben med Tilgivelse og Trøst.

Min Fader kunde ogsaa til Tider lege med os og paa anden Maade beskjæftige os, og han gav os stundom Gaver, som vi satte større Pris paa end meget Legetøj. Saaledes skjænkede han os hver en Fugl, det vil sige ikke en til at tage i Haanden eller til at sætte i Bur; men hele Arten. Min Søster fik saaledes Bogfinken, min Broder Lærken og jeg Musvitten, og vi betragtede i mange Aar disse Fugle som vor private Ejendom, og de bleve henholdsvis for hver af os vor Yndlingsfugl. Hver af disse Fugles Sang eller Slag gav min Fader Tekst i Ord. Jeg husker ikke længer, hvad mine Søskendes Fugle sang; men Musvittens lille bestemte og korte Slag indpodede mig paa Melodi den Lære: „Vær flittig! Vær flittig!“

Han forærede os ogsaa hver en Pragtbygning. Saaledes modtog min Søster Frue Kirke, min Broder Eremitagen og jeg Rosenborg Slot. Vor Ejendomsret til disse Herligheder blev senere stadfæstet ved, at vi hver modtog et lille rødt

Drikkeglas med hver sin Pragtbygning indslebet eller brændt i en hvid, klar Medaillon paa Glassets Forside. At vi toge disse Gaver ret alvorligt, bekræfter et barnligt Skjænderi med Graad og Sorg, efter at vi en Aften var komne i Seng. Da Forældrene kom ind i Barneværelset for at erfare Grunden til al den Jammer, bleve de modtaget med min Broders hulkende Udraab: „Ernst vil tage Eremitagen fra mig.“ Notabene ikke Glasset, men den virkelige i Dyrehaven.

Altsaa den 16de Marts 1856 var min Bedste fader udnævnt til Generalmajor og Chef for Kavaleribrigaden i Jylland og Slesvig, med Regimenter i Randers, Aarhus og Slesvig By.

Han tog straks alene til Fredericia for at melde sig til den kommanderende General, General-løjtnant Moltke, samt for at søge Bolig for sig og Familie. Generalkommandoen for Jylland og Slesvig havde sit Sæde i Fredericia. Desforuden laa en tredie General, Chefen for en Infanteribrigade tilligemed sin Stab ligeledes i Fæstningen. —

Kort efter sin Ankomst skriver General Müller i sin Dagbog:

„Megen Selskabelighed hersker i Fredericia. General Moltke, hvis Frue i en lang Aarrække har været sengeliggende, deltager dog ikke deri; hans tvende Døttre dog stundom. Kammerherre Lorenz (Toldinspektøren) gjør det største Hus, ligesom han besidder den største og smukkeste Bolig*). Hver anden Søndag er Modtagelse hos ham. General Ræder, gift med Frøken Bauer fra Altona, der har stor Formue, gjør ogsaa stort Hus. Han er, foruden at være Brigadekommandør, tillige Kommandant i Fredericia. Borgme-

*) Tilhører nu og beboes af Fabrikant Foss. U. A.

steren Mourier og Frue er unge, elskværdige Folk. Herredsfogeden, Kammerjunker Holck med Familie, ere meget nette og forekommende. Gejstligheden, der bestaar af Provst Bojesen og Pastor Kallenbach, der forlader Fredericia, da han er kaldet til Sjælland, ere dannede og kundskabsrige Mænd med vakre Koner, den reformerte Præst Stahlschmidt og Kone, som ligeledes ere meget vakkre.

Af Militaire er Oberst Stenstrup med Frue, Major Jacobsen med Frue og Løjtnant Lützen med do., dem, jeg hidtil har gjort Bekjendtskab med. Kammerherre, Oberst Steinmann, Stabschefen ved Generalkommandoen, har jeg for længst staaet i Venskabsforhold til baade i Krig og Fred og min egen fortræffelige Adjutant, Ritmester Trepka med sin nydelige Frue ligeledes.

Der spilles meget Kort, og alle Damer spille. De Fleste spille L'hombre, men der spilles meget lavt. Musik dyrkes ogsaa meget, at miste Pastor Kallenbach bliver i saa Henseende ogsaa et stort Tab. — I Omegnen er Thygesens paa Damgaard og Kammerherre Riegels paa Snoghøj, der straks have vist mig megen Forekommenhed, saa jeg vil nu slaa Historien med Hesten i Glemmebogen. Corpus delicti eksisterer for øvrigt endnu, jeg har set den for Vogn, men den ser ud til at trænge til en Kugle*).

Jeg rider og spadserer daglig lange Toure og medfører bestandig en Bouket Markblomster,

*) I 1849 havde Kong Frederik den 7de ved en Fejttagelse foræret Kammerherre Riegels en Ridehest, som tilhørte General Müller. Da Kongen ikke gjerne vilde tage sin Gave tilbage, bad han Müller om at købe en Ridehest efter Behag paa hans (Kongens) Regning. Dette Tilbud lod Müller gaa videre til Riegels, da førstnævnte meget gjerne vilde have sin egen Hest tilbage, fordi han satte stor Pris paa den; men Riegels vilde ikke afstaa den, som han nu en Gang betragtede som Kongens Gave. Herved opstod et noget kjøligt Forhold mellem de to Herrer. (Se „Hofliv under trede Konger“ Pag. 350). U. A.

som jeg deler imellem min Ferdinands Grav og mit Hotelværelse. Folk ser med Forbavselse efter den blomsterelskende General.“

I April foretog General Müller sin første Inspektionsrejse til Aarhus og Randers, henholdsvis 3die og 5te Dragonregiment. Han skriver:

„I Aarhus var min første Gang til min Ven Oberst Adolph Juel. Det gjorde mig ondt at finde ham alvorlig og kold; men jeg forstaar saa godt hans Følelser ved at se mig paa den Plads og i den Stilling, som han med sin store Dygtighed burde have beklædt. Ingen har skarpere end jeg i sin Tid udtalt mig om den Dumhed, Krigsministeren gjorde, da han uventet gav Juel sin Afsked, denne sjælden duelige Officer og sjælden kraftige Mand baade af Karakter og Legeme. Nu at se mig, hans yngre Kammerat, i denne Stilling, maatte berøre ham pinligt. Jeg betragter ham som bedre egnet end nogen anden — mig selv iberegnet — til at lede en Kavaleribrigade i Fred og føre den i Krig.

Jeg sagde ham min Hjertens Mening og var overmaade glad ved næste Dag at finde ham, min ældste, min bedste Ven, hjertelig som altid, munter og vittig spøgende.

Efter Inspektionerne besøgte jeg min Søn Waldemar et Par Dage paa Tørslevgaard, behagelig og tilfreds. Søgte efter Snepper, fandt én, men skød uden om. Jeg var Løjtnant den Gang, jeg sidst skød en Snekke — nu General, saa det var tilgiveligt, at jeg fejlede.

Ved at nedskrive de Ord „nu General“ rinder saare meget fra Barndom og Ungdom mig i Hu. Her staar nu nærmest for mig, at da min salig Stedfader Bentzon bragte mig til daværende Kaptajn Clode du Plat i Februar Maaned 1808, for at jeg kunde blive antaget som Frikorporal,

sagde du Plat: „Müller: det er et uheldigt Navn, kunde man ikke give ham et andet?“ Jeg beholdt Navnet og har nu gjort det til et heldigt Navn. Maaske er jeg den første General af dette Navn i Danmark?

Mit Ønske om, at min salig Svigermoder kunde have oplevet at se mig som saadan, er vel noget forfængeligt fra min Side, for at vise den gode Salige at den én Gang saa ringe ansete Løjtnant Müller nu havde Rang med hende og havde bragt Datteren samme Rang som Moderen havde. Den Salige havde dog tilsidst aflagt en hel Del af sine fornemme Fordomme og behandlede mig i de senere Aar som en kjær Søn. Hun vilde ogsaa nu have glædet sig.“

I Begyndelsen af August afhenter General Müller sin Kone i Kjøbenhavn. Han har lejet første Sal hos Kjøbmand Glückstadt paa Hjørnet af Vendersgade og Danmarksgade.

Han skriver om denne Rejse:

„Den 9de August toge vi med Jernbanen til Korsør. Heste, Vogn og Kusk førte vi med i Toget. Om Aftenen kom vi til Nyborg, hvor vi overnattede paa Schallborgs Hotel og havde det meget slet. Den 10de Kl. 8¹/₂ Morgen kørte vi ad Odense til og vor trofaste sorte Unkas visende Vej tværs over Fyen, som sædvanlig langt foran Vognen. — Paa Bukken sad Andrés, og inde hos os i Vognen havde vi 4 af vore Fugle, dem vi vare mest ængstelige for at lade rejse paa anden Viis. Tæt ved Nyborg var ikke længere røde Valmuer at se, og vi frygtede, at de vare ganske udryddede paa Fyen, men saa beroligedes vi snart ved at se ganske røde Grøftevolde og Mar-

ker med det purpurrøde „spanske Blod“, saa varm af Farve, som Navnet lyder paa.

Telegrafstængerne her paa Fyen ere nu rejste og til Dels malede. Det skal nu være saa fint. Traadene ere ogsaa til Dels trukne. Foruden diverse unge Svaler morede Spurve, Guldspurve ja endog en enkelt Tornskade sig ved at tage Stade paa Snorene, tilfredse med Udsigten og forundrede over den Opmærksomhed, man har vist dem ved at trække disse nye Indretninger til deres Comfort.

Vi overnattede i Gribsvad tæt ved Erholm. Min Maries Helbred taaler endnu ingen Anstrængelser. Jeg spadserede ud ad Chausséen for at tage det virkelige (smukke?) Chateau i Øjesyn. Marie gik med noget af Vejen, men saa blev det hende for langt. For øvrigt er hun, Gud være lovet, temmelig vel paa lidt Træthed nær.

Vi have drukket The og dertil nydt fortrinlige Krebs, tænkt paa vore Kjære i Øverrød, der nu ogsaa sade ved Thebordet. Her i vor Gjæstestue er adskilligt der vækker Minder. Blomstermalerier efter salig Jensen (ikke af) men særdeles godt malede. Marie spurgte Jomfruen, som er Datteren her i Huset, om hun var Malerinden? „Nej, det har min Kjæreste sendt fra Kjøbenhavn. Han er Elev ved Kunstakademiet og hedder Kruse.“ — Et Rullegardin med Frederiksberg Slot — mine gamle Vinduer dér — et andet med højsalig Kong Frederik den 6tes Sejlads i de mudrede Kanaler — lutter gamle Minder fra Ungdommens glade Dage.

Endnu et Minde fra Fortiden er Belysningen: Tællelys og Lysesaks. For øvrigt er alt godt og meget propert her i Huset, dertil venlige An-

sigter og megen Villighed. Vi dinede i Odense paa Hotel Postgaarden, meget godt.

Den 11te Klokken 8 Morgen forlode vi Gribsvad og toge over Strib til Fredericia, hvor vi ankom Kl. 12 $\frac{1}{2}$ Middag. Vi havde en heldig Overfart med Heste, Vogn og det Hele i smukt Vejr og stille Vand.

Marie er lykkelig over Lejligheden og vil snart, med sin gode Smag, skabe os et smukt Hjem ogsaa her i denne lille venlige By.“

Med Arveprindsen korresponderer General Müller til Stadighed og holdes derved ogsaa a jour med Forholdet imellem Prindsen og Frederik den 7de. De Læsere som igennem „Kongsorger“ har erholdt Kendskab til den Unaade Arveprindsen var falden i, da han nægtede at underskrive Fællesforfatningen 1855 og til hvorledes Generalkommandoen over Sjælland blev ham frataget m. m. vil have Interesse af at se at Forholdet endnu i Juli 1856 ikke var ordnet. Arveprindsen skriver den 4. Juli:

„Jeg takker Dem ret meget for Deres Skrivelse af 28. f. M. og for Deres gode Raad nu at søge om at erholde Generalkommandoen igjen.

Siden Deres Brevs Ankomst har meget forandret sig her til det værre. Saa meget, at jeg i det Mindste ej nu vil søge at erholde den mig berøvede Post igjen.

Arméen og især Garnisonen er jo aldeles intet mere, saa man kan ej have Lyst til at være kommanderende General her. Man kan ærgre sig en Gulstot paa Halsen ved at se, hvorledes det ser ud her.

Alle Portvagter er inddragne. Politibetjente maa holde Orden ved Portene, hvor der kuns er én Underofficer og én Mand til at assistere Politiet og sende til Kasernen efter Hjælp, naar der skeer Uorden. Inden denne Hjælp kommer, er naturligvis megen Ulykke sket.

Kastellet staar nu aldeles uden Bevogtning, alle mulige Uordener kan finde Sted, som jeg baade frygter og haaber ej udebliver, at man tilsidst dog er nødsaget til at forandre denne Skandale og dette Bevis paa vor Usselhed. Jeg skammer mig for fremmede Rejsende, at de skal se Hovedstaden og en Fæstning uden Portvagter. Saadan er det ingen Steder i Verden; men naar man har Ministre, som er ydmyge Tjenere af Bladene, saa kan man vente alt.

De norske Studenter har været her, og man har gjort meget af dem. At se til vare de meget smukke unge Mennesker. Paa Eremitagen beværtede Kongen dem. Han selv kom et Øjeblik. Den Landsforrædder Plau [sic] holdt en Tale til ham. Han burde slet ikke have svaret Hr. Plau; thi i Upsala har han holdt en oprørende Tale, hvor han formelig i Fremtiden overleverer Danmark til Sverrig. Der gjøres intet ved den Sag, det er det mageligste, saa faar man selv ingen Ubehageligheder.

Igaar var jeg paa Skydebanen. Kongen blev hele Tiden, men jeg trak mig tilbage indtil Middagen. Etatsraad David blev Konge. Han blev hentet og kom just da vi havde sat os til Bords. Man skulde tro, at han havde vidst i Forvejen, at han blev skudt til Konge; thi han holdt lange Taler passende til enhver Skaal. Professor Holst ærgrede jeg mig over. Han udbragte en Skaal for de nuværende Ministre paa Bekostning af det forrige Ministerium ret paa en lum-

pen Maade. Han blev siden dygtig revet ned derfor af flere Medlemmer, blandt andre af Rømeling. — — —

— — — Lev ret vel. Jeg forbliver Deres hengivne

Frederik Ferdinand.“

I Oktober 1856 var atter en af de mange Ministerkriser, som hvert Øjeblik fandt Sted under Frederik den 7de. General Müller opholdt sig en Del af Maanedens i Kjøbenhavn. Han skriver:

„Den 17de meldte jeg mig overalt. Kongen var paa Christiansborg og jeg var saa heldig at faa Audients. I Forgemakket traf jeg Overhofmarchallen og Generaladjutanten. Paa mit Spørgsmaal om jeg kunde gjøre mig Haab om Audients lød Svaret: Finantsministeren er hos Kongen. I samme Øjeblik traadte han (Andræ) ud og kom straks hen til os med det Udbrud: „Ja nu har jeg taget imod, jeg burde maaske ikke have gjort det og da jeg sidst talte med Deres Ekscellentse i Forgaars var det min bestemte Beslutning ikke at gjøre det; men nu er det sket, maaske er det en Dumhed af mig. Vi faa nu at se, hvor længe det vil vare. En Maanedstid kan det vel holde.“

Jeg blev derpaa indladt til Hs. Majestæt, der var i godt Humør og særdeles venlig. Han talte selv mest, og om sit kjære Fredericia og spurgte en Del ud om Tilstanden, om nye Bygninger, Frederiksklubben, Embedsstanden o. s. v.

Saaledes var den Ministerkrise endt for denne Gang. Krieger blev Indenrigsminister, Bang gik af. Den havde varet siden Maanedens Be-

gyndelse, saaledes at Rigsdagen, der var sammenkaldt og mødt den 2den Oktober, maatte hæves og udsættes til 1ste December.

Mange Rygter var i Gang, ogsaa om Betingelser som Kongen havde maattet love at gaa ind paa for at formaa Andræ og Hald med flere til at blive. Vist er det at Scheele den 14de Oktober har sagt til von der Maase (Faderen), da denne besøgte ham, (jeg har det fra v. d. Maase selv) „Jeg gaar nu af, dér paa Bordet ligger Ansøgningen om min Afsked; men jeg har bedet Kongen om at gjøre følgende Ting, for igjen at komme paa en bedre Fod med Familien, som, jeg ved det nok, giver mig Skyld for den Uenighed, der er imellem ham og den — nemlig:

- 1) At give Arveprindsen Generalkommandoen tilbage.
- 2) At give Prinds Christian Sæde i Statsraadet og
- 3) at forandre Bestemmelserne for Logepladserne i det kongelige Theater derhen, at alle Damer gaa i Loge med Dronningen og Prindsesserne.“

De andre Ministre hævde, at *de* have gjort disse Forslag samt tillige et fjerde, nemlig: at Grevinden ikke maatte vise sig, hvor Kongen repræsenterede. (Hun havde sidst spist med i Riddersalen under den svenske Kronprinds Nærværelse i Exercértiden.)

Hvor meget eller hvor lidt der nu er om disse Rygters Sandhed, nok er det, at ved det første herefter afholdte Statsraad den 23de Oktober var Kongen i et meget irriteret Humør, havde svaret alle Ministrene meget kort og sagt til Krigsministeren, at han ikke vilde give Arve-

prindsen Generalkommandoen, men gjøre ham til Guvernør.

Dog kom et Par Dage efter Prinds Christians Udnævnelse til at møde i det Geheime-Statsraad, og da Arveprindsen den 31te Oktober indfandt sig til Jagten i Frederiksborg, sagde Kongen til ham, at han skulde blive Guvernør. Da Arveprindsen svarede, at det ønskede han ikke og vilde ikke være, sagde Kongen: „Naa Du *vil* da have Generalkommandoen, saa tag den da, *dér* har Du den.“

Jeg har glemt at anføre, at straks efter Ministerkrisens Afslutning fik Cabinetssekretairen Liebenberg pludselig og uventet Afsked. Hvad vilde han paa den Galej?

Søndag den 2. November forlod jeg atter Hovedstaden og tog ledsaget af min Datter med Børn og Pige (Dordi) med Jernbanen til Korsør, derfra strax ombord til Nyborg, hvor vi overnattede. Den 3die tog vi med Vogn over Odense til Fredericia, hvor vi ankom Kl. 8 Aften og overraskede Marie, der ikke ventede os.“

Som det af foranstaaende sees, fulgte min Moder og vi Børn i November 1856 med min Bedstefader til Fredericia. Dette vort mere end 3 Maaneders Ophold i den lille By husker jeg særdeles godt.

Nedenunder mine Bedsteforældres Lejlighed, som var paa første Sal, boede Husværten, Kjøbmand Glückstadt med Familie. Desuden fandtes der i Stueetagen hans rummelige Butikslokaler. Han var vist en af Byens største Kjøbmænd og drev Handel med alt muligt. Bedst husker jeg det Slikkeri af al mulig Art, som fandtes i hans Butik, hvor vi Børn var daglige og interesserede Gjæster. Vi blev dér stærkt forkjælede af Hr. Glückstadts 17—18aarige Søn, der stod i Faderens Forretning. Han fyldte vore Lommer og vore Munde med meget mere, end vi havde godt af. Der staar i et Brev fra min Moder til hendes Forældre, skrevet efter vor Hjemkomst til Øverrød: „Børnene er endnu ej ganske i Orden efter alt det Slikkeri, som den unge Glückstadt har fyldt i dem. —“

Denne unge venlige Glückstadt blev den senere saa bekjendte og af Danmarks Handelsstand saa fortjente Geheime-Etatsraad Glückstadt. Jeg har aldrig talt med ham siden Vinteren 1856—57 i Fredericia.

Han forærede os, foruden andre Smaating fra Butikken, ogsaa Masker, hvoraf der fandtes et stort Lager til Salg, og vi viste os derfor stadig oppe hos Bedsteforældrene maskerede som Negre, gamle Kjællinger, Dyr eller Djævla. Til sidst kunde disse næsten ikke udholde at se de — i det mindste saaledes udstafferede — frygtelige Børnebørn, men henviste os til at afholde vore fremtidige Karneval paa Loft eller i Gaard og Stald.

Det maa have været en ret stor Lejlighed mine Bedsteforældre beboede; thi vi vare i den Vinter mange liggende Gjæster. Min Fader kom lidt før Jul og tilbragte Julen sammen med os. Mine Bedsteforældres ældste Søn Waldemar kom fra Tørslevgaard med Kone og 2 Børn og opholdt sig flere Maaneder hos sine Forældre og den yngste Søn Othar, der var Premierløjtnant ved Randers Dragoner, var der i Julen — alle samtidig.

Min første Skolegang var i Fredericia. Jeg var den Gang $4\frac{1}{2}$ Aar gammel. Alle vi Børn bleve hver Dag af Dordi fulgte til Skole; jeg tænker vi skulde frekventere den mest for at Bedsteforældrene kunde have Ro for os nogle Timer om Formiddagen. Det var hos en gammel Frøken v. Osten, at de første Grundlag for min Viden blev lagt. Jeg tror ikke de satte noget Spor, jeg mindes i hvert Fald ikke at jeg har lært noget dér. Mest Indtryk paa mig gjorde en Porcelains Pierrot, som stod paa en Dragkiste mellem Kopper og Nips; han kunde nikke med Hovedet, naar man gav ham et lille Dunk, og for hvert Nik rakte han en lang rød Tunge frem og trak den atter tilbage. Dernæst mindes jeg at alle Frøkenens Elever en Formiddag, i Stedet for Undervisning, blev trakterede med Choko-

lade og Kager, det har vel været Frøkenens Fødselsdag. Min daglige Plads var imellem to store Piger, de har vel været en 7—8 Aar, men mig forekom de meget store og gamle. Den ene af dem fortalte, at i Vejle boede en Mand med seks Ben og han gik rundt med en Sæk paa Ryggen, i hvilken Sæk han puttete alle uartige Drengene. Jeg anede ikke, hvad Vejle var, endnu mindre, hvor den laa; men jeg troede paa hende, paa Manden og paa Sækken og i adskillige Aar stod Vejle i et æventyrligt, skrækindjagende Lys for mig.

Vi kom ogsaa i Dandseskole den Vinter. Den blev afvekslende holdt hos mine Bedsteforældre, hos Ritmester Trepka, der havde en Datter, Marie paa 7 Aar samt hos Løjtnant Lützen, der havde en Søn og en Datter jævnaldrende med os. En Underofficer var vor Lærer i Dands; min Moder sagde, at han lærte os at trampe som Soldater. Jeg kan huske, vi dandsede meget en Dands som kaldtes „Fingerpolka“ og i den skal der jo trampes; muligen var den vel derfor hans Yndlingsdands.

Min Bedstefader havde et Sted paa Volden en Have, som han selv tog sig meget af og i hvilken han ofte tog os Børn med hen. Der var i et Hjørne en Pavillon med Vinduesruder af kulørt Glas. Den interesserede mig mere end alt andet; thi gennem dens Ruder lærte jeg første Gang at se Verden i forskjelligt Lys, lige fra violet til rosenrødt.

Han tog os ogsaa hyppigt hen til Graven, Kæmpegraven, hvor de i Fredericiaslaget faldne hviler og hvor hans Søn Ferdinand,*) der var Løjtnant ved 3. Jægerkorps ogsaa var begravet.

*) Om hans korte og lyse Soldaterbane kan læses i „en Hverdagshistorie fra 1849“.

Saa fortalte han om vor kjække unge Onkel, der saa frejdig gik i Døden for sit Fædreland, og saa lagde vi en Blomst eller en Krands paa Graven.

Og hjemme paa Væggen i Bedstefaders egen Stue hang blandt mange andre Vaaben den Sabel, som Onkel Ferdinand havde baaret og hvis Fæste maatte med Magt løsnes af hans krampagtig knyttede Haand hin 3die Juninat, efter at en slesvigholstensk Kugle var trængt ind i hans Hjerte, netop da han ved et raskt Modangreb med et Kompagni af 3die Jægerkorps kastede den Fjende tilbage, som havde angrebet vore Forposter. Den Sabel skulde en Gang i Tiden den af Bedstefaders Børnebørn have, som først blev Officer i Linien. — Nu har den i mange mange Aar hængt paa *min* Væg.

Stundom aabnedes for vore undrende Øjne et Skab og der blev fremdraget en Jægerofficers Kappe og vist os det Hul, som Kuglen havde boret i Brystopslaget. Uniformsfrakken var jo kommen med den Døde i Jorden. Og en Skuffe blev trukket ud; deri laa hans Skolebøger, hans militaire Lommebøger og hans Feltpibe. Det var altsammen hellige Relikvier og der taltes sagte og alvorligt, naar de blev vist os.

Der var den Vinter mange Selskaber i mine Bedsteforældres Hjem. De vare velstillede og han følte sig som General forpligtet til at repræsentere, og der var foruden den civile Embedsstand en stor Garnison ogsaa med mange højere Officerer i Byen den Gang. Vi sad da med Dordi ved et lille Bord i et Hjørne af den store Spisestue og fik med af alt. Vi har en Gang ved en saadan Lejlighed faaet Is i Form af en Slange hvilende mellem Blade og Frugter paa en Skaal, og siden da maatte jeg længe, naar jeg hørte

fortælle Grims Æventyr om „den hvide Slange“, som laa i et lukket Fad, og hvoraf Kongen hver Dag — af en eller anden Grund, som jeg nu har glemmt — maatte spise et lille Stykke, tænke mig at denne Slange var af Vanille Is og jeg misundte Kongen, der hver Dag kunde have en saadan Nydelse.

Vi kørte hyppig Toure med Bedsteforældrene i den smukke Egn og til Snoghøj for at besøge Kammerherre Riegels Familie. En Datter, Frøken Alba, var især venlig imod os Børn. Hun blev senere gift med Kaptajn Casper Schiøller, der blev min Oberst og Bataillonschef, og hun viste mig, der blev hans Adjutant, ogsaa da stor Venlighed.

Bedstefaders Kudsk, Næve, der tillige fungerede som Tjener, var en Tid lang vor gode Ven, indtil det en Dag var ude med Venskabet, forarsaget derved at „smaa Gryder har ogsaa Øren“. Ved Bordet hørte vi en Gang de Voksne tale om at „stakkels Næve nok havde store Pengevanskeligheder“. For os var der kun én Næve, men de andre havde talt om en daværende Professor eller Rector ved Skolen i Fredericia. Da jeg senere kom ned i Stalden til Næve og beklagede, at han havde saa store Pengevanskeligheder, blev Lønnen for denne min Medlidenhed, at han rev mit ene Øre halvvejs af eller i det Mindste havde han løsnet Øreflippen fra et Stykke af Kinden, saa Blodet randt i Strømme.

Senere viste det sig, at vor Næve nok havde en ond Samvittighed formedelst nogle Fordele han havde gjort sig ved Indkjøb og Forbrug af Furage til Hestene.

Vi blev i Fredericia til ind i Februar, saa kom min Fader og hentede os. Det var en meget

haard Vinter. Rejsen til Odense foretoges med mine Bedsteforældres Vogn, der med os blev sat over med Trækfærgen fra Snoghøj til Kongebroen. Fra Odense til Nyborg kørte vi med Ekstrapost, og overnattede i sidstnævnte By. I Mørke maatte vi op næste Morgen for med Istransport at naa et Stykke ud i Storebælt til hvor der var aabent Vand. Der laa et Dampskib, som tog os ombord. Jeg husker godt at Baaden, hvori min Moder og vi Børn hele Tiden sad indpakkede, snart blev trukket over Is, snart blev roet over Vand og at Fiskerne og Baadens mandlige Passagerer, hvoriblandt min Fader, hvert Øjeblik maatte springe ud af Baaden for at hjælpe at trække den op af Vaager, over Isflager og atter skyde den i Vand.

Min Onkel Waldemars Søn Gotthold forblev i Fredericia hos Bedsteforældrene og blev sat i Latinskolen dér. Han var mellem 7 og 8 Aar. At det var en aparte Undervisning der paa de Tider gaves i Drengeskoler fremgaar af et Brev fra min Bedstefader til min Moder skrevet kort efter vor Hjemkomst til Øverrød. Han skriver:

„Gotthold bliver nu saa sprænglærd, at han taler om og forklarer hvormange Fødder, der er i trochæiske Vers. — Jeg forstaar mig ikke det allermindste hverken paa Trompeter Vers eller norsk-arabiske ditto. Det er en Gru med al den Lærdom hos de halvgale Lærere, de kaldes nu Professores eller Doctores.“

Da vi atter vare komne i Ro i Øverrød skulde vi Børn paa en eller anden Maade fortsætte den hos Frøken v. Osten saa vel begyndte forberedende Skoleundervisning. Der blev truffet Aftale med en gammel (forekom hun os) Jomfru Petersen, som var Søster til Degnen og Skolelæreren i Søllerød og som boede i et lille venligt

Hus skraas over for Carlsminde. Samme Hus staar endnu ganske uforandret. Der skulde vi hver Formiddag nyde nogle Timers Gavn af hendes Kundskabsfyldte.

En lille Pige fra Havartigaarden, Datter af den for sin udmærkede Ostefabrikation kjendte Fru Hanne Nielsen, skulde frekventere Skolen sammen med os. Hun var lidt ældre end vi. — Nu er hun Oldemoder. Jeg fornyede for nogle Aar siden Bekjendtskabet med hende og hun mindedes godt sin fordums Skolekammerat. „De var en lille Dreng, som ikke var rigtig sikker paa Benene, for jeg mindes Dem som Regel falde og rulle ned ad Søllerød Bakke.“ Meget udviklet, hverken legemlig eller aandelig har den unge Videnskabsmand altsaa næppe været.

Jomfru Petersen maa have været en Dame af en meget kolerisk Natur; thi da hun en Dag ikke har følt sig tiltalt over et eller andet min Broder vedrørende — han var knap 6 Aar, kastede hun ham ud af Døren, saa han faldt ned af et Par Trappetrin og slog et stort og stærkt blødende Hul i Panden. Saadan kom han hjem til Forargelse for min Moder og særlig for Dordi. Jeg husker ikke om denne Katastrofe var Anledning til at Skolegangen blev afbrudt, eller om Aarsagen ikke snarere maa søges i at min Fader blev forflyttet og fik Ansættelse som Skovrider ved Aabenraa.

En Gang, da Jomfruen selv var forhindret i at læse med os, havde hun faaet sin Broders, Skolelærerens Søn til at vikariere for sig. Han var en Dreng paa en 13—14 Aar, som straks satte os i Gang med at skrive Bogstaver, medens vi samtidig saa ham sidde og forfatte alenlange Skrivelser i vore Karakterbøger; det maa vel have været en Lørdag. Da vi kom hjem og præ-

senterede disse, vi kunde ikke selv læse Skrift, viste det sig, at vi havde modtaget en frygtelig Anmærkning for alt muligt ondt og slemt et lille Skolebarn overhovedet kan anmærkes for, uden at nogen af os i mindste Maade var sig nogen Brøde bevidst. Heldigvis bleve vi troede, da vi fik Lejlighed til at forklare os og til at fortælle, hvem vor strenge Dommer havde været.

Den lange Theaterstrid imellem Hs. M. Kongen og det øvrige Kongehus blev omsider bilagt i Begyndelsen af Aaret 1857. Arveprindsen skriver herom til General Müller den 12te Februar.

„Siden jeg sidst skrev til Dem, er der da passeret noget nyt, nemlig at jeg i Aften gaar for første Gang i Theatret. Langt om længe har Kongen da tilstaaet os alle igjen Adgang til Logen. Nu er det saaledes arrangeret, at Kavalererne komme ud af Logen med Undtagelse af Oberhofmarschallen eller den, som forretter hans Tjeneste i paakommende Tilfælde. Dronningens og Prindsessernes Damer følger deres Herskaber, naar disse vil have dem med i den kongelige Loge ellers har de Plads i Hofdamelogen. Ministeriet har andraget stærkt om dette Arrangement; men den egentlige Grund er, at Vedkommende var bleven bange for at jeg tilsidst skulde tage en privat Loge i Theatret, naar der blev spillet uden Abonnement og den Skandale vilde man dog ej have. Under Haanden blev mig saa sagt, at naar jeg vilde skrive Kongen et venligt Brev, saa vilde mit Ønske blive opfyldt.

Det gjorde jeg, hvorpaa jeg fik et venligt Svar og Resultatet er, at nu gaar vi alle i Theatret i Aften. Kongen har været upasselig i den sidste

Tid af sit gamle Onde, men er dog nu saa vel, at der snart skal være Statsraad.“

Senere den 25. Februar fortsætter Prindsen om samme Thema:

„I Theatret har jeg og min Kone været nogle Gange. Baletten tager sig meget godt ud; men man hører intet, naar man er tunghør som jeg. Min Familie benytter det næsten slet ikke. Landgreven kjeder det, at han skal gaa der i Uniform og for de andre er det for langt fra Scenen; men det maa man nu finde sig i da Theatret desværre er forandret. Med Kongens Helbred er det bedre, han rider ud hver Dag. Alle finder ham dog saa forandret af Udseende, jeg kan ej finde det. Kuns har han forandret sin Levemaade, han drikker næsten ikke mere.

Fru Zeutens Masquerade var meget smuk; skjøndt Lokalet er lille var der dog Plads nok for de Quadriller, som udførte Dandsen. Ridderquadrillen med Prinds Christian, Blixen, Ahlefeldt, Holstein Lethreborg, Bernstorff og Züpfen Adeler var meget alvorlig, men meget smukt udført. „De syv militaire Piger“ anført af den gamle Korporal, som var Rosen af Generalstaben, gjorde deres Sager ypperligt. En Scene af Casortis Pantomime med den unge Siboni som Pierrot, Ahlefeldt i Garden som Columbine og en Bartolin som Harlekin — superbe. En italiensk Quadrille af otte Par af Selskabet dandsede Tarantellen til Fuldkommenhed, med et Liv som paa Theatret. *Min* Quadrille lykkedes meget godt. Lindholm, Holck hos Landgreven, Johan Bülow og jeg havde faaet Heste (disse Papheste) hos Hinné, og vi vare klædte som Kyradserer, hvide med falske hvide Benklæder og Støvler, som var anbragt paa Hesten, som om de

hørte til vore Kroppe. De kan tro, der blev Ly-
stighed, da vi kom ind i Salen. Der red vi en
Quadrille, men Hestene var saa urolige og slog
op baade for og bag. — Over Gaden maatte vi
ride fra mit Palais; men det var ganske mørkt
og Folk troede det var virkelige Heste. — Ellers
var jeg i Forvejen klædt som Dame og var ikke
kjendt af en eneste.“

I Marts 1857 blev General Müller udnævnt
til Kommandant i Slesvig samtidig med at han
beholdt sin Stilling som Chef for Kavalleribri-
gaden.

Det var ham imod at skulle forlade Frede-
ricia og han ønskede ikke den omhandlede Post
i Slesvig; men han blev ved en smigrende Skri-
velse foretrukket for flere ældre Generaler, der
havde attraaet den, fordi man mente, at han var
i Besiddelse af Evner og Egenskaber, der gjorde
ham særlig skikket til at beklæde denne noget
vanskelige Stilling, hvortil der krævedes Ro,
Overlegenhed og en myndig Optræden, uden dog
at vække Irritation eller Ophidselse hos den
tydsksindede Del af Befolkningen.

Paa samme Tid var sket den Forandring, at
Brigadegeneralerne ikke mere skulde inspicere
de dem underlagte Regimente, idet der ud-
nævntes Generalinspektører, som tidligere, saa-
vel for Kavalleriet som for Infanteriet. Nu hen-
holdsvis Generalmajorerne Nielsen og Thestrup.
General Müller var meget utilfreds med disse
Bestemmelser, da hans Stilling som Brigadekom-
mandør, efter hans Mening, derved reduceredes
til et Slags Post-Gjennemgangsled eller endog
Omsvøbsdepartement uden mindste praktisk

Tjeneste eller Mulighed for at kunne vedligeholde Kjendskabet til de ham underlagte trede Dragonregimenter eller deres Officerer.

Den 29de April afrejste Generalen til Slesvig for at tiltræde sin nye Stilling. Han skriver:

„Den 29de April, min salig Ferdinands Fødselsdag, sagde jeg først Farvel til hans Grav og forlod derefter ingenlunde glad min Marie og det kjære Fredericia Kl. 9 Formd. i Selskab med min Adjutant Ritmester Trepka og hans Familie, Brigadeskriveren med Kone og Søster samt Trepkas to Tjenestepiger — i alt hele tre Vogne. (Begivenheden stod at læse i Bladene). Vi toge over Kolding til Haderslev, hvor der spistes Middag. Her i denne By, hvor Befolkningen taler jysk, fandt jeg hele Betjeningen paa „Petersens Hotel“ tydsk, idet hverken Opvarter, Piger eller Karl forstode dansk, eller lode i det Mindste saaledes. I Aabenraa overnattede vi i Madam Hansens danske Hotel. Den 30te April toge vi over Flensborg, med Middag hos den patriotiske Madam Rasch, til Slesvig, hvor jeg tog ind hos Madam Esselbach. Trepkas tog ind til Oberst Torp.“

Uddrag af Breve fra General Müller til Generalinden.

Den 1ste Maj blev begge Officerskorps præsenterede for mig, Kavalleriets af Oberst Torp, Infanteriets af Oberst Bentzon. Da General Thestrup var kommet her i Besøg, havde en Del af hans Venner arrangeret en Dinér for ham hos Ravens. Jeg deltog heri og havde en ret munter Dag. Der var flere civile Embedsmænd som

Rectoren, Præster, Lærere ved Latinskolen, men ikke en eneste Kavalleriofficer undtagen Trepka, som jeg havde indbudt.

Prinds Christian af Danmark havde nylig inspiceret 4de Dragonregiment og var afrejst den 29de April. Han havde efter eget Ønske logeret hos Madam Esselbach og der givet en Dinér. Kavalleriets Officerer havde atter gjort en for ham hos Ravens. Det „slesvigske Liedertafel“ var kommet der af sig selv og havde bragt Prindsen en „Ständchen“. Det var jo meget smukt og loyalt. Prindsen havde taget Præsentationen særdeles net og havde vundet alle ved sin chevallereske Optræden og sin militaire Kynighed.

Jeg frygter at Tonen her ikke er saa god imellem Dragonregimentets og Infanteriets Officerer, som den burde være. Den brave Oberst Torps Væsen har maaske (?) nogen Skyld heri.

General Thestrup logerer hos en Aktuar L. [Navnet utydeligt] en gammel, agtværdig, dansk-sindet Mand, der har maattet lide meget for sin Danskhed. Han bad Trepka og mig til Middag Dagen efter, den 2den Maj. Der var ogsaa hos ham meget muntert, især udmærkede Overlæge Hvidding sig begge Dage som humoristisk Taler. Han havde haft salig Ferdinand under Hænder umiddelbart efter at han som falden var bleven bragt ind gennem Prindsens Port. Kuglen var gaaet saa lige i Hjertet, at man først næppe kunde se, hvor den havde truffet.

Voldene om Gottorp Slot ere borte. Søen mod Lollfuss samt Slotsgraven er delvis tørlagte, der er nu en bred fugtig Eng imellem Ørtz's gamle Have og Graven, saa man ikke mere kan staa i Haven og angle. Den Del af Thiergarten, som tidligere var Slotshave, er nu afstaaet til Mili-

tairetaten tilligemed Slottet og midt i Skoven oppe paa Bakken er bygget et stort smukt Hospital for Militaire. Det er det, som kaldes Nyværk. Vandspringene ere konserverede ligesom Promenaderne i Skoven. — Fra ovennævnte Hospital blev i Søndags den 3die Maj Premierløjtnant Bauditz begravet. Han havde i en hidsig Feber aflivet sig. Liget stod i Nyværk, hvor Følget samlede sig. Dette var meget talrigt; thi den Afdøde var overmaade afholdt. Her holdt Feltprovsten Højer-Møller en gribende og særdeles smuk Tale. Løjtnanter af begge Vaaben bar Liget ud, derefter tog Underofficerer fat og satte det i Ligvognen. Det var en meget lang Vej ud til Friedericksbergs Kirkegaard. Her bare Officerer atter Kisten fra Ligvognen til Graven, hvor Pastor Lundt fra Busdorff holdt en lang smuk Tale. Hos mange af de unge Løjtnanter fløde Taarerne stærkt. Det glædede mig; thi det viser, at de have Følelser og ikke skammer sig ved at vise denne.

Bauditz blev begravet tæt ved salig General Flindt, som her har en smuk Grav, paa hvilken en stor Sandsten fortæller, at her ligger Moder, Datter og Fader i én Grav — det er dog altid smukt, at de hvile sammen. Hele Begravelsen varede 2½ Time. Jeg kørte til Lighuset og fra Kirkegaarden. Min rare Madam Esselbach har en bekvem Vogn de remise.

Jeg var denne Middag hos Ritmester Bardenfleth i Selskab med Løjtnant Alfred Flindt, Overlæge Hahn og Præsten Højer-Møller, en særdeles vakker Mand. Fru Bardenfleth er en nydelig og elskværdig Dame. Hun er svag af Udseende og meget bleg efter en nys overstanden Sygdom, hun var dog ret munter og meget venlig. Barden-

fleth selv er anset som den honetteste af de honette.

Den 6te Maj 1857.

Jeg er jo meget ene. Min bedste Underholdning er Tanken paa Dig og at sætte den paa Papiret, naar jeg sidder i min Stue, og at tale — næsten højt — med Dig, naar jeg spadserer i den smukke Skov, som nu for hver Dag bliver smukkere.

Over de mange smaa Fugle, som nu dagligen kommer Syd fra, glæder jeg mig ogsaa. Saa plukker jeg en Mark- eller Skovblomst og tænker for Resten ved hvert tiende Skridt: Give Marie gik hos Dig.

Heldigvis har jeg truffet nogle slesvigske Mennesker, som dog ere fornuftige og loyale, og de søge at adsprede mig i min Ensomhed ved daglig næsten at invitere mig til Middag eller til The.

Politimesteren, Jørgensen, og Etatsraad Leerbæk yttre dem ikke fordelagtig om Stemningen her; den er siden den sidste Stænderforsamling i Flensborg forværret betydelig. Dog er der ingen Grund til egentlig Uro i den Anledning, saa længe Preusserne ikke ere traadte over Eideren og staa ved Dannevirke; thi saa længe rører sig ingen her af Befolkningen. Men skér fornævnte, maa man være paa sin Post. Dog der er vel længe til — med Guds Hjælp — forinden saadant skér og saa vil her desuden forinden være flere Tropper og andre Forhold. Det er maaske alligevel godt for os, at vi ikke straks have Udsigt til en Bopæl; thi under slige Omstændigheder er det bedst, du ikke er her. Men tro nu endelig ikke, at der i Øjeblikket er noget særlig ubehageligt i Gjære.

Her er en Klub for Militaire og Embedsmænd hos Madam Esselbach, der læser jeg alle Aviser.

Store Bededag 1857.

Jeg var da i Kirke i Gottorp Slotskirke, der var ret net. Vi fik en god Prædiken af Højer-Møller. Dog var jeg ikke enig med ham i den Yttring, „at man i Naturen vel sér Guds Almagt og Naade, men ikke Guds Barmhjertighed.“ Der er her i Slotskirken saadan en smuk Sang af de militaire Børn, som frekventerer Garnisonsskolen. Den forrige hertugelige Stol er nu for Officerer og deres Damer.

Til mine andre Værdigheder hører ogsaa, at jeg er Præces i en Del Kommissioner. Jeg har foruden Trepka en Pladsadjutant, Kaptajn Irgens, en net ung Mand, hvis Kone fik en Søn den 4de eller 5te ds.

Min røde Hoppe er lykkelig ankommet Kl. 5^{1/2} Eftermiddag. Det var lidt sent, saa jeg begyndte halvt om halvt at ængstige mig. Jeg gik da ud ad Landevejen for at møde den og mødte den ogsaa ved Hühnerhäusser. Den kjendte mig straks og yttrede sin Glæde ved at gnide sit Hoved op ad min Skulder. Jeg kyskede dens bløde Mule, Du har vist ogsaa kysset den og kjælet for den til Afsked. Den staar paa Gottorp i Ritmester Bardenfleths Stald, jeg besøgte den straks dér og bragte den Sukker.

Jeg har idag faaet en lille ny Trainkudsk, som hedder Viuf, født i Haderslev af danske Forældre. Han er Smedesvend af Profession, det kan jo have sit Gode ved Heste og Vogn. Han har sidst tjent i Altona og taler perfekt Tydsk, hvilket ogsaa kan have sit Gode, i denne tydsktalende By. Jeg havde Valget imellem ham og en

længere, som er blind paa det ene Øje og har Kone og Børn i Hjemmet. Mit Hjerte tænkte: „Tag ham med Kone og Børn,“ men min Fornuft sagde: „Tag den anden.“ Nu vil jo Tiden vise, hvad der var rettest.

Den 10de Maj 1857.

Jeg fejrede Din Fødselsdag efter *mit* Sind, ved Kl. 8 i Morges at ride ud i Skoven, den endnu kun halvgrønne Skov. Til Fuglenes Sang gav jeg mine Tanker Audients, ja gav dem fri Flugt. Husker Du i Dag for fyrretyve Aar siden. Din Fødselsdag i Oppy i det skjønne Frankrig? Husker Du min vanvittige Forelskelse og min barnlige Frygt for at udtale den? Husker Du de lykkelige Dage, Uger, Aar, der fulgte, de mange, mange lykkelige Aar? Ja Du husker. — Og i alle de forløbne Aar har vi paa denne Dag altid været sammen undtagen den ene, da jeg i 1849 var ved Ryes Brigade og saa i Dag.

Jeg havde haabet, at det skulde være et godt Varsel om snarlig Gjenforening, at jeg netop idag tog de to Boliger i Øjesyn, som tilbydes os til Efteraaret. (Nu følger en lang Beskrivelse om de omhandlede Boliger med deres Goder og Mangler, som ender med, at ingen af dem rigtig passer).

At jeg føler mig forfærdelig ene, det er vist og sandt, skjøndt Folk ere jo høflige nok imod mig; men det er ikke den Fredericianske Godmodighed og Venlighed. Herrerne ere for formelle og saa spilles her meget højt, for højt Kort og ryges Cigar „zum Erstikken“. Igaar var jeg hos Høhlings. Hun er en rar, prægtig Kone, hjertelig, ligefrem dertil klog og en meget opmærksom

Værtinde. Han er overmaade høflig, men noget afmaalt. De har en prægtig Dreng paa 5 Aar. Bardenfleths ere herlige, rare Mennesker, som vil falde i Din Smag, og som Du vil komme til at holde af, ligesaa Feltpræsten Højer-Møller og Kone.

Den 12te Maj 1857.

Min Hest stod for Døren i Formiddags, da jeg modtog Dit kjære Brev. Jeg stak det da i min Sidelomme, for at nyde det paa min Ridetur.

Paa Vejen til Lürschau, paa de Veje, hvor jeg for syv Aar siden saa ofte har læst og gjenlæst Dine dyrebare Breve, aabnede jeg det og nød rigtig godt af hvert af Dine Ord og Tanker. Nu kunde jeg, om end ikke med større Glæde, saa dog vistnok med roligere Følelser nyde Indholdet, end Tilfældet var for syv Aar siden, da Læsningen almindeligvis akkompagneredes af Skud, slesvigholstenske og danske i det Fjærne, til mere Adspredelse for Forposterne end til Nytte.

Det glæder mig, at Du daglig tager Dig en Kjøretour i den dejlige Eng om Fredericia; men giv Næve Ordre til at holde sig til Skoven eller til Veje mellem levende Hegn, den Slags Veje er der jo i Mangfoldighed; thi Vejret er ikke blidt, undtagen naar Solen skinner og hvor der er Læ. Her paa Dæmningen ved Gottorp Slot er der lige saa blæsende som paa Østervold ved Fredericia.

Jeg har i Dag atter beset en Lejlighed, som jeg dog ikke kan anbefale. Madam Esselbach siger: „Es werden schon Wohnungen zu haben; übereilen Sie sich nur nicht.“ Det gjør jeg heller ikke, men jeg længes efter at kunne være sammen med min Kone i hendes og mit eget Hjem.

Den 14de Maj 1857.

Idag have vi haft et yndigt varmt Vejr. Jeg har spadseret til Morgen og redet et Par Timer til Eftermiddag, besøgt gamle minderige Egne. Været i Husby og ved Gravmonumentet, som sattes for Würtzens Dragoner, og ved det, som sattes for Løjtnant Freiesleben og flere. Egnen er smuk, men desværre egner den sig kun slet til Kjøretoure, da Vejene, med Undtagelse af Chausséerne, ere meget dybe og sandede; men ogsaa paa de haarde Veje gives smukke Toure, om end ikke saa skjønne som dem, der kan rides og spadseres. Give Du var her, saa skal jeg nok kjøre Dig saaledes, at Du til Fods kan nyde noget af det smukkeste.

Igaar Eftermiddags drev jeg omkring i Skoven fra Kl. 4¹/₂ til 8¹/₂. Jeg mødte ikke et Menneske uden lige ved Byen; men jeg nød Naturen og Fuglesangen. Ja, var den smukke Omegn her ikke, var her næppe til at udholde.

De Militaire her er vist til Dels meget dygtige Mænd i deres Fag, men deres Tone passer ikke for mig. Jeg anser det ikke for nogen heldig Tone, den som hersker her i det Hele taget. Man finder Officerer ved Spillebordet om Formiddagen i Klubben. — Duer ikke Madame. Maaske jeg selv ikke duer, ikke passer til Tiderne. En passer jeg for, det véd jeg, og at underholde mig med Dig er mit kjæreste.

Den 20de Maj 1857.

[Her meddeles Beskrivelse og Tegning af en Lejlighed i to Etager, som beboes af to unge Officersfamilier, men den kunde slaas sammen

til én større Lejlighed. Der hører Have, Stald og Hønsesgaard med; men Værelserne ere smaa og navnlig meget lave. Beskrivelsen ender med]: For Løjtnant Müller eller Ritmester, ja selv Major eller Oberstløjtnant Müller vilde det være en yndig Lejlighed; men for Generalmajoren er den vist for lille. Ikke fordi Hovmodsdjævelen plager mig, nej, Gud være lovet! men netop her i Slesvig. — Var det i Fredericia, tog jeg den straks; men her, hvor jeg desværre skal spille en Slags Rolle, hvilket jeg ikke duer til, her maa lidt mere Pral til eller Prunk, der falder i Øjnene.

Jeg mødte i Dag Madam Esselbach med en anden Dame paa Trappen. Sidste vilde durchaus nicht se mig, da jeg gik forbi og hilste, men slog Øjnene dybt ned. Dette gjorde mig jo nysgjærrig for at erfare, hvem denne bly Skjønhed var. Det var Frau Doctor Hejberg, et „gesinnungsdygtigt“ Fruentimmer, Halvsøster til Adolf v. Gähler.

Paa Gaden har jeg, medens jeg er her, mødt to Damer — ikke paa én Gang — som absolut ikke kunde taale at se mig, men holdt deres Parasol saa tæt for Ansigtet, at de vare nær ved at løbe imod Husene.

Igaar havde jeg Besøg af en Pikkelhue-Løjtnant Lundt vom 1ste Hamburgischen Infanteri Bataillon, beurlaubt nach Schleswig wo seine Mutter wohnt.

Min Serviteur Viuf skikker sig ret godt. Han har af egen Drift bragt mig en stor Bouket Markblomster. Det er altid et Bevis paa en god Villie.

Den 24. Maj 1857.

Hvor er jeg hellere, naar jeg ikke er hos Dig, end i Mark og Skov — eller ved Skrivebordet for

at tale til Dig. Du vil vistnok sige: „Ja, og naar Du saa er hos mig, saa løber Du dog fra mig ud i Mark og Skov eller til Stranden.“

Din Beskrivelse af Stranden, i Dit kjære i Dag ankomne Brev, gjorde mig ganske vemodig. Jeg tænkte paa den dejlige Strand ved Fredericia, det prægtige Hav, de herlige Bølger og deres højtidelige Rullen imod Strandbredden. Det savner man her, skjøndt Slien er smuk og har ogsaa ganske anseelige Bølger, naar det blæser; men det er dog ikke Kattegat.

Jeg gjorde i Formiddag Visit hos en Kaptajn Chabert. Bemeldte Kaptajn har en Mængde Malerier (ikke alle lige gode) hængende i sine Værelser og paa Gangene. Og nu — tænk Dig — over en Dør paa Gangen hænger — hvem? — Din salig Moder! Mage til det Stykke, som vi har, som hænger ved Sofaen, det med en Rose i Haaret. Ganske og aldeles som det. Dette Maleri har Kaptajnen kjøbt paa Gottorp Slot, tilligemed andre, og betalt Hendes Naade Generalinde Lucie v. Gähler, født v. Ørtz, med 2 Skilling Courant — siger og skriver 6 Skilling Rigmønt. Der er ingen Ramme om det. At jeg blev meget frapperet ved at se dette Portrait dér, det kan Du begribe. Han troede, det var Dronning Juliane Marie. — Jeg skal dog forsøge at købe det af ham.

Trepkas, som nu ere i Orden, de lykkelige Mennesker, og som have faaet det nydeligt, aabne i Aften deres Saloner med en The parlant; thi dansant kan ikke gives af visse Aarsagers Skyld. Om Vinteren paa Ballerne — de danske Baller — der maa Fruerne dandse af Mangel paa Frøkener. Der er ingen ugifte *danske* Damer her, men de unge Fruer, maaske ogsaa de ældre,

dandse, og de er jo paa den Maade ikke de unge Piger i Vejen.

Madam Esselbach fortalte mig i Formiddags, at Fru Doctorinde Heiberg havde dog spurgt forrige Dag, da hun ikke vilde se paa mig, om hvem den danske Officer var? Paa Svaret „General Müller“ havde hun bemærket: „Ah! also von der Familie.“

Madam Esselbach fortalte mig ogsaa, at Moderen, Grevinde Baudissin, lever endnu med sin Organist, Hr. Peters i Stralsund, gifte eller viede er de nok ikke. Grev Baudissin sender hende Penge ved Fru Heiberg*).

I Aftes besøgte jeg Oberstinde Warneck og blev til The. Der var ikke andre. Vi talte om de gode gamle Dage i Aarhus, da man kom sammen og glædede sig, fordi man var nøjsom, uden at gjøre de mange store, forkerte Fordringer, som der nu gjøres og ikke heller havde de unødvendige og daarlige Nødvendigheder og Fornødenheder, som Nutidens fordrer. Vi talte om gamle Venner, levende og døde, Officerer og deres Familier af det kjære gamle „Prinds Ferdinands Regiment lette Dragoner“, som nu kun benævnes ved et Nummer. Og vi talte om de andre gode Aarhus Familier, om Klubben Polygonia og vore mange Dilletantkomedier, hvor hun og jeg ogsaa havde spillet sammen. Tiden gik godt. Nattergalen i Haven akkompagnerede hele Tiden vor Samtale. Vi delikateredes med

*) Generalinde Müllers Broder Oberst v. Gähler var første Gang gift med en Frøken Kunniger og havde med hende en Søn, Adolph v. Gähler. -- De bleve skildte, hvorefter Fru Gähler giftede sig med Grev Baudissin til Knoop — han blev slesvig-holstensk Oprører. I dette Ægteskab var der mange Børn, blandt andre den ovennævnte Doctorinde Heiberg.

Grevinde Baudissin forlod efter mange Aars Ægteskab sin Mand i Følge med fornævnte Organist Peters.

store røde Rejer fra Cappeln. Moder og Datter vare saa artige at pille til mig.

Den 28de Maj 1857.

Jeg tilbragte en ret gemytlig Aften igaar hos Major Lautrups. De have tre Drenges (ingen Pige-børn), som alle gaa i Domsolen og ere tilfredse der. Rectoren og de fleste af Lærerne ere danske, men Lærdommen gaar paa Tydsk. De danske Drenges Antal i Skolen er ogsaa saa stort, at de intet lide af de tydske, og mellem Drengene er Kammeratskabet godt. Den meget lange Skolevej er det værste, navnlig naar man bor paa Friedericksberg.

Jeg har faaet Tilbud om en Bopæl i det Bjelkeske Palais, som nu tilhører Hertug Carl af Glücksborg. Den er meget god, men der er sendt mig nogle Lejebetingelser, som jeg finder næsten fornærmelige imod Lejeren. Herom maa jeg under alle Omstændigheder konferere med Hertugen, naar han og Hertuginde, hvilket snart sker, flytter fra Kieler Slot til deres Sommerresidents paa Louisenlund.

Lejligheden er paa 1ste Sal. Der er 6 store Værelser (nogle ere meget store) foruden to Soveværelser. Desuden gode Gjestekamre ovenover samt gode Pige-, Tjener- og Pulterkamre som og mange Aflukker og huslige Bekvemmeligheder. En smuk Beliggenhed med Vinduer til Øst, Syd og Vest, altsaa i den varmeste Fløj. En meget stor Have med Alléer o. s. v., Staldrum og Vognremise. I et smukt Hus, som hører til Palaiset og ligger i den ene Fløj af Haven, boer den vakkre Højer-Møllerske Familie. I selve Palaiset boer: forneden imod Nord Ritmester Rosen og imod Syd Amtmand Davids, foroven imod Nord boer

Stemanns og imod Syd altsaa muligvis General Müllers. Hver Fløj har sin egen Opgang og desuden egen Trappe til Kjøkken, i hvilket findes Post med godt Vand.

Mangelen er, at alle Kjøkkener ligge i Kjælderen, hvilket er noget besværligt for dem, der boer paa første Sal. I vor „maaske“ Lejlighed er rigtignok et Filial-Kjøkken midt imellem Værelserne og kun afspærret fra dem ved en Spansk-Væg; men det kan jeg ikke lide, og man kunde, ved ikke at benytte dette lille Kjøkken, vinde et Ekstraværelse. Salig Frøken Bielke har beboet denne Lejlighed og derfor ladet indrette det omtalte Kjøkken.

Der kunde her blive en brillant Bolig, Værelserne ere meget høje, lyse og elegante, med Parketgulve overalt, indlagte i meget smukke Mønstre. Lofterne ere prydede med smukke, over Hundred Aar gamle Stukkaturarbejder med basunblæsende Engle eller Neptun og andre Havguder og Gudinder og i Midten er Oliemalerier med mythologiske Motiver. Udsigten fra Vinduerne er det aller smukkeste og det imod alle tre Sider. Det meste af Altstadt med Domkirken og Mile af Slien imod Øst, Palaisets store parkagtige Have imod Syd samt Gottorp Sø omkranset af Thiergarten og Anettenhøje imod Vest.

Jeg tror den Lejlighed vilde passe til Dig og véd, at Du i ethvert Tilfælde vilde passe til den.

2den Pintsedag den 1ste Juni 1857.

Det er nok ogsaa her Skik, at Folk Pintse morgen gaa i Skoven for at se Solen staa op — eller som man sagde i Frederiksberg Have „se Solen neje“.

Saa tidlig har jeg ikke været oppe. Skjøndt

vaagen Kl. 5, det er min sædvanlige Tid at vaagne paa, staar jeg først op Kl. 6¹/₂; thi Dagen bliver lang nok endda. Det var Uret, naar jeg nægtede at man gjør sig Umage for at fordrive mig Tiden; men jeg gjør Uret i ikke at paa-skjønne det nok. Igaar var jeg til stor Middag hos Major Falkenskjold. Der var meget net, men jeg befinder mig alligevel ikke tilpas. Fejlen ligger vel hos mig selv, i mit Humør.

Idag var jeg buden til Oberst Torp, jeg var hellere fri, men havde jo ingen antagelig Grund til Undskyldning. Jeg føler mere og mere, at „det er saa tungt at skilles ad, for dem som gjerne vil sammen være“. Jeg maa ofte sige til mig selv, som Jesper Olfux siger til Jakob von Thybo: „Wo ist Ihre gewöhnliche Courage?“

Folk vare igaar Morges i stor Mængde gangne til Skoven for at se Solopgangen og drikke deres Kaffe i „Stampen“. Der musiceredes af Stads-musikanterne fra Kl. 4 til 6 og af Bataillonens Musik fra fra Kl. 6 til 8 Morgen, og Springvandene havde jeg beordret at lade springe. Det er ogsaa en af mine Herskermyndigheder her, at Springvandene kun kunne aabnes paa min Befaling.

Herrerne fra Oberst Torps Selskab gik idag der ud — til „Stampen“ — efter Bordet mellem Kl. 7 og 8 Aften. Da vore Folk for det meste vendte hjem, skjøndt der hele Dagen var en Del.

SPREDTE DAGBOGSOPTEGNELSER

Den 3die Juni rejser General Müller til Fredericia, hvor han tilbringer 8 lykkelige Dage.

„Den 12te Juni forlader jeg atter mit kjære Hjem i Fredericia og rejser tilbage til Slesvig. Rejsen foretages med Skib til Flensborg. Kammerherre Steinmann fulgte med til denne By, og vi logerede i samme Hotel (Madam Rash's). Han førte mig om Aftenen rundt paa de nærmeste smukke Promenader.

Da vi om Middagen sejlede forbi Snoghøj, vinkede vi til Familien Riegels, der efter Aftale havde taget Standplads paa Broen ved Stranden. Paa Damgaard havde Fru Thygesen efter Løfte hejset Flag og stod selv udenfor Havedøren og vinkede. I denne Anledning tog jeg mig den Frihed straks ved min Hjemkomst til Slesvig den 13de at tilskrive Fruerne og takke dem for Opmærksomheden.

Den 20de Juni 1857 ankom min Søn Othar om Morgenen til Klosterkrug, hvor jeg afhentede ham. Han blev her til den 22de, da han tog til Itzehoe, hvortil han til sin og sin Forlovedes samt sin Svigermoders Sorg pludselig er bleven forsat fra Regimentet i Randers. Der skulde 2 Løjtnanter til Itzehoe, hvor der var Mangel. Man valgte at sende de yngste, da Ingen frivillig ønskede Forsættelse. Princippet er rigtigt, men for Othar er denne Kundgørelse ubehagelig, da han allerede havde lejet Bolig i Randers og fæstet Pige. Brylluppet er opsat og Fru Pind er meget ulykkelig over, at Datteren nu kommer saa langt bort fra hende og Hjemmet paa Løvenholm. Da Bruden endnu ikke er fyldt 18 Aar, kan Brylluppet jo nok taale en lille Udsættelse; men for de Unge er det en stor Skuffelse.

Han glædede mig straks med et Brev af 23de ds., som lød tilfreds. Han er ansat ved 1ste

Eskadron, som kommanderes af Ritmester Castenskjold for Tiden.

I disse Dage var Hertugen af Glücksborg og Gemalinde ankommet til Louisenlund. Jeg skrev straks til Hofchefen og bad om Audients for mig og Trepka. Vi bleve indbudne til Middag den 23de. Jeg havde den Ære at føre Hertuginde til Bords; de vare begge særdeles forekommende.

Han havde samme Dag Kl. 1 været hos mig paa Hotellet. Trepka og jeg bleve atter indbudne til den 25de paa Arveprindsen, som den Dag ankommer hertil og havde udtalt Haabet om at se mig.

Arveprindsen har selv tilskrevet mig om dette Besøg, der er foranlediget ved det russiske Kejserspars Ankomst til Kiel, hvor Arveprindsen skal complimentere de kejserlige Majestæter paa Frederik den 7des Vegne. Han skrev tillige og fortalte: „Kongen havde ved Omlægningen af Frederik den 2dens Lig bemægtiget sig en lille Ring, som fandtes ved Liget. Den var af ingen Værdi, en simpel Ring af Guld med en lille blaa Sten; men jeg synes, han skulde lade den ligge; thi den salige Konge har vist ønsket at beholde den i Kisten. Der var ogsaa Nogle, som bad Kongen om at lægge den ned i igjen i Kisten, men han sagde, at han vilde sende den til Rosenborg. Om det nu er skét, ved jeg ikke, jeg har ej set Kongen siden den Dag.“

Den 25de Juni mødtes jeg altsaa med Arveprindsen, der var som altid venlig og glad ved at se mig. Angaaende hans Sendelse var der cabaliseret en Del; thi Kejseren havde ved

Plessen fra St. Petersborg frabedt sig enhver Modtagelse paa Grund af Kejserindens Befindende, men ønskede derimod nok at se Prinds Christian. Hertil havde Frederik den 7de sagt: „Prinds Christian kan gjerne rejse for at fremstille sig paa egne Vegne for Kejseren; men jeg sender ham ikke, Arveprindsen møder paa mine Vegne.“

Den russiske Minister i Kjøbenhavn, Sternberg, søgte at forhindre dette, men da Kongen og Statsraadet hævdede deres, saa blev det derved. — Arveprindsen sagde mig, at hvis Kejseren ikke anmodede ham om at følge sig til Altona, saa retournerede han straks fra Kiel til Korsør med det nye Krigsdampskib.

Prinds Christian var ogsaa paa Louisenlund paa Vej til Kiel, efter Kejserens Ønske. — Efter Bordet spilledes Billard, Hertuginde spiller meget godt, og om Aftenen spilledes Whist.

Den 27de Juni ankom Kejserparret til Kiel, hvorom Aviserne kunne efterlæses. Hvad der derimod ikke staar deri er, at Kejseren paa Banegaarden lod sig præsentere Honorationes samt General Schiøller og flere Officerer. Dem, som havde russiske Ordener, spurgte han, hvor de havde erholdt dem. — Kauffmann svarede „von Isted“, Kaas, at han i 1853 havde været Adjutant hos General Krogh — „also direkt,“ svarede Kejseren ham. Arveprindsens Hofchef, Kammerherre Rømeling, kunde ikke svare, blev saa betuttet, at andre maatte tage Ordet. Det var jo ogsaa vanskeligt for ham at forklare, hvorfor han havde faaet den Orden. Fordi han havde leveret Sternberg (den russiske Minister i Kjøbenhavn) en Plan over Fredericiaslaget, som General Baggesen havde besørget — for

saaledes hænger det sammen. Da jeg i 1850 traf sammen med daværende Oberst Baggesen ved Dannevirke, spurgte han mig om, hvorledes det gik til, at Rømeling havde faaet en Dekoration for hans, Baggesens, Arbejde og han selv derimod ingen havde erholdt. Jeg trøstede ham med Ordsproget: „Den Ene Arbejdet, den Anden Lønnen“ og saa med, at der jo nu vankede en større for ham, hvad der ogsaa blev Tilfældet.

Kejseren — fortaltes der — optraadte, som om alle Tilstedeværende vare hans allerunderdanigste Undersaatter. Han var høflig imod Arveprindsen og kjærlig imod Prinds Christian.

Der var jo ingen Lejlighed til at tale om Landets Affairer, desuden har Rusland jo lige raadet os til Eftergivenesshed. Arveprindsen, der altid er Oprigtigheden selv, sagde til mig paa Louisenlund: „Bare Kejseren ikke vil tale til mig om Politik, det er saa græsselig ubehageligt.“ Han blev altsaa fri derfor.

Den 6te Juli 1857.

En uforglemmelig Hædersdag for den danske Armé, derfor og just derfor synes den at skulle gaa i Glemme. Jeg havde ladet Musikken, 6te Bataillons og Dragonregimentets, spille foran Gottorp Slot, ladet Flaget hejse paa Slottet og ladet Springvandene aabne. Da jeg gik op til Musikken, lod jeg den spille „den tappre Landsoldat“. Retraiten lod jeg blæse udenfor General Wedell, der er i Besøg hos Trepkas. Det var en herlig Aften, stille og skjøn. Bataillonens Musik lød saa smukt. Der var en Del simple Folk af Byens Indvaanere, men mest Fruentimmer.

De bedre stillede ere stedse slesvigholstensk sindede. — Hvorfor?

Og hvorfor kan jeg ikke blive fortrolig og tilfreds med Opholdet her? Trods al den smukke Natur er her dog noget uhyggeligt, og det er Stemningen her i Slesvig, som er os Danske fjendsk.

Den 21de Juli.

Arveprindsen og Arveprindsessen vare Aftenen forud ankomne. Min Glæde ved Gjensynet med Arveprindsessen var især stor. Hertugen havde indbudt mig til denne Dag. Hertugen spurgte mig nøjere om Aarsagen til, at jeg ikke vilde have Lejligheden paa Bjelkes Palais, og jeg fortalte ham da om de „algemeinen Bedingungen für die Miether“, disse uforskammede Betingelser, som Inspektøren havde sendt mig til Gjennemsyn og jo maatte anses som en Fornærmelse.

Hertugen gjorde det meget ondt at saadant var passeret og bad mig om at betragte Sagen som om jeg ikke havde læst de ovennævnte „Bedingungen“, ja nedsatte endog Lejen, kort! tog det hele paa en saa imødekommende Maade, at jeg ikke kunde andet end tage derimod, skjøndt ugjerne, for jeg er stivsindet. — Efter Bordet kørte Hertugen os en smuk Tour. Han var selv Kudsk, jeg sad hos ham; men han forstaar rigtignok ogsaa at give „Tordenskjold i Marstrand“, thi vi gjennemkrydsede den lille Skov saaledes, at den, som ikke forstod at orientere sig, maatte tro, at have passeret store Skovstrækninger. Vi vare fire Vogne. Om Aftenen spillede jeg Whist med Arveprindsessen, Prindsesse Adelheid og Hertugen.

Den 23de Juli atter til Middag paa Louisenlund, denne Dag var der stort Selskab.

Den 25de Juli 1857. Strøtanker.

Naar jeg staar ved mit Vindue her i Hotellet og ser ned i den salig v. Ørtz'ske Gaard og Have, i 1849 endogsaa min eller rettere min Kones Ejendom og giver Tankerne Spillerum, saa kan jeg ikke andet end tro paa Nemesis, dette gjorde jo endog Linnée.

Gaar jeg et Par Snese Aar tilbage i Tiden til den Gang, jeg blev forlovet med min Marie, den Gang hendes Moder og flere af hendes Familie, deriblandt Generalinde Gählers Broder v. Ørtz vare saa meget imod denne Forlovelse, fordi jeg ikkun var Løjtnant uden adeligt Navn eller Slægt eller Rang, ikke en Gang Kammerjunker, saa meget imod den, at min Svigermoder Generalinde v. Gähler, efter først at have givet sit Samtykke, bagefter fortrød det og gjorde alt for at forhindre vort Giftermaal, endog ad juridisk Vej — at v. Ørtz skrev halvt truende Breve til mig, at hvis jeg ikke behandlede Marie vel og behandlede hende med den Estime, der tilkom hende, vilde han udfordre mig. Hvor koldt, for ikke at sige, hvor uhøfligt tog han ikke imod mig, da vi i Aaret 1818 marcherede igjennem Slesvig paa Hjemmarchen fra Frankrig og Marie fulgte med Regimentets andre Damer som min Kone. Hvorledes baade han og Generalinden senere ganske forandrede deres Opførsel imod mig. — Kunde de nu se mig, den foragtede Løjtnant være den Første udi denne samme Stad Slesvig, beklædende en Rang højere end deres — Mennesket er svagt. Den Gang var det særlig mit Navn og

min Stilling, der var dem imod. Havde de endda holdt dem til det moralske — til at jeg havde brudt mit Ord til min lille første Brud, fordi jeg ikke kunde *leve* uden Marie, saa havde de vel havt en rimeligere Grund. — Nu denne Udtalelse, denne Følelse hos mig nu i denne Stund, er det ikke ogsaa Nemesis?

Idag for 7 Aar siden paa den blodige Isted Hede skaanede Gud mit Liv og mine Lemmer, medens mange brave Mænds Øjne lukkedes og andre bleve saarede tæt omkring mig, saaledes min stakkels Vejviser, Bonden Jochum Wich fra Torp, medens han stod og holdt sig ved Stigremmen paa min Hest. Har jeg takket Gud som jeg burde, fordi jeg blev skaanet? Har jeg i disse 7 Aar levet i alle Retninger, som jeg burde? Svaret bliver „Nej“. Jeg kan sige om mig selv de Ord, jeg har læst under den gamle Geheimeraad Nicolays Billede:

„Mit sein Schicksaal stets zufrieden
mit sich selbst so la—la“

og tilføje „oft gar nicht.“ Selverkjendelse er jo en Dyd, men det hjælper ikke stort, at man erkjender sine Fejl, naar man ikke tillige har Kraft nok til at rette dem.

Den 26de Juli gjorde jeg en meget behagelig Vand- og Landtour med Arveprindseparret, Hertugens og de andre kongelige og fyrstelige Personer. Kl. 9 Formd. embarqueredes ved Louisenlund paa Coppelner Dampskibet Mercur, som Hertugen havde lejet. Selskabet bestod af de tre Fyrstepar, de unge Prindsesser, Hoffølget og mig.

Det var mild varm Luft med svag vestlig

Vind. Vi dampede forbi den smukke Snevring ved Mysunde, forbi Brodersby til Sieseby. Her blev Arveprindsens Kammerfolk afsatte for at kjøre til Grünholz at forberede alt til Arveprindsens Ankomst dér om Aftenen.

Vi fortsatte Touren forbi Godset Bienebeck, der ligger smukt og har en ny Hovedbygning i Schweitzerstil med meget Snitværk. Forbi Flækken Arnæs, der har en simpel Kirke med et Trætaarn ved Siden af. Her laa en Del smaa Jagter. Vi kunde herfra se Carlsborg Syd for Slien. Her begynder Hertugens Ejendomme og fortsættes med Løjtmarkt lige overfor Cappeln og det lille Espenæs, der kaldes et Gods, men hvis Bygninger ligner mit lille Sted i Øverrød; men det kommer jo ikke Tydskerne saa nøje an paa Titlen Gods. Saaledes skriver Ministeren Baron Brockdorff sig „til Anettenhøhe“ et lille Lyststed udenfor Slesvig. Norden for Arnæs begynder Hertugens Godser paa den nordre Slienbred med Røest og fortsættes med Bockhagen til Øher Noer lige overfor Maasholm.

Paa Løjtmarkt var det Hertugens Plan at bygge noget smukt; han kjøbte det for de 100,000 Rigsdaler, som Salget af Frederiksværk indbragte Hertuginde Wilhelmine som hendes Part. Grunden blev lagt til en større Hovedbygning i 1847, men derved er det ogsaa blevet. Saa kom Oprøret og Krigen samt Hertugparrets fleraarige Ophold i Dresden, og endelig overtog han Louisenlund, som koster meget og nu faar Løjtmarkt nok ingen ny Hovedbygning. Vi landede i Cappeln, hvor det nysgjærrige Søndagspublikum havde samlet sig ved Anløbspladsen. Nogle Skibe og nogle Huse flagede, ligesaa i Arnæs og ved begge Færgstederne hinsides. Ved Cappeln holdt 7 Vogne, aabne chaiser og

Holstenere og vi kjørte nu gennem den smukke lille Flække til Røest. Dette har en gammel Hovedbygning, ret egen og interessant. En Sal med Sten-Flisegulv, Loftsmalerier og en Del Stukkaturarbejder, hele Figurer af Gibs, saasom Nymfer og lignende. Der er vaade og til Dels tørre Grave omkring Bygningerne og en stor Frugthave. Overinspektør, Ritmester Christiansen beboer det foruden en Forpagter. Her frokosteredes og spadseredes. Derpaa kjørtes videre til Bockhagen ad maleriske Veje gennem Skov og Mark. Sidstes Bygning er ligeledes ældre, dog mere moderniseret end Røest. Her er en stor Vestibule med Stengulv og mærkelige allegoriske Malerier rundt om Væggenes øverste Del og forsynede med latinske Sprog eller Vers. Lavere hænger Portraitter af Oldtidens Vismænd, malede som haut-reliefs af Marmor. Blandt disse Portraitter er ogsaa Sophocles'. En Besøgende havde for nylig spurgt: „Hr. Sophocles? — ist wahrscheinlich ein von den früheren Besitzer gewesen?“ Alle Malerier ere yderst maadelige. Under Loftet hang 4—5 Krands af Rørblomster og kulørte Papirstrimler. Lige bag Huset udenfor Havedøren er Dyrehave. Der holdes 25 à 30 Stykker Daavildt. Disse laa eller græssede i to Rudler paa Plainen udenfor Vinduerne. Prinds Frederik af Glücksborg skjød en Spidshjort, men maatte desværre give den 3 Kugler førend den for- endte. Her paa Bockhagen blev der dinéret. Efter Bordet spadseredes gennem Skoven til Øeher Noer og derfra kjørte vi til Carls Mühle og embarqueredes under Salut af Kanoner fra Møllen. Denne Salut begyndte, da vi kjørte forbi; men da Hestene ikke syntes derom, blev der holdt inde med Charcheringen til vi vare

ombord. Det var en yndig Hjemtour, Vinden havde ganske lagt sig. Paa Slien var en Del Baade med Børn og Voksne, der sang og svingede med Lommetørklæder. Ved Cappeln interesserede det mig at se de mange „Sildefang“, lange tragtformede Indhegninger paa begge Sider af Slien, med Aabningerne i modsatte Retninger, saaledes at nogle Sild kunde løbe ind, naar de gaar op ad Slien, andre naar de gaar ned ad samme. Bredderne ere paa hele Touren meget smukke, afvekslende med Skove og Marker med levende Hegn. De fritgræssende Køer, som ofte gaa helt ud i Vandet, dannede en smuk Forgrundsstaffage.

Ved Sieseby gik Arveprindsen og Prinds Frederik af Glücksborg med Gemalinder i Land og kjørte til Grünholz. Hertugparret fortsatte Sejladsen med os andre til Louisenlund, hvor vi ankom Kl. 9¹/₂ Aften. I Sandhed tolv behagelige tilbragte Timer.

Den 30te Juli 1857.

Jeg havde i Anledning af Arveprindsens Meddelelse om at ville give Cour for Officerer og Honoratiores hos mig ladet Madam Esselbachs Hotel festligt udsmykke.

Indgangen til Hotellet er fra den Gavl, som vender ud imod von Ørtz's Gaard. Dér er en Slags Veranda, som man kjører ind under. Denne var gjort til en Løvhytte med Bøgegrene og Bouketter og forneden var opstillet Potteplanter omlagte med Mos, saa man ikke saa Urtepotterne. Et stort Dannebrogflag vajede over Verandaen. Det øvrige Hus var overalt behængt med Guirlander af Egeløv. En Altan paa Fa-

caden var prydet med smukke Stokroser i Baljer samt med 6 Kvarterfaner.

Af de to store Sale til Gaden paa 1ste Sal var den yderste reserveret for de Officerer og Embedsmænd, som skulde præsenteres for Arveprindsen; den anden og største var meget smukt dekoreret med Blomster og Guirlander. De tre Lysekroner vare omdannede til hængende Blomsterkurve. Frederik den 6tes Buste stod paa en Piedestal omgivet af Blomster i denne Sal. I den anden Sal stod Frederik den 7des Buste. For Enden af den største Sal er et Kabinet og derfra Udgang til en Altan ovenover Indkjørsels-Verandaen. I Kabinettet serveredes Rhinskvin, Madeira og Seltersvand samt Kager og Frugt paa Krystalskaale. Fersken, Abrikos og Druer har jeg forskrevet fra Hamborg.

Foran Hotellet stod Æresvagten med Bataillonens Musikkorps samt Dragoneskorten med samtlige Trompetere. Musikkorpsene afvekslede med Numrene. Madam Esselbach har gjort sig megen Ulejlighed og har megen Fornøjelse deraf. Broderen, en fortræffelig Mand har hjulpet hende derved. Kun beklagede jeg, at Arveprindsessen ikke kunde komme med, men jeg er jo for Tiden Garçon.

Eskorten modtog Arveprindsen ledsaget af Hertugen ved Hadeby. „Kommandanten“ med Stab midt imellem denne By og Slesvig. Nu gik det i strygende Trav til Hotellet. Foruden Æresvagten stode ogsaa samtlige Garnisonens Officerer udenfor. Man steg af Vognene og gik ind i de virkelig nydelig udsmykkede Stuer, hvor der nødes Forfriskninger og gaves Cour. Derefter kjørtes gennem Nyværk, hvor Vandspringene sendte deres Kaskader ned ad de brede Trapper, til Hospitalet, besaa dette su-

perbe Etablissement og kjørte saa igjennem den lange By til Klosteret. Der havde jeg ogsaa placeret Æresposter uden og indenfor.

Imedens Arveprindsen var paa Hospitalet passerede Arveprindsessen og Hertuginde Wilhelmine Hotellet, hvor Eskorte og Æresvagt var bleven holdende til Prindsesserne vare komne forbi. Disse kom saaledes først til Klosteret. Slesvigs gode Indvaanere viste deres sædvanlige Hengivenhed for Kongehuset. — Ikke et Flag var oppe uden hos Embedsmændene. Fiskerne derimod, de stode alle, Mænd, Koner og Børn udenfor deres Huse, og disse simple Folk, de raabte Hurra med Kraft.

Den fornemme Pøbel i Staden littede lidt paa Hatten. — Dinéren var som altid god hos Klosterprovsten, Kammerherre Buchwald. Gjæsterne bestode foruden de kongelige Herskaber kun af Priorinden samt Comtesse Rantzau og mig.

Kl. 8¹/₂ toge Herskaberne hjem uden Eskorte, da dette udtrykkelig var frabedt. Arveprindsen kjørte mig hjem.

Den 1ste August 1857.

Arveprindseparrets Bryllupsdag fejredes paa Louisenlund med Cour til Kl. 12¹/₂, derefter Frokost og Kl. 5 Taffel. Jeg førte Prindsesse Adelheid. Kl. 8¹/₂ The, som forherligedes af den „Schleswiger Liedertafel“, der kom paa Dampskib og bragte Parret et Fakkeltog med Sang og Tale af Doctor Vollquarts og en ditto af Organisten, atter Sang og „Hoch!“ 9 Gange.

Mange Mennesker vare forsamlede, af disse raabte de fleste endnu Hurra! De simple Folk have endnu ikke lært at raabe „Hoch!“

Sangforeningen blev beværtet i et dertil oprejst Telt. Vejret var meget smukt. Et lille Fyrværkeri afbrændtes paa Plainen ned imod Slien. Det endte med et F og et C, som slyngedes i hinanden nedenunder en gylden Krone.

Økonomibygningerne og Schweitzerhuset var ligesom Hovedbygningerne illuminerede. Arveprindsen takkede Sangforeningen i en lille Tale og udbragte et Leve for Slesvig og Slesvigerne.

Ved Taflet udbragte Hertugen Brudeparrets Skaal under „Hoch!“ — Jeg raabte Hurra!

Den 3die August mødte jeg om Formiddagen Kl. 10 i Eckernførde og fulgtes derfra med Arveprindseparret paa Dampskibet Hermod (Kaptajn Lund) til Korsør, hvortil vi naaede Kl. 6.

Kl. 10¹/₂ vare vi i Palaiset i Bredgade, hvor Herskaberne havde vist mig den Bevaagenhed at indbyde mig til at bo. Næste Dag tog jeg til Øverrød, hvor jeg traf min Marie samt Fru Pind fra Løvenholm med Datteren Sophie, Othars meget unge og smukke Forlovede. Jeg tilbragte afvekslende min Tid her i dette lille Paradis og paa Palaiset, hvor jeg maatte spise hver Mandag og Torsdag. Disse Dage var der Musik til Taflet. Jeg blev i Kjøbenhavn og i Øverrød hos min Kone, Datter og Svigersøn indtil den 24. August. Den 25de var jeg atter tilbage paa Hotel Esselbach og traf alt uforandret i Slesvig.

Den 23de September 1857 afrejste jeg til Othars Bryllup paa Løvenholm. Bryllupet fandt Sted den 27de, men jeg standsede et Par Dage i Fredericia og fulgtes derfra med Marie.

Den unge attenaarige Brud saa henrivende ud. De bleve viede i Gjessing Kirke; udkomne af denne gik de unge Folk først til hendes Faders Grav, som er paa Kirkegaarden dér. Derpaa kjørtes til Løvenholm, hvor der var en stor Dinér med mange Gjæster, deriblandt hele den grevelige Scheelske Familie. — Der var adskillige gode „Haarpidske“.

I Efteraaret 1857 flyttede min Bedstemoder Generalinde Müller fra Fredericia til Slesvig efter at Ægteparret havde levet adskilte fra hinanden i mere end et halvt Aar. Omtrent samtidig hermed blev min Fader konstitueret som kongelig Skovrider over Aabenraa Skovdistrikt. Til min Moders og hendes Forældres store Glæde var Afstanden imellem dem derved bleven i høj Grad forringet og tillod hyppigt Samvær.

Vi maa have draget til Aabenraa førend mine Bedsteforældre endnu havde installeret dem paa Bielkes Palais. Thi jeg mindes, at min Moder og vi Børn første Gang besøgte dem overraskende, medens de endnu boede hos Madam Esselbach, formodentlig inden Møbler m. m. endnu vare komne fra Fredericia, eller det nye Hjem bragt i Orden.

Min Bedstemoder var alene hjemme, da vi uventet og til gjensidig overstrømmende Glæde traadte uanmeldte ind; men hun ventede hvert Øjeblik min Bedstefaders Komme. — Vi gik ud paa Altanen, som stødte til hendes Stue paa Hotellets 1ste Sal, for at spejde, og lidt efter hørte vi hurtige Hovslag klapre paa Chausséen, der fører til Flensborg. Et Øjeblik efter parerede min Bedstefader ledsaget af Ritmester

Trepka og endnu en Officer deres Heste lige neden under Altanen paa hvilken vi stode.

De havde alle tre blanke Hjælme paa Hovedet. Hestene dandsede, stampede og prusted medens Rytterne glad forbausede hilste op til os, der stod og vinkede. Oppasserne sprang til og greb Hestene ved Tøjlen, medens Rytterne sad af, saa Sablerne raslede imod Stenbroen. — Det var et rigtig militairt Skuespil for mine barnlige Øjne.

Mange, mange Aar senere har jeg staaet for anden Gang paa den samme Altan. (Nu eksisterer den ikke mere, da det gamle Hotel nedbrændte for 5—6 Aar siden og er blevet erstattet med et nyt, stort og moderne). Og for anden Gang stirrede mine Øjne paa og lyttede mine Øren til et militairt Skuespil. — Den larmende preussiske Militairmusik nærmer sig. Fra Altstadt kommer Bataillonnen med blinkende Pikkelhuer og fylder den smalle Gade, saa langt Øjet rækker. Bataillonskommandøren standser og tager Front lige nedenunder Altanen. Musikken opmarcherer overfor ham og i Parademarch defilerer Bataillonnen forbi.

Hvad er der ikke hændt imellem første og anden Gang jeg har staaet paa akkurat denne samme lille Plet? Hændet mig og hændet Danmark. Sammenligningen mellem hin første Gang og nu giver Adgang til et Væld af Minder, et Hav af Tanker. Minder om alle de Kjære som ved Døden er skilte fra mig i det lange Aaremaal — og Tanker, der kredser sig om det dyrebare Land, med al sin frugtbare Skjønhed, alle sine tusindaarige Minder, alle sine Fortids Kamp og Nutids Trængsler — det Land, som Fædrene til dem, der nu trampede brutalt og taktfast der nede paa Gaden til Messinghorne-

nes og Trommernes Larm, havde voldelig revet fra Danmark.

Selve vor Overflytning til Aabenraa husker jeg ikke ret meget om. Jeg var den Gang 5 $\frac{1}{2}$ Aar gammel.

Skovridergaarden Vesterlund ligger en halv Fjerdingsvej udenfor Byen. Den skulde helt ombygges, saa i det første halve Aar kunde vi ikke flytte ind i den. Vi havde midlertidig lejet et gammelt Hus inde i Byen, som vi kaldte „Branddirektørens Hus“, ikke saa mærkeligt for Resten eftersom det ejedes og havde været beboet af en Branddirektør, hvis Navn jeg ikke erindrer. Hvorledes det gik til at vi overhovedet kunde leje hos ham og flytte ind med vore Møbler, da han dog efter 4—5 Maaneders Forløb selv igjen skulde tage det i Brug, ved jeg heller ikke; men de sidste Par Maaneder, førend vi kunde flytte ud til Skovridergaarden, maatte vi derfor bo paa Hotel Stadt Hamburg. For nogle Aar siden har jeg set Branddirektørens Hus prydet med en Marmortavle, der fortæller, at dér boede Prinds Friederich Carl fra den Dag til den Dag i 1864. Medens vi boede i nævnte Hus, husker jeg bedst, at jeg var temmelig syg — kirtelsvag kaldte de det den Gang — og at jeg blev tyttet med Levertran og Saltvand, som vi selv daglig hentede paa en Flaske i Fjorden; at jeg sov i en Slags Garderobe eller Alkove og at min Moder dér hver Aften kom og bad Aftenbøn med mig.

Mine Søskende kom ret snart i Skole; min Søster hos en Frøken Steffensen ved Siden af Raadstuen og min Broder i Hr. Deichmanns private Drengeskole, beliggende tæt ved Kirken, paa den aabne Plads, som omgiver denne. Paa

Grund af min lidt svagelige Tilstand kom jeg der ikke straks. Jeg var dog ikke fyldt 6 Aar, da jeg begyndte at frekventere samme Skole.

Det var en højst mærkelig Opdragelse og Undervisning Drengene den Gang modtog i Aabenraa, omtrent efter samme Princip som en Cirkusdirektør eller Indehaveren af et Hundebog Abetheater dresserer sine Elever, nemlig ved Prygl og atter Prygl.

Den første Dag, jeg gav Møde i samme Skole, fik jeg af Spanskrøret. — Og hvorfor? Det hele havde Nyhedens og Rædselens Interesse for den lille Dreng, der endnu ikke var passeret ud af sit femte Aar. Jeg var bleven anbragt paa den forreste Bænk ved Siden af min Broder, som var 6 Aar. Paa én Gang ser jeg Læreren løfte ham op over Bordet og hugge løs paa ham med sit Spanskrør. Jeg har ingen Anelse om, hvilken Forseelse min Broder havde gjort sig skyldig i; men i min Rædsel gav jeg mig til at strække Armene ud efter ham og græde højt i vilden Sky. Da min Broder havde faaet, hvad der mentes at tilkomme ham, kom Touren til mig at blive trukket over Bordet, med Spørgsmaalet „hvad tuder Du for Dreng,“ og et Øjeblik efter susede Spanskrøret ned over mine Rygstykker, „for nu skulde jeg da faa en Grund at græde for.“

Jeg var ikke hverken nogen doven eller trodsig eller slem Dreng; men jeg mindes, at jeg i den Skole har faaet 5 — fem forskellige Gange af Spanskrøret paa én Dag. Den Slags Ting glemmer man ikke, og naar man senere hen i Livet læser og hører saa meget om, at Prygl er en saa raa Straf, at den ikke en Gang bør anvendes paa unge voksne Individuer, der af Raahed vælter gamle Damer om paa offent-

lig Gade og slaar og sparker dem halvt fordærvet, for at gjøre sig selv en fornøjelig Adspredelse, naar man altsaa hører, at Prygl ikke maa anvendes som Straf for sligt, da denne Straf vilde være for krænkende for Vedkommendes Æresfølelse, saa spørger man sig selv om smaa Drengene da ikke let faa et underligt Begreb om Æresfølelse, naar Prygl baade i Tide og Utide hagler ned over dem, for et Griffel tabt paa Gulvet eller et „die“ for et „das“ i den tydske Lektie.

Der i Skolen blev det ikke betragtet som en Skam at faa Prygl og man blev tilsidst saa vant dertil, at man selv heller ikke følte andet end den legemlige Smerte. Den kunde for Resten være haard nok. Princippet udgik fra Hr. Deichmann; thi som Føreren er, saa følge ham hans Svende. Men det er det mærkelige, at vi alligevel allesammen holdt meget af Hr. Deichmann. Han holdt ogsaa af Drengene. Han gik Toure med os, legede med os og fortalte os Historier paa en særdeles underholdende og fornøjelig Maade. Vi vidste, han havde været en tapper Officer i Krigen og Sagnet blandt Drengene fortalte, at Aarsagen til at hans tætklippede Haar, trods hans unge Alder, var ganske graat, var den, at en Kanonkugle var gaaet lige over hans Hoved og derved havde svedet Haaret, saa det var blevet affarvet. — Det var imidlertid som om han blev et andet Menneske saa snart Undervisningstimen begyndte. Jeg er vis paa, at han vilde skabe raske, haardføre Mænd af sine Drengene. — Han maa senere være kommet til den Anskuelse, at Midlet ikke svarede til Hensigten — hvis det da er sandt, hvad jeg har hørt fortælle — at han, efter i 1864 at være bleven forjaget fra Aabenraa, hvor hans danske

Skole blev lukket og efter at have oprettet en Skole i Faaborg, lod opslaa Plakater i denne Skole, Plakater med Paalydende om, at her var Pryglestraf strengt forbudt.

Hver Lørdag fik man sin Karakterbog med hjem og hvis der saa var Anmærkninger eller daarlige Karakterer i den, var Hjemkomsten ikke behagelig, da min Fader, som var meget strengt opdraget, ikke heller var særlig blødgigt anlagt.

Hr. Deichmann havde tillige den uheldige Vane at medgive os en Seddel, hvis man en Dag havde erholdt et „mdl“ eller en endnu værre Karakter, for at denne glædelige Nyhed kunde erfares hurtigst mulig i Hjemmene og ikke skulde gjemmes til om Lørdagen.

En Gang havde min Broder saaledes erholdt et „mdl“. Til al Held var Fru Deichmann Natten forud nedkommet med sin Førstefødte, en lille Pige, og af Glæde over denne Begivenhed havde Hr. Deichmann paa samme Meddelelse, som indeholdt det uhyggelige „mdl“, underrettet mine Forældre om den lille Piges Fødsel og i sin glade Faderstemning bedt min Broder fritaget for Straf. Han havde ovenikjøbet meddelt min Broder dette til Beroligelse. Sidstnævnte, som imidlertid ikke havde rigtig Tillid til de formildende Bemærkningers Virkning, mente at det kunde være tilstrækkeligt, at min Fader erholdt den Del af Seddelen, der meddelte den glædelige Familiebegivenhed, og som han havde opfattet, maatte, som det mindst Vigtige, være skrevet paa den nederste Halvdel af Seddelen. Vi vare endnu ikke ret stive i at læse Skrift, saa denne Antagelse beroede kun paa en Gisning. — Altsaa blev den øverste Halv-

del resolut skaaret af med en stump Lomme-kniv og den nederste tillidsfuldt afleveret.

Desværre var det den, der meldte om den daarlige Karakter. Tilmed var Afskjæringen foretaget paa en saa ubehjælpelig og kejtet Maade, at en Opdagelse slet ikke kunde undgaas. Og saa var der altsaa en dobbelt Forbrydelse at straffe.

Hvad der fordredes af Børn i vor Alder med Hensyn til Lærdom var heller ikke lidt. Jeg var 8 Aar gammel, da vi forlode Aabenraa og paa det Tidspunkt lærte, eller forsøgte jeg at lære tre fremmede Sprog foruden al anden Viden-skab, nemlig Fransk, Tydsk og Engelsk. Ja vi skrev endog tydske Hjemmestile. Jeg husker, at vi en Gang under Udarbejdelsen af en saadan vare faldne i Søvn midt under Arbejdet, med Arm og Hoved hvilende paa Stilebogen og at min Moder kom og fandt os i denne haabløse, selvopgivende Tilstand. Hun, som ikke sympatiserede med den Deichmannske Methode, skrev i sin med Harme blandede Medlidenhed nedenunder vor halvt udførte Stil: „Kan ikke afslutte, da de paa Grund af Træthed ere faldne i Søvn.“

Det var gjort i den aller kjærligste Mening; men jeg skulde kjende Forholdene i Skolen daarligt, hvis Resultatet ikke alligevel er bleven en Omgang Spanskrør. — Jeg husker det ikke, eftersom vi fik saa hyppigt og med saa stor Gavmildhed, at Mindet om de enkelte Lejligheder fortaber sig i Mængden.

Og alle Skolekammeraterne? Hvor er de nu? — Jo! mange af dem ligger begravede paa franske Valpladser. Især har Gravelotte krævet store Offre, da det Regiment, hvortil den aaben-

raaske Ungdom indkaldtes, led særdeles store Tab i hin Kamp.

En Dreng var Søn af en Toldembedsmand, som vistnok var yderst fattig; thi Drengen var altid saa blankslidt og lurvet klædt i Tøj, der ikke passede ham og havde altid kun bart Fedt paa sin Frokostmad i Skolen; men i Fantasien var han rig. Da jeg en Gang fortalte, at nu havde jeg akkurat Hundrede Tinsoldater, udbrød han: „Pyt! — Jeg har Ti Tusind Sølv-Tinsoldater.“ — Han hviler mellem flere end Ti Tusind Soldater af Kjød og Blod — eller som en Gang var af Kjød og Blod — ved Gravelotte. Og adskillige andre har jeg spurgt om og faaet til Svar: „Han blev i Frankrig i 70.“

En Del af de aabenraaske Skolekammerater druknede langt fra Hjemmet, skyllede over Bord eller gik under med Mand og Mus; thi saare mange af dem gik til Søs. Aabenraa var fra gammel Tid en rigtig Sømandsby. Flere store Skibsbyggerier laa ved selve Byen og et andet paa Kalvø ude i Fjorden. Redere og Skibskaptajner udgjorde en stor Del af Byens Borgere og mange ældre Kaptajner, som vare opførte med at sejle efter at have sparet sig nogle Penge sammen, nøde deres Otium i den lille venlige Fødeby. — Nu førte Sønnerne Skib. Det bredere Lags Dreng gik i Mængde til Søs straks efter Konfirmationen og endte som Matroser eller Skibsbyggere. — Fra Havnen trak den friske af Saltvand, Tjære og Egetømmer duftende Lugt sig langt ind i Byens Gader og man hørte den stadige Hamren og Klapren af Arbejdet paa de paa Stabelen staaende Skibe, som Regel store Tremastere beregnet til Farten paa China, Australien og Amerika. De fleste

Drenge i Skolen bleve allerede som smaa grebne af Sømandsnykker og Lyst til Langfart.

Mange Gange har jeg staaet med min Faders Haand om min og set de store, slanke Skibskrog glide let og roligt ned ad Stabelen, sætte Bougen dybt ned i Fjordens grønne Vand, for straks at rejse den paany gjennem en Kaskade af Skum og derefter svinge — lystrende Roret i en stor Bue til Siden, liggende højt og stolt som en Svane paa Vandet, medens Røg og smaa Flammer stod op fra Grundbjælken, Skibet var kuret ned af. — Der var da altid Feststemning i Byen med Flagning fra alle Husene og fra Skibene i Havnen, hvor Musikken spillede under og efter Afløbningen.

Saa toge vi, hvis det var i den varme Aars-tid, gjerne et Bad umiddelbart efter fra den lige ved liggende Svømmeanstalt, hvor min Fader lærte os at svømme. Han gav os Mod, ved at springe ud i det dybe Vand med en af os i Armen; der følte vi os trygge og skjærmede imod enhver Fare.

Paa Hjemvejen fra en saadan Skibsafløbning gik han en Gang og hørte mig i min Lektie i den store Tabel; thi den Gang lærte smaa Drenge ogsaa stor Tabel, nu kan store Drenge næppe den lille. — Ved 7 gange 17 gjorde jeg en Pause. Jeg vidste det ikke. „Saa tænk bare paa „Syv Gange sytten er Et Hundrede og nytten.“ Jeg har aldrig glemt det lille Rim og husker endnu Stedet, hvor jeg lærte det. Vi vare lige passerede Kirkegaardens yderste Hjørne paa Vejen ud til Skovridergaarden.

Henad Foraaret 1858 flyttede vi fra Hotel Stadt Hamburg ud til Skovridergaarden Vesterlund. Den laa smukt og idyllisk tæt udenfor Byen og nær ved Skovens Udkant. Den var godt

restaureret og ombygget og havde god Plads med lyse venlige Værelser, en gammel Have med gode Frugttræer og smuk Udsigt over den lille By med Brøndlund Slot og Hjelm Skov.

Paa Brøndlund Slot, imellem Byen og Hjelm Skov, boede Amtmanden Kammerherre Heltzen. Han og Kammerherreinden vare alt tidligere Bekjendte af mine Forældre; nu udviklede dette sig til et Venskab, der varede for Livet. De havde en lille Pige paa 3—4 Aar, samt to med os jævnaldrende Sønner Paul og Frits, som vi gik i Skole med. Vi kom meget sammen og legede godt sammen, naar vi da ikke skjændtes, hvilket ikke saa sjældent gik paa. Indbyrdes skjændtes Brødrene dog endnu hyppigere, hvilket jo ofte er Tilfældet med Brødre, medens de ere Børn. Dette havde stundom ubehagelige Følger. De havde nemlig et nydeligt lille Kjøretøj, en tosædet Jagtvogn trukket af to store Gedebukke med vældige Horn og fint Seletøj. Vognen kunde give Plads til os alle fire — vi vare jo ikke ret store. Naar vi saa vare komne et godt Stykke bort fra Hjemmet, paa vor Promenadekjørsel, begyndte gjerne Skjænderiet, ofte om hvis Gedebuk der trak mindst, eller hvem der nu skulde være Kudsk o. s. v. og saa endte det gjerne med, at begge Ejerne sprang af Vognen og spændte hver sin Ged fra, som de trak afsted med og vi andre hjalp saa med at trække Vognen hjem.

Paa Slottet blev hvert Foraar etableret en Dandseskole, hvor en Del af Honoratiores' Børn blev underviste. Dandselæreren Hr. Buchholz talte kun Tydsk. Han kaldte Drengene for chapeauerne, spillede selv Violin og dandsede for. Der blev jeg for første Gang forelsket. Gjenstanden for min Kjærlighed var en lille Pige

Margot, Datter af en af Byens Matadorer Agent Lorentzen. Hun lod til at gjengjælde mine Følelser og disse bleve fra begge Sider saa slet skjulte, at alle, gamle og unge, ikke kunde undlade at bemærke Forholdet. Heller ikke lagde grusomme Forældre, som i Tragedierne, nogen Hindringer for de Elskende. — Da jeg imidlertid en Gang under Dandsen kom til at træde den Udvalgte paa Foden, modtog jeg til Tak en saa knaldende Ørefigen af hende, at den hørted over hele Salen. Til mit Uheld var Musikken netop standset i samme Øjeblik, akkurat som naar „Dødsspringet“ foretages i Cirkus og alles udelte Opmærksomhed skal koncentreres mod dette. Dermed var Forbindelsen hævet og om end Forholdet senere atter blev ven skabeligt, antog det aldrig mere det tidligere glødende Præg.

Jeg har mange Aar senere talt med denne min Ungdoms første Kjærlighed. Hun var da forlængst gift med en preussisk Reserveofficer nu vel meriteret Kjøbmand i Aabenraa. Begge hendes ældre Søstre vare da samtidig preussiske Generalinder.

En anden Dandseskole for Byens øvrige Børn holdtes paa „Rudebæks Hotel“. Man kunde mærke over hele Byen, naar der var Afdandsningsbal; thi da duftede der af Pebermyntekager fra Store-Gades ene Ende til den anden. Alle de unge Kavalerer havde paa Byens to Apoteker, Løve- og Svaneapoteket henholdsvis Apoteker Stisgaard og Worsaae, forsynet sig med denne Delikatesse for paa Ballet at kunne traktere deres Damer; men Fristelsen til at aabne Æskerne, for at regalere sig selv under Vejs, var for stor og de mange aabne Æsker i den smalle Gade gav denne Aften Byen sit

Præg. Den Dag nødes ikke „Slik“, hvilket ellers var enhver Aabenraaer Drengs Yndlingsspise og bestod af Sirupstænger indviklede i Avispapir eller Blade af udskrevne Stilebøger. Men dels grissede „Slik“ Fingre og Læber til, saa man lignede en gammel Sømand med Munden fuld af Skipperskraa, og dels kom man til at dufte stærkt af brændt Sirup, hvilken Duft ikke har forekommet Chapeauerne — eller deres Forældre — passende ved slig en celeger Lejlighed som et Afdandsningsbal.

Til Had imellem Danske og Tydske eller til Sprogvanskeligheder og sligt mærkedes i de Tider intet i Aabenraa. Nok var der nogle „Hjemmetydskere“ blandt de mere velhavende Kjøbmandsfamilier og Haandværkere; men de agiterede under alle Omstændigheder ikke. Blandt Drengene førtes Kampe med skrevne Udfordringer som: „Til Danskerne i Pottegade — fra Tydskere i Vestergade“; men „Tydskerne i Vestergade“ forstode næppe Tydsk og Krigen bestod i at løbe imod hinanden med højt i Luften løftede Træsværd, vende om i passende Afstand for under homérske Helteraab at knuse Fjenderne med Haansord. Man kunde for den Sags Skyld lige saa godt have døbt hinanden Japanere og Russer eller Røvere og Soldater; thi i Virkeligheden havde de modstridende Parter intet med tydsk og dansk at gjøre; men Uvillien havde samme ufattelige Aarsag som den, der i alle Smaabyer driver den lavere og den højere Skole til Kamp imod hinanden.

Vi havde en efter Byens Forhold temmelig lang Skolevej ud til Skovridergaarden, omtrent et Kvarters Gang. Først igjennem nogle snevre, krogede Gader, saa ud forbi et Gartneri, forbi Kirkegaarden og ad en Vej, snoende sig imel-

lem levende Hegn og sluttelig over en Bro, der førte over „Skinderbækken“ tæt ved Vesterlunds Have. Vi vilde hellere vade over Bækken, fordi man under Broen, hvor Vandet ogsaa var ganske lavt og Grunden stenet, kunde fange „Negenøjne“ en ret sjælden lille Fisk, som vi dog har fanget enkelte af, netop medens de søgte Skygge under Broen. — Skolevejen var venlig og smuk. Paa Kirkegaarden saa jeg en Dag en Skare Mennesker samlede i en Kreds. Jeg gik ind af Nysgjærrighed, som jeg vilde have sluttet mig til et hvilketensomhelst andet Opløb og kom derved til at overvære den første Begravelse, jeg har bivaanet. Den blev forrettet paa Tydsk af Præsten for den tydske Menighed Pastor Holt, selv en god dansk Mand, med hvis Søn vi gik i Skole.

Det første døde Menneske har jeg ogsaa set paa min Skolevej. I et lille fattigt Hus i Pottegade boede et Ægtepar, som jævnlig sloges eller skjændtes. Ægtemanden var som oftest beruset. Naar vi Skoledrenge hørte Skjænderiet derinde, skulde vi gjerne hen og kigge ind ad de lave Vinduer, skjøndt vi skjælvende af Sindsbevægelse. Det endte gjerne med, at Manden dinglede ud i Døren efter os og skjældte ud, medens vi løb ned ad Gaden. I nogle Dage var der paafaldende stille og da vi kiggede ind ad Ruderne for at erfare Grunden til denne uvante Ro, aabnede Ægtemanden fredeligt og i ædru Tilstand Døren, idet han sagde: „Kom I kun ind Drenge, nu skjælder hun ikke mere nogen ud. En lille Gruppe vovede sig ind og i den fattige Stues fattige Seng laa den Døde, gulbleg som Voks, med de magre Hænder foldede over Lagenet.

I Aabenraa Kirke har jeg overværet det første

Bryllup. Det var en af vore Lærere, en Seminarist Hr. Peters, som kun talte maadelig Dansk, der blev viet. Hele Skolen blev en Formiddag ført ind i Kirken og anbragt i Stolene. Medens min Opmærksomhed var fæstet paa et under Hvælvingen hængende stort Fregatskib, begyndte Orgelet at bruse og ind traadte Hr. Peters førende under Armen en ung Dame, i lyseblaa Baldragt med en Krands paa Haaret, op til Alteret, hvor en Præst sagde en hel Masse Ting og Parret knælede ned, medens Præsten lagde deres Hænder sammen. Straks efter at Kirken var bleven tømt, førtes alle Drengene hjem til det unge Par og blev der trakterede med Chokolade. De havde etableret et Hjem i et lille bitte Hus bag ved Kirken og lige tæt ved Skolen.

En anden Lærer, Hr. Therkelsen var Student, gik med Studenterhue og Polkahaar. Vi holdt meget af ham og han af os — til Tider. Thi imellem mødte han beruset i Skolen, med stærkt blussende Ansigt og saa var han ond. Saa fik hele Klassen, uden Personsanseelse fra Dux til Fux en Omgang med Spanskrøret. Der maa vist være en Hundenatur i Drengene, thi vi vedbleve, trods sligt ofte gjentoges, at holde af ham. Han læste ofte Æventyr for os og mig forærede han en Gang et Bind af H. C. Andersens Æventyr.

En Søndag havde jeg bundet en smuk Bouquet Blomster i Haven og gik ind til Byen for at gjøre Hr. Therkelsen en Gave med dem. Undervejs skulde jeg ind paa Posthuset for mine Forældre. Postmesteren, en Slags Original, Hr. Hasselris, gik altid i Uniform, var skaldet med en Krands af Haar, der struttede til Vejrs og var kolerisk. Dertil bidrog meget en Dørhammer, som fandtes paa Posthusets Dør; thi dette

ikke mere saa almindelige Stykke tildrog sig Opmærksomheden hos Byens Ungdom og det var en almindelig yndet Sport for en livlig Dreng at gjøre et Par raske Slag med Hammeren i Forbiløbet. Saa kunde Postmesteren ses et Øjeblik efter fare ud som en Trold af en Æske, kiggende rasende op og ned ad Gaden efter Synderen, der imidlertid havde bragt sig selv i Sikkerhed.

Da jeg altsaa hin Dag kom ind paa Posthuset med min Bouket i Haanden, oplystes Hr. Hasselriis' blussende Ansigt af et særdeles velligt Smil, medens han med begge Hænder greb efter Bouketten: „Næh! er den til mig?“ Da jeg skyndsomst trak Blomsterne om bag min Ryg og med beskeden Røst forklarede, at de var bestemt for en anden, snurrede han sig rundt paa Hælen med Udraabet: „Uartige Dreng!“ Jeg syntes ikke, jeg havde været uartig, men Udbruddet var maaske blevet ham en Vane, fremkaldt ved Misbruget af den ominøse Dørhammer.

Hr. Therkelsen, som jeg derefter gik til med min Bouket, faldt mig, grædende af Taknemlighed og Glæde, om Halsen, kyssede mig og lugtede af Spiritus.

Det gjorde mig adskillige Aar senere meget ondt at høre, at denne stakkels, unge Student nok var død i stor Usselhed paa Kjøbenhavns Ladegaard.

En tredie Lærer paa Skolen, Hr. Nielsen, Seminarist og Søn af en fattig Skrædder der i Byen, hadede vi alle; thi han var kun ondskabsfuld og formaaede i Modsætning til de andre Lærere kun at kjede os, idet han aldrig ved Spøg eller nogen Slags Adspredelse søgte at oplive Undervisningens Tørhed. Mulig er det

ogsaa, at vor Aversion imod ham er øget noget derved, at han nogle Gange om Ugen kom ud til Skovridergaarden i Middagstimerne — den Gang var der Skole baade Formiddag og Eftermiddag — for at give os privat Undervisning i Skjønskrivning og saaledes berøvede os noget af vor kostbare Frihed. Dette var jo i Grunden ikke hans Skyld; men hidrørte fra, at vore Omgivelser i Skolen og i Hjemmet havde faaet den uheldige Opfattelse, at vor Haandskrift ikke var smuk.

Vi mistænkte ham for, at han, for at opnaa nogen Ekstraindtægt, havde bidraget til denne Opfattelse.

Paa Store Torv, „æ Mærken“ kaldet, var en Boutik med Galanterivarer, Legetøj og meget andet. Indehaveren af disse Herligheder, en stor, tyk, godmodig Mand, meget talende og gemytlig larmende, hed Schou. Vi hjemsøgte ofte hans Boutik, der indeholdt saa mange, for os interessante Gjenstande. Han kaldte mig paa sin gemytlige Maade for: „Min smækfede Ven paa Livets Keglebane“, en Betegnelse, der var saare lidet fortjent, eftersom jeg var en lille, meget spinkel Dreng.

En Gang, da jeg sammen med min Moder var inde i hans Forretning, opdagede jeg, medens hun blev betjent, en Tromme — en vidunderlig stor Barnetromme, der, i Sammenligning med de andre den paraderede imellem, forekom mig som Stortrommen i et Militair-orchester. —

„Aa Mama! maa jeg faa den?“ „Ikke nu; maaske til Din Fødselsdag, hvis Du er en god Dreng.“ — Hr. Schou lovede højtideligt at opbevare Trommen og ikke sælge den, førend den nævnte Termin. Naar jeg i den mellem-

liggende Tid passerede Torvet, og Hr. Schou stod i sin aabne Boutiksdør, lænende sig skjodesløst til Karmen, tyggende paa en Cigar, anbragt kjækt paa skraa i den ene Mundvig, nikkede han gjerne til mig med et: „Trommen staar og venter paa Dig, kom ind og hils paa den,“ en Indbydelse, som jeg ikke sagde nej til.

Tiden gik, og Dagen før min Fødselsdag tog min Moder mig med sig, for at jeg skulde have den Glæde at overvære Kjøbet af Trommen. Da hun betalte, den efter min Mening alt for latterlig lille Pris for en Ting, jeg satte saa højt, hviskede jeg til hende: „Aa Mama, det er alt for lidt, giv ham lidt mere.“ — Jeg maa ikke have hvisket sagte nok; thi Hr. Schou brød ud i en rungende Latter, der endte med: „Nej, hør ved Du hvad, min smækfede Ven paa Livets Keglebane, Du er sgu en skidt Forretningsmand, Du skal ikke være Kjøbmand.“

Samme Tromme bragte mig iøvrigt, foruden stor Glæde, ogsaa Sorg; thi da jeg en Dag gik med den ind i Hønehuset og for lukkede Døre trommede for Hønsene, saa disse var ved at blive vanvittige og flattrede kaglende og skrigende imod Vinduer og Vægge, illustrerende paa det mest levende en Krigstummels Virvar, blev Trommen foreløbig konfiskeret og sat til Side. — Jeg haaber, ikke ret mange Dage. Det var anden Gang, min Færd i Hønehus bragte mig Ulykke. Første Gang var, da Dordi befalede mig at lægge Æg.

En halv Snes Minutters Gang fra Vesterlund ligger Nymølle, en Vandmølle omgivet af Skov, Have, Eng og stor Mølledam. Her boede Ejeren, Kaptajn Bruhn. Han var tillige Skibsreder og Medejer af det den Gang betydelige Værft og Skibsbyggeri paa Kalvø. Selv havde han i mange

Aar faret Jorden rundt som Sømand, men havde nu „lagt op“. Han var en ivrig Jæger og kom derved hurtig i nærmere Forbindelse med min Fader, hvilket snart udviklede sig til varmt Venskab imellem ham og alle i Skovridergaarden. Han var af Ydre en Kæmpe med Skuldre og Ryg af en Bredde, som jeg sjælden har set. Ansigtet var karakteristisk, glat barberet med et Par utroligt buskede Øjenbryn, som skyggede over to blaa milde og skjælmske Barneøjne. Han kunde fortælle om sine mange, fast utrolige Oplevelser, saa han fængslede Unge og Gamle. Han havde lidt Skibbrud under mange forskellige Former, været imellem og undsluppet Menneskeædere og havde været Jagtven med mere end én vild Høvding.

Han var Fader til en Børneflokk, som jeg ikke har — og han selv næppe havde — Tal paa, lige fra gifte til ganske smaa, der rede paa hans Knæ, medens han fortalte dem Æventyr. De to mindste, Hans og Julle, interesserede os mest. De havde arvet Faderens Fantasi og afbrød ham ofte midt i „Pandekagehuset“ eller andre lignende Fortællinger med, at Hans paa sit Aabenraa-Dansk jublede: „Det var Mæ og Dæ, lille Julle.“

Kaptajnens ældste Søn var Styrmand paa et af Faderens Skibe. En Dag kom der Meddelelse om, at han var skyllet over Bord og druknet nede ved Kap det gode Haab. Det vakte stor Sorg paa Nymølle, og Hans og Julle græd med, uden ret at forstaa hvorfor. Men opfyldt af Trang til at bringe Hjælp og Trøst vare de om Morgenen efter Meddelelsen roede alene ud i den store Mølle-dam forsynede med River og Stænger. Dér opdagede Faderen dem til sin Rædsel, hældende dem langt ud over Rælingen:

„Men Herre-Jesus, Børnlille! sé dog og kom i Land med Baaden. Hvad bestiller I dog der ude?“ „Hans og Julle finder bare Jørgen til Fa'r og Mo'r.“

Kaptajnen var Ejer af en stor Meute af fine Støverhunde, som han selv lagde til og gav sig af med, som var det tænkende Mennesker. En Gang havde hans ældste Datter, som var gift med Forpagteren paa Møllen, faaet en lille Pige, som var saa sygelig, at de lode Præsten hente for at hjemmedøbe hende.

Samtidig med hendes Fødsel havde en af Støverne faaet 12 Hvalpe. En gammel Røgter, der havde tjent Kaptajnen i mange Aar og kjendte hans Godhed for Hundene, foreslog ham at bede Præsten, da han nu dog var dér, om at døbe Hvalpene med det samme. Kaptajnen mente, at det dog maaske vilde fornærme Præsten, hvis man gjorde ham et slikt Forslag; men Skaalen med Vandet, som var brugt til det lille Barns Daab, blev sat til Side, indtil Præsten var gaaet. Saa døbte Kaptajnen og Røgteren i Forening Hvalpene med det indviede Vand og gav dem Navne efter de tolv smaa Profeter. — Jeg husker i mange Aar derefter „Habakuk“ som en vældig dygtig Jæger og Støver, naar den med andre af Meuten kom til vort senere Hjem Stenderupstrand med sin Herre til den aarlige tre Dages Klapjagt.

Kaptajnens Børn blev opdragne i naturlig Frihed. Ofte kom de jagende til Vesterlund en 3—4 Stykker siddende baade forlænds og baglænds imellem hverandre paa Ryggen af en usadlet Hest, og det gik altid godt. En tam Raabuk gik frit omkring i Nymølles Gaard og Have, var gode Venner med Støverne og aad af Trug

med dem, naar der var noget i Truget, den kunde lide.

Vi selv paa Vesterlund havde ogsaa jævnligt „vilde“ Dyr, indfangede som smaa og voksende op under kjærlig Pleje. Vi har haft adskillige Harekillinger og Dyrelam, som vi har flasket op; men som voldte os den Sorg at dø tidligt. — En Ræv havde vi derimod i flere Aar. Den var indfanget og bragt af en Skovarbejder, da den var ganske lille bitte. Vi elskede den, den kom op i Sengen til os, og den gik frit omkring i Stuer, Gaard og Have under hele sin Opvækst. Da den var bleven stor, gik Naturen over Optugtelsen, og den aad vore Kaniner og min Moders Kyllinger. Saa blev den lænket ude i Haven, og en lille Grav blev antydet for den. Selv gravede den videre, saa langt dens Lænke kunde naa. Den fik Mælk og Grød ligesom Hundene, og naar dette om Vinteren var frosset til Is i dens Trug, peb den som en Hund, til vi kom og gav den noget bedre.

En Morgen tidlig havde Folkene set to frie Ræve sidde hos den paa Visit. De maa vistnok have lagt Planer sammen med den; thi et Par Dage efter var den forsvunden med samt sin Lænke, som de fremmede Ræve maa have hjulpet den med at rive løs. Vi saa den aldrig mere.

Vi havde i Huset to unge Herrer, som min Fader havde paataget sig at give Uddannelse i forstlig Retning. Den ene hed Bruns og var Søn af en Kaptajn B. i Hæren, den anden var en ung Castenskjold fra Store Frederikslund. Vi holdt alle meget af dem og de af os. De vare velstillede og holdt begge Ridehest og Hund. Bruns var den ældste og mest erfarne, Castenskjold var barnlig, men hjertensgod. Hans Maanedspenge slap hurtig op. Han havde kjøbt sig en

dyr Fløjte, paa hvilken han øvede sig i Tide og Utide, ikke just til udelt Glæde i et saa musikalsk Hjem som Vesterlund. En Dag han sad paa Bænken ved Vejen og øvede sig, kom en Tigger forbi og bad ham om en Skjærv. Det har vel været lidt hen i Maaneden, thi Castenskjolds Pung var tom; „men dér, tag Fløjten, den kan De sælge og faa Penge for.“

De to unge Herrer deltog med mine Forældre i det selskabelige Liv og vare særdeles velsete, da der ikke var Overflod paa unge Herrer i den lille By. Men én Gang vare de dog nær ved at falde i Unaade.

Der var kommet en Beridertrup til Byen. Med Musikken i Spidsen red denne en Søndag Formiddag rundt i Gaderne for at pirre Indvaanernes Nysgjærrighed og lokke dem til et Aftenbesøg. I Spidsen lige efter Musikken red de Herrer Bruns og Castenskjold ved Siden af hver sin Beriderske, som de gladeligen konverserede. — *Dette* vakte Opsigt i det ganske Aabenraa, hvor de vare kjendte af Gud og Hvermand, og mange korsede sig forarget over at se Byens to unge Levemænd i sligt et Optog og i sligt et Selskab. Der kom Referat til min Fader. Han har vel foreholdt dem det uforsigtige i deres Færd, som havde forekommet „Selskabet“ i Aabenraa noget overlegen og derfor var uklogt og vel heller ikke rigtig passende. — Jeg tror, de gjorde Visitter hos nogle af Byens Spidser, i hvis Huse de kom, for at undskylde det, som jo i Virkeligheden kun var et Udslag af Tankeløshed og en ungdommelig Griben efter lidt Adspredelse. Der var vist ikke for meget deraf i Aabenraa. Og saa var den Sag ude af Verden.

Nu er de begge længst døde som værdige Bedstefædre. Jeg haaber ikke, at Børnebørnene

vil forarges over dette lille Tegn paa, at deres Bedstefædre ogsaa en Gang har været unge.

Der skulde ikke meget til at vække Opsigt i Aabenraa. Et Slags Badehotel var lige bygget paa et Sted i Byens Udkant og døbt Schweiz. Det stod længe tomt, indtil omsider en enlig Kjøbenhavnner havde opdaget det. I flere Dage efter hans tagen det i Besiddelse kunde man se Byens Folk standse hinanden paa Gaden for interesseret at spørge: „Har De set æ Bajgjæst?“

En Skrædder havde faaet en Symaskine, noget den Gang ganske ukjendt i Byen. „Den kunde arbejde for otte Svende!“ fløj Rygtet rundt. Hele Byen skulde se den i Virksomhed, og Skoledrengene bleve sendte klassevis til Skrædderen for at beundre dette Opfindelsernes sidste Mesterværk.

Hjelm Skov strækker sig fra Brøndlund Slot i en Bue uden om Engene, hvorigjennem Skinderbækken risler, og forbi Vesterlund til Nymølle. Paa en aaben Plads i Skoven tæt ved Slottet afholdtes hvert Foraar en Slags Fest, som varede et Par Dage og hvorved den Del af Skoven fik Lighed med en lille Dyrehavsbakke. Der var Karruseller, Lirekasser, Telte med Honningkager og Sukkerstænger, enkelte Gøglertruppe, Dandseestrade og Beværtningstelte, Skydebaner og andet af den Slags.

Saa var det en Dag, — vi havde spist Middag og min Fader var taget afsted paa en Skovinspektion og Aftenen med vor Sengetid nærmede sig — at min Moder kom ud til os i Haven med den glædelige Meddelelse, at vi maatte blive længe oppe i Aften, hun vilde vise os noget, vi aldrig havde set, og som vilde bringe os en stor Overraskelse; men hun vilde ikke fortælle os, hvori Nydelsen skulde bestaa,

for at vi i det Øjeblik, vi fik det Vidunderlige at se, skulde blive saa meget mere glædelig overvældede.

Vi vandrede saa med hende afsted i den lune smukke Sommeraften i stor Spænding og Forventning. — Alle vore Spørgsmaal blev kun besvarede med et „ja vent blot lidt“, hendes glade, lyse Latter, et Kys i Ny og Næ og et „det vil snart vise sig“. Touren gik gjennem Skoven uden om vor Nabo Peter Lausens Gaard, ad en Sti, som snoede sig langs en rislende Bæk, hvori de nys udsprungne Bøge spejlede sig. Bukkar duftede og Anemoner vinkede; men vi vare for optagne af det forventede „aldrig endnu sete“ til at tage videre Hensyn til alt det i Naturen, der ellers var vor Glæde.

Da vi nærmede os den Del af Skoven, som laa op ad Festpladsen, mødte vi nogle Bekjendte inde fra Byen. De hilste, standsede os og gav sig til vor Kval til at konversere min Moder. — De maa have sagt noget, der bedrøvede hende; thi paa én Gang saa vi det Ansigt, der var os det kjæreste paa Jorden, og som altid afspejlede hver Følelse fra Glæde til Sorg og alle mellem-liggende Stemninger saa levende, at vi, der elskede det, næsten kunde læse hver af hendes Tanker deri, vi saa det skifte pludselig Udtryk fra glad Forventning til dyb Skuffelse.

Saa bøjede hun sig hurtig ned over os drog os ind til sig: „Aa Børn! der bliver slet ikke noget af det! Jeg vilde have vist Eder noget, som kaldes Fyrværkeri, og nu er det slet ikke kommet.“

Saa fortalte hun os om Rakter med lange gyldne Straaler, om lysende Kugler, der faldt ned højt oppe fra Himlen, om gylden Regn, der dryssede, om blaa og røde Lys, der kastede ma-

gisk Skjær overalt og alle og meget mere, som vi undrende hørte paa, men ikke rigtig forstod, og hun var meget mere bedrøvet over at have voldt os Skuffelse, end vi vare over at være blevne skuffede, saa det endte med, at vi maatte trøste hende: „Vi brød os slet ikke om Fyrværkeri, det skulde hun blot le af,“ og andre lignende Trøstegrunde, som ellers anvendtes til at forjage *vore* barnlige Sorger med.

Jeg har gaaet den samme Tour mange, mange Aar senere. I Hjelm Skov holdtes stor „Sedan-Fest“. Tydske Veteraner med Krigsmedailler og Kors sade om Bordene med Punch og sang Wacht am Rhein. Enkelte preussiske Reserve-officerere vare trukne i Uniform, og tydske Fanner smykkede Festpladsen. — Jeg gik hurtig bort langs den rislende Bæk ad samme Sti, hvor for mere end en Menneskealder siden en Moder var gaaet skuffet og bedrøvet med sine smaa Børn. — Igjennem vor gamle danske Skov hørte jeg Sangen gjalde „Ich bin ein Preusse, will ein Preusse sein.“ —

Tanker og Minder strømmede ind med en saadan Magt, at jeg næsten følte legemlig Smerte. Smaa Børn smaa Sorger, store Børn store Sorger!

Paa én Gang hvislede det i Luften, en Raket sendte bragende og knitrende sine Lyskugler ned over de høje Bøges Kroner.

Saa fik jeg dog Fyrværkeri at se i Hjelm Skov. Men det bragte mig ikke Glæde.

Den ovenfor omtalte Nabo Peter Lausen var egentlig den eneste rigtige Hjemmetydsker, jeg mindes fra Aabenraa, hvor man den Gang næsten aldrig hørte et tydsk Ord. Han og Familie talte ogsaa indbyrdes Dansk; men han, som var lidt af en mislykket Digter, skrev tydske Vers til

Slesvig-Holstens Pris. Da vi boede ganske nær ved hans Gaard og gik i Skole med hans to Drenges Vilhelm og Adolf, kom vi meget sammen, det vil sige Børnene. Forældrene omgikkes ikke. — De to Sønner kom begge med i den fransk-tydske Krig. Vilhelm faldt ved Gravelotte. Det var det Offer, den slesvig-holstenske Proprietær kom til at betale „Befrierne“ som Løn, fordi han selv var bleven preussisk Under-saat.

Jeg har allerede tidligere berørt, at de Midler, min Fader anvendte til vor Opdragelse, var strengere og alvorligere, end de min Moder brugte. Han var selv i høj Grad pligttopfyldende og forlangte at Andre, og hans Børn i Særdeleshed, skulde være ligesaadan. Han yndede ikke selv at blive rost, men holdt heller ikke af at rose Andre, idet han mente, at for at gjøre sin Pligt fortjener Ingen Ros, og undlader man at gjøre den, fortjener man Dadel eller Straf.

Min Moders Anskuelse var, at en vel anbragt Ros eller Opmuntring virkede bedre og mere opdragende end Skjænd eller Straf, og at det var en Fejl ikke at ville rose eller opmuntre den, der gjorde, hvad der var ham paalagt, saa godt som han nu én Gang kunde.

Dette er Slutninger, jeg selv drager ved Sammenligningen af deres Forhold imod os; thi nogen Divergens i Anledning af deres forskjellige Anskuelser lode de os aldrig mærke.

Min Faders strenge Retsfølelse og Begreb om mit og dit og om i Smaat og Stort ikke at turde afvige et Haarsbred fra Sandhedens og Pligtens Vej, søgte han paa alle Maader at indpode os Børn. Efter min Mening kan man være for nøje-regnende og de Midler man vælger for strenge. — Et Eksempel.

En Dag havde mine Forældre og vi Børn beset en stor Gartnerhave, af hvis Ejer min Fader ofte købte Blomster og Planter til Haven paa Vesterlund. Et Rosenflor fyldte store Arealer, og vi havde glædet os over de mange forskellige Arter, deres Duft, deres Form og Farve. Én havde navnlig vakt min Moders Glæde ved dens Pragt og Blomsterrigdom, og hun udtalte, at vi næste Aar endelig maatte have en eller to af Arten indplantet i vor egen Have.

Vi havde taget Afsked med Gartneren og vare komne ud paa Vejen, da min Broder glædestraalende kastede sig ind til min Moder med en lille Rosenknop i Haanden. „Værsgod Mama, der har Du en lille Rose!“ Han havde ubemærket taget den fra den omtalte Busk. „Aa Tak! vilde Du glæde Mama?“ Hun tænkte kun paa, at hendes lille Dreng havde villet gjøre hende en Glæde. Men min Faders Ansigt blev alvorligt. „Hvor har Du faaet den Rose fra?“ begyndte Forhøret. „Den plukkede jeg af Busken, som Mama saa godt kunde lide.“ — „Vil Du saa gaa ind til Gartneren og give ham den tilbage, og saa beder Du ham om Forladelse, fordi Du har taget noget, der ikke var Dit.“ Og saa maatte en lille flov og grædende Dreng gaa tilbage med Rosen. — Gartneren trøstede ham, afrev hurtig en halv Snes andre, som han bad ham give sin Moder; men Glæden over disse var kun ringe baade hos Store og Smaa.

Det var maaske en rigtig Lære, i alt Fald en Lære, der huskes for Livet — men?

Dog er jeg vis paa, at min absolut ikke ukjærlige Fader har følt det som en *tung* Pligt at give den.

En af de største Glæder var, naar Bedsteforældrene kom i Besøg fra Slesvig. De kom altid

i egen Vogn og blev hos os i nogle Dage. Nogen Tid førend Vognen kom gjerne Unkas, den store sorte Hund, der paa den Maade bragte Meddelelse om, at nu kunde vi berede os paa at modtage de kjære Gjæster. — Dagen efter, naar Unkas havde udhvilet, fik vi Børn skiftevis en Ridetur rundt om Plainen paa den gode, fromme Hund.

Men endnu større Glæde for os, vare vore Besøg i Slesvig. Dertil droge vi i hver en Ferie, kort eller lang. Vi kjørte med Hyrevogn til Flensborg, hvor vi spiste Frokost paa Madam Rasch' Hotel. — Altid Østers, store, friske Flensborg Østers, som paa Stedet i de Tider var en meget billig Spise. Der lærte vi Børn at skatte denne Nydelse. Dordi, som bestandig fulgte med, fik derimod ondt blot ved Synet af dem.

I Flensborg mødte min Bedstefaders Vogn med Næve paa Bukken for at befordre os de fire Mil til Slesvig. Tilbagetouren efter endt Ferie foretoges blot i omvendt Orden. Vi bedede gjerne i Isted Kro for at Hestene kunde faa et Foder og vi selv delikaterere os med de i Vogn-tasker og Magasin medbragte Forfriskninger. — Hvor husker jeg den blandede Lugt i den store Rejsestald, Halvmørket derinde og det skarpe Lys udenfor de aabnede Porte i begge Gavle. — Vi blev gjerne i Vognen og nød vort Maaltid i den kolde Aarstid, ellers strakte vi Benene i Krohaven.

Paa Opholdet under en Hjemtour bleve vi Vidne til, at et gammelt Faar, som græssede lige udenfor Rejsestalden, opførte sig som en rigtig Ravnemoder imod sit lille Lam. Det havde nemlig tre, de to bleve forkjælede og vare tykke og fede, medens det tredie var lille, usselt og ma-

gert, og blev stødt hjerteløst bort af Moderen, hver Gang det kom og bad om lidt at drikke. — Værtinden i Kroen mente, at det snart vilde krepere af Sult og Nød.

Efter lidt Plageri fik vi Lov at købe Lammet for 2 Rigsdaler og forsynet med en Flaske Mælk og en af Linned lavet Sut kjørte vi derefter med vort Plejebarn hjem til Vesterlund. Den laa skiftevis paa vore Skjød og drak med salig Nydelse af Flasken. Vi døbte den til at hedde Mette Isted efter dens Fødested paa Isted Hede. Den fulgte os senere fra Aabenraa til Stenderupstrand, blev stor og kraftig, Stammoder til mange Lam og Faar og Giver af mange Pund Uld. — Den døde en fredelig Død, da den højt bedaget var mæt af Dage og fik en smuk Begravelse.

Vi elskede Slesvig, maaske mest fordi der ikke fandtes nogen Skole for os, men idel gyl-den Frihed. Og saa den smukke store Have, hvorigjennem der flød en Bæk eller Aa med flere Broer over. Et Sted omsluttede Aaen en lille Ø med et Monument eller en Stenstøtte paa. De store Stuer, næsten Sale, og det mægtige øverste Loft med sine alentykke Bjælker under det høje Tag var i daarligt Vejr en fortræffelig Legeplads. Gottorp Slot med sine mange Soldater laa lige tæt ved og vi passerede daglig der igjen-nem under Dordis Ægide, ind i Thiergarten, hen til den onde Kong Abels Grav, hvor en Pæl var rammet ned for at paavise Stedet, men tillige for at holde Brodermorderen i sin Sump, efter at han i saa mange Aar havde foruroliget Sles-vig By og dens Borgere med sin vilde, natlige Spøgelsesjagt.

Med mine Bedsteforældre kjørte vi lange Toure i den smukke Egn, og med min Bedste-

faders Haand om min har jeg første Gang læst, eller rettere hørt ham tyde Runerne paa Stenen rejst paa Dannevirkes gamle Vold af Svend Tveskjæg til Ære for hans Ven og Vaabenfælle.

Med Bedstefader har jeg første Gang vandret hen ad Saxarmen og staaet paa den halvt forvitrede Valdemarsmur, medens han fortalte om de Kampe, han havde deltaget i i disse Egne og ved og igjennem ham vaagnede Drengens Kjærlighed til den Landsdel, saa vidunderlig skjøn, som der var kjæmpet for i mere end Tusind Aar, men som vi den Gang endnu havde forstaaet at hævde.

Og i den smukke lille Kirke paa Gottorp Slot har jeg siddet hos ham i den hertugelige Stol, der nu var overladt til Officersfamilierne. Han og jeg sad der ganske alene, og det var den første Søndags-Gudtjeneste, jeg nogensinde havde bivaanet. „Stille som en Mus“ var Betingelsen for, at jeg med mine 6 Aar kunde komme med. Og jeg var stille som en Mus, turde næppe trække Vejret. Garnisonspræsten Højer-Møller fyldte Rummet med sin smukke Røst, der lød for mig som højtidelig Sang. Indholdet har jeg ikke forstaaet; men en stor Oplevelse var den Kirkegang for mig. — Fra det daglige Liv kjendte jeg Præsten saa godt, thi han beboede et stort og smukt Hus, som laa i Haven til Bjelkes Palais, og ligesom dette tilhørte Hertug Carl af Glücksborg. Men paa Prædikestolen, iført den sorte folderige Kjole og den brede pibede Krave, var det jo en hel anden Mand — en Mand fra gamle Dage og de Tider, Dannevirke blev bygget.

Han og hans Kone kom meget sammen med mine Bedsteforældre, og vi Børn legede med Præstens to smaa jævnaldrende Pigebørn og

kom paa Fødselsdagene til Chokolade i deres venlige Hjem. Sidste Gang i Slesvig var jeg knap 8 Aar gammel. Saa varede det 40 Aar inden jeg næste Gang saa „den gamle Feltpræst“ og hans Kone tilligemed den ene af de smaa Piger, som nu selv havde voksne Børn. — Vi havde meget at tale om den gamle Feltpræst og jeg; — Minder nede fra det tabte, det røvede Land, Minder om dem, som han og jeg begge havde haft kjær, men som nu for længe siden vare døde.

Aldrig havde han formaaet at gjøre en Vandring til de omstridte Egne, aldrig havde hans Øjne siden 1864 hvilet paa et eneste af de uforglemmelige Steder. Han følte, at han ikke vilde kunne taale det — ja, jeg tror næsten han frygtede, at hans Hjerte vilde briste derved.

Som Barn havde jeg holdt af Præsten fordi han var min Bedstefaders Ven og god og venlig imod os Børn, som Voxen var han ved sine Bøger bleven mig inderlig kjær, og nu jeg en hel Dag var sammen med ham, blev jeg ikke skuffet, men derimod et smukt Minde rigere.

Nu er han og Hustru begge døde.

I Stueetagen i Bjelkes Palais boede Amtmand Davids, der havde to Sønner Adolph og Theodor, med hvem vi legede. De vare en Del ældre og større end vi; men vi kom altid godt ud af det sammen. Ritmester Rosen boede ogsaa i Stuen. Hans Dreng talte kun meget daarlig Dansk og med dem kjævledes vi mere.

Hvor ere de henne alle nu?

Stemanns vare fraflyttede deres Lejlighed paa 1ste Sal, hvorved mine Bedsteforældre fik nogle flere Værelser til Disposition.

Julen i Slesvig var især en Fest. Ikke alene vi fra Vesterlund, men ogsaa begge min Bedste-

faders Sønner med Kone og Børn var hver Jul paa Bjelkes Palais. Den ene kom helt oppe fra sin Gaard i Randersegnen, den anden fra sin Garnison i Itzehoe.

Det høje, store Juletræ, de lange Borde med Gaver til de mange, alle Børnebørnenes Jubel og Bedsteforældrenes Glæde ved at kunne have os alle, Store og Smaa hos sig og om sig i denne Aarets smukkeste Højtid, deres milde Ansigter, som lyste af kjærlig Glæde midt i denne Kreds af Kjære, har afspejlet sig levende i min Erindring.

Jeg havde dog én Fjende i Slesvig. — Alle Steder, hvor mine Bedsteforældre har haft Bellig, mindes jeg, at én Stue har været reserveret til Fuglestue. Mange Bure stode her paa Hylder og Borde. Paa de fleste vare Dørene aabne, saa de smaa Beboere kunde flyve ud og ind efter Behag. Mange vare saa tamme, at de satte sig paa min Bedstefaders Haand eller Skulder, medens han madede dem med Melorme, Myreæg eller Fuglefrø. Blandt disse Fugle var ogsaa en talende Papegøje. — Hvorfor denne havde, som man siger, set sig gal paa mig, ved jeg ikke; men det gik mig med den, som det var gaaet mig med Musvaagen i Øverrød Have, hver Gang jeg kom igjennem Fuglestuen, var den efter mig, med Klørerne i Hovedet paa mig. Da jeg endelig en Gang kom blødende og højlydt grædende ind i Dagligstuen efter en Skjærmydsel, hvor den havde revet hele Totter af mit blonde Hoved, blev der lavet et Stativ til den, som den kunde klatte op og ned af, hvortil den blev lænket med en tynd Messingkjæde. Jeg lærte snart at kjende Lænkens Længde og den Afstand, i hvilken jeg maatte holde mig fra Sta-

tivet, for at den ikke i sin nuværende endnu mindre godmodige Tilstand skulde faa fat i mig. Den blev tilmed nu, da den havde mistet sin Frihed, til Trøst flyttet med ind snart i den ene snart i den anden Stue, eftersom den foretrak menneskeligt Selskab fremfor Fuglenes.

En Dag blev der Sorg i det hele Hus undtagen hos mig, der vist næppe har formaaet at skjule min Glæde.

Vi sade ved Middagsbordet, Vinduerne imod Syd stode aabne. Lænken om Papegøjens Ben maa have løsnet sig; thi paa én Gang udbrød min Bedstefader: „Saa! der tog S.... ved Poppedreng. Alle for op fra Bordet for at stirre ud ad Vinduerne, men Fuglen var borte. Eftermiddagen blev spist i største Hast, hvorpaa Herskab, Børn og Tjenerskab begav sig paa Jagt. — Endelig opdagedes den højt oppe i Toppen af et af Alléens Kastanjetræer, hvor den sad ganske forundret. Efterhaanden samlede alle Palaisets Bohavere i Parken, og der blev raabt paa den mest indsmigrende Maade „Poppel rare Poppedreng! Kakadue! Sukker? o. s. v. Men det gik den som den unge Dame i Martin Schuzzlewit af Dickens, der følte at hun gjorde Lykke og derfor blev grusom, Poppe rystede blot koket paa Hovedet og lod som om vi var Luft. Efterhaanden gik det talrige Selskab hjem til Palaiset og ikkun Trainkudsken Mathies blev paa Vagt. Efter nogle Timers Forløb, da Drenge, som havde samlet sig paa Gaden, vilde assistere og begyndte et Bombardement med Sten, fløj den sin Vej — og Ingen vidste hvorhen. — Der blev atter søgt, og efter at det var blevet mørkt, søgt med Lygter. Forgjæves. Natten kom og Natten gik med stærke Byger; men

ingen Fugl at se eller høre. Jeg aandede lettere og lettere.

Op paa Formiddagen kom Pastor Hajer-Møller og meldte, at nu skreg Poppe i Alléen. Rigtig! der sad den og gyngede og saa ud, som om den lo haanlig ned til os. Næve op i Træet, bort fløj Poppe over Nabohuset og forsvandt. — Om Eftermiddagen kom Bud fra Kammerherreinde Holstein (nu vidste hele Slesvig, at Kommandantens Papegøje var deserteret), at nu sad Poppe i de høje Træer udenfor Amts- huset og skreg det vildeste og frygteligste den kunde.

Familien atter afsted. Næve bevæbnet med en Mandel, Poppes Livret, besteg Træet. Det kunde Fuglen ikke modstaa, sulten var den vel ogsaa blevet, den kravlede sidelænds med Næb og Kløer hen til hans Haand og — Snap! dér var den fanget og førtes i Triumf hjem. — Dog jeg triumferede ikke.

En Gang var vi med Bedsteforældrene paa en længere Tour til Itzehoe paa Besøg hos min Onkel Othar. Vi kørte hele Vejen med Jernbane. — Hvad jeg husker af denne holstenske By er ikke meget. Mest Indtryk paa mig gjorde et Theatrum Mundi oprejst i en stor Træbygning paa Torvet. Skibe, som sejlede i et oprørt Hav, kom i Havsnød og sank til Bunds, hele Søslag med Krudtdamp og brændende Skibe o. s. v. Ogsaa mere fredelige Billeder. En Arbejdsmand, ikke højere end et Penneskaft, kommer, skubbende en Trillebør foran sig, ind. Han standser midt paa Scenen, griber i Bukselommen, tager en Tændstik frem og stryger den af bag paa sin egen sværeste Del, tænder en lille bitte Pibe, puster Røgen ud, nikker triumfe-

rende til Publikum og kører videre. — Det var vidunderligt! — Ubegribeligt!

Nogle Udflugter fra Itzehoe til Vogns til Heiligenstedten og andre Herresæder mindes jeg kun grumme lidt af. En Stald med Porcelainsvægge behængt med Portraitter af ædle Heste har mest fæstnet sig i min Hukommelse.

Optegnelserne fra General Müllers Haand under hans Ophold i Slesvig ere kun sparsomme, naar undtages Brevene til hans Hustru fra de første Maaneder.

Bedst kan jeg følge ham ved Hjælp af hans Breve til Arveprindsen; thi disse har han indført i en Conceptbog; i det mindste i Uddrag. Han skrev et Par Gange om Maaneden og fik lige saa hyppig Brev fra Hs. Kgl. Højhed, der holder ham à jour med Begivenhederne ved Hove.

Nogle faa andre Breve af mere Betydning for ham har Generalen ligeledes indført i Conceptbogen.

Enkelte Uddrag af Breve og Optegnelser følge her.

Den 20de December 1857 modtog General Müller Telegram fra Arveprindsen lydende:

„General Müller vil faa Ordre til at indfinde sig i Kjøbenhavn til 1ste April næste Aar.

Frederik Ferdinand.

Den næste Dag følger Brev som lyder:

E. Bodenhoff: Den gamle General

8

„Kjøbenhavn den 21de December 1857.

Jeg modtog Deres Depeche, som morede mig at se, hvor spændt De er paa ogsaa at faa at vide, hvad Grunden er at jeg sendte mit Telegram igaar.

Grunden er den, at Krigsministeren var hos mig i Gaar for at underrette mig om, at efter den nye Arméorganisations Plan skulde Brigadegeneralerne gaa af. Saa spurgte han mig, om jeg derfor nu vilde vælge imellem Dem og General Baggesen som Chef for min Stab ved Generalkommandoen.

Naturligvis valgte jeg Dem, som det ret glæder mig ved den Lejlighed at se igjen i min Nærhed.

Jeg kunde ej andet end straks telegrafere Dem derom. Jeg vilde rent ud have sagt Dem det i Telegrammet, men min Kone mente, det var forsigtigere ej at gjøre det, da Sagen ej er gandske afgjort. Jeg tænker at De har forstaaet, at den Forflyttelse betød, at De igjen kom i Deres gamle Forretninger ved Generalkommandoen. Jeg lod min Kone gjætte, hvem af hendes gamle Bekjendtere, der kom til Kjøbenhavn til April, for at blive her. Hun gjættede paa flere Familier, endogsaa paa Geheimeraad Scheele; men tilsidst faldt hun paa Dem, hvorover hun blev overmaade glad. Prindsesse Wilhelmine vil ej være fornøjet med at De forlader Slesvig, thi hun vil saa gjerne se Dem og Deres Kone paa Louisenlund.

Pengekrisen er endnu slem, mange Huse falterer. Der er megen Misfornøjelse her blandt Arbejdsklassen formedelst den Næringslov, som er antaget af begge Thing. Naar den bliver an-

taget af Kongen, vil den vist i Tiden gjøre megen Skade og give Anledning til megen Armod; men det hjælper ej. Ministrene ere som gale for absolut at faa den antaget, som desværre nok ogsaa skeer.

Hilsen o. s. v.

Frederik Ferdinand.“

Den 28de Februar døde min Ven Oberst v. Helgesen om Formiddagen temmelig pludselig af Brystinflammation. Han blev bisat den 5te Marts i Kirken i Rendsborg. Jeg var paa Grund af Sygdom forhindret i at følge ham. Ritmester Trepka mødte paa mine Vegne og medtog for mig en smuk Laurbærkrands, som han nedlagde paa Kisten, Liget vil senere blive ført til Flensborg og jordet der. I Frankrig i Aarene 1817 og 18, da den Afdøde dersteds stod ved 4de Bataillon ved Høegs Kompagni, var vi ofte paa Jagt sammen.

Forrige Aar indbød han mig til sine gode Klapjagter i Hollingstedt; men da det var under Kongens Ophold paa Glücksborg, kunde jeg ej profitere deraf.

Fra Slesvig mødte til Bisættelsen en stor Del Officerer, foruden Obersterne Benzen og Torp. Fra Itzehoe mødte en Deputation og fra Kiel mødte General Schiøller med Stab. — Det var én af vor Hærs brave Mænd. Ære være Helgesens Minde.

Den 14de Februar 1858 skriver Arveprindsen:

Desværre ingen glædelig Efterretning. I Fre-

dags havde min Kone den Ulykke at brænde begge Armene slemt. Hun vilde som sædvanlig tænde et lille Lys, hun har, ved en Lampe, som brændte i Sovekammeret, og med sine hængende Ærmer kom hun for nær til Flammen, som tog fat i Ærmerne. Hun blev forskrækket og løb igjennem alle Værelserne ind til Lakajen, som heldigvis var i Forgemakket og hørte hendes Raab. Han kom straks til Hjælp og slukkede Ilden. Især den højre Arm er meget forbrændt og gjør hende mange Smerter. Det vil vist vare mange Maaneder førend hun bliver ganske rask. Men man maa dog af fuldt Hjerte takke Gud, at Lakajen var der. Havde han ikke været til Hjælp, havde det nu set sørgeligt ud. — — — — —

Af Nyt har jeg at berette, at Prinds Christian af Danmark bliver Divisionsgeneral over hele Kavalleriet, fra hvad Datum vides ej. Brigaderne gaar derved ind ved Kavalleriet og General Müller bliver Stabschef ved mit Generalkommando, hvortil jeg meget glæder mig. — — — —

Hilsen o. s. v.

Frederik Ferdinand.

Den 24de Marts 1858 skriver General Müller i sin Dagbog:

„Igaar modtog jeg Brev fra Krigsministeren ved hans Adjutant om Stabschefsposten. Brevet indeholder mange smukke Talemaader m. m. Jeg har nu skrevet til Krigsminister Lundby som følger:

Deres Ekscellence har vist mig den Bevaagenhed at foreslaa mig at overtage Stabschefspos-

ten ved den 1ste Generalkommando, da Hs. K. Højhed Arveprindsen ønsker saadant og Deres Ekscellence finder det hensigtsmæssigt. I den Anledning giver jeg mig den ærbødige Frihed, næst efter at bevidne D. E. min forbindtligste Tak for de gode Tanker De har om mig og for den mig viste Forekommenhed, at udtale:

Hs. K. Højhed, der nærer særdeles megen Bevaagenhed og Godhed for mig, har alt ved Juletid meddelt mig, at han efter en Yttring af D. E. havde talt til Dem om denne Sag. Jeg maa jo med Taknæmmelighed paaskjønne denne Hs. K. Højheds naadige Følelser overfor mig og jeg tillod mig derfor ved at bringe Højst-samme min Tak at yttre, hvor kjær en saadan Ansættelse vilde være for mig, naar den kunde ske til Parternes Tilfredshed. Senere har Hs. K. Højhed ikke omtalt Sagen førend i sit sidste Brev af 20de ds., hvori han fortæller om sin sidste Samtale med D. E. — Ved at fremsende min Tak for dette Brev har jeg, hvad jeg anser for min Pligt, gjort opmærksom paa mit desværre ikke stærke Helbred. Podagra og Gigt have været mine hyppige Gjæster i denne Vinter, og jeg er endnu saa lidende, at, skjøndt jeg nok kan gaa ud, jeg dog ikke for Tiden vilde kunne foretage en Rejse til Kjøbenhavn.

For D. E. skal jeg endvidere ærbødigst tillade mig at fremføre, at jeg som Brigadekommandør har haft en langt selvstændigere Stilling end den, der gives mig som Stabschef, og enhver Tilbagegang til en Stilling man tidligere, som yngre har beklædt er meget trykkende. At staa direkte under H. K. Højhed Arveprindsen kan jeg naturligvis intet have imod, men naar H. K. Højhed er fraværende paa længere Tid, som jo gjerne sker en à to Gange aarlig, da at

fungere som Stabschef under enhver anden General, finder jeg ikke forenelig med den mig tillagte Charge. I Brevet, jeg har modtaget efter D. E.s Befaling, er der udtalt, at min eventuelle Stilling vil være at betragte som „en Næstkommanderende“ for Generalkommandoen. Hvis *dette* kan udtales i en Befaling, uden at være stødende for Arveprindsen, saa byder Taknemmelighed imod ham og Erkjendtlighed imod D. E. mig at modtage det gjorte Tilbud, og skal mine Bestræbelser, som overalt, gaa ud paa at fortjene de gode Tanker, man nærer om mig — vil kun mit Helbred staa mig bi.

Skulde D. E. finde min Yttring antagelig, da turde jeg endvidere saavel med Hensyn til mit Befindende for Øjeblikket som ogsaa af økonomiske Grunde bede om, at Udnævnelsen eller Tiltrædelsen ikke befaledes at ske straks, men længere hen paa Sommeren.

Gjentagende min Tak for den mig beviste Bevaagenhed

Deres Ekscellences ærbødigste

G. Müller.

I sine Optegnelser skriver General Müller i April 1858. „Endnu er Kavalleribrigaderne, lad os først afvente, hvad der bliver af ...

Den 8de April fulgte Marie og jeg de kjære Othars, efter deres Besøg hos os, tilbage til Itzehoe. Det unge Par bo meget smukt og hyggeligt og de ere glade.

Vi gjorde Touren med egen Befordring i 10 Timer. Spiste Frokost i Rendsborg Hotel zum Printzen og Middag i Hohenwesstedt. Vi bleve i Itzehoe til den 14. i yndigt Vejr og gjorde Tour til Breitenburg. Frøken Stemann, Hof-

dame hos Prindsesse Juliane af Glücksborg i 48 Aar blev begravet den 9de. Den 11te gjorde Marie og jeg vor Opvartning hos den gamle Prindsesse, hun var meget glad ved at gjense „die kleine Marie“, som hun endnu kaldte min Kone, og hun roste Othar, som af og til gjorde hende sin Opvartning. Overhofmarchal Levetzow traf jeg i Itzehoe, han var kommet i Anledning af Barnedaab hos Sønnen. Af ham erfarede jeg, at Kongens Sygdom havde været meget betænkelig og at Gjentagelse tidlig eller sildig vilde bringe Døden. Han fortalte ogsaa om Hegermann Lindenkrones Ansættelse som Generaladjutant hos Kongen. Fru Hegermann var bleven fritaget for at besøge Grevinde Danner, da Kongen havde sagt til Hegermann: „Din Kone kan jeg ikke se, for hendes Fader var Aarsag til min Moders Ulykke.“ Om Hegermann svarede „tant mieux“, derom meldes intet, men han har sikkert tænkt: „saa meget des bedre.“ — Vi vare Søndag til Middag hos Oberst Freiesleben, Mandag var han med Datter og flere hos Othars.

Den 14de kjørte vi tilbage til Slesvig, 9 Timer under Vejs, indbefattet Frokost i Hohenwestedt og Middag i Rendsborg. Den nye Chaussé er ypperlig. Det var første Gang jeg passerede den. Jeg glædede mig ved at se, hvor meget Hedeland, der er opdyrket i de sidste 40 Aar, eller siden 1815, da jeg var indkvarteret paa Christinenthal ved Hohenasp paa vor Udmarche til Frankrig. Ogsaa dejlig Opvækst af Skov, især Naaletræer, findes paa hele Strækningen. Det er, med Undtagelse af Skovene ved Itzehoe, kongelige Førster. Det glædede mig ogsaa at se de unge Egeskove, der vare opstaaede af de tidligere Egepurre, som, det hed sig, aldrig kun-

de blive til andet. — Nej, ikke saa længe Kvæget afaad de unge Skud hvert Aar; men nu, efter at være indhegnede, fredede og udhugne, nu trives de godt. Man saa ogsaa, at der mange Steder var saaet eller plantet Birk imellem Egene for at drive dem i Vejret.

6te Maj 1858.

En stor Forandring er sket ved den herværende Generalkommando, det kom ganske uventet. Generalløjtnant Moltke er afskediget og de Meza udnævnt til kommanderende General. Generalkommandoen flyttes samtidig fra Fredericia til Flensborg. de Meza ventes først om 3 Uger. Stabschefen, Kammerherre Steinmann er alt ankommet dertil med samt Kontorerne.

Den 13de Juli 1858 var jeg til Frokost hos det „Lollfusser Schützengilde“ i et smukt Telt paa Schützenkoppel. Det er et interessant gammelt „Gilde“ eller Selskab med mange mærkelige Ceremonier, og det er tillige meget loyalt. Det gik særdeles smukt og ordentligt til baade under Skydningen og ved Frokosten. Kongens Skaal, som jeg udbragte, modtoges med stor Jubel og fik levende „Hoch“. Selskabet viste mig sluttelig den Ære, trods min Anmodning om at lade være, at ledsage mig til min Bolig med Musik og Optog. Ankommen her takkede jeg dem og sagde: Ehe wir uns trennen, wollen wir noch einmal unseren allergnädigste König hoch leben lassen! og Hs. Majestæt fik Hoch! saa det dundrede.

Den 14de Juli fik jeg Brev fra Krigsministeriet med Ordre til at inspicere Forbundstroppe-
perne i Baden. Den 17de Juli meldte jeg mig i
Flensborg for at byde General de Meza velkom-
men, spiste med ham og Frue hos Steinmann
og havde en meget behagelig Dag. de Meza mod-
tog mig overmaade artig. Han generedes af
Træk i sin nye Bolig, spillede lidt for mig paa
Klaver og gjorde mig en Kompliment for mine
Handsker, som han fandt havde et pænere Snit
end hans.

Den 4de August 1858.

Fædrelandet for 2den August har i en læn-
gere Afhandling i Anledning af, at Majorerne
Daue, Thrane og Holm ere forbigaaede til Ba-
taillon, endvidere udtalt sig saaledes: „Imidler-
tid skulle vi indrømme, at Pensionslisten alle-
rede er meget bebyrdet og at det maaske vilde
være en vel flot Økonomi at skille sig ved Mænd,
der paa den lavere Post kunne være meget brug-
bare, før Nødvendigheden byder det, samt ende-
lig, at der turde være enkelte Korpskomman-
dører, som man med endnu større Føje turde
vente at se afløste af andre Kræfter. I saa Hen-
seende skulle vi henlede Hs. Eksl. Krigsmini-
sterens Opmærksomhed paa de 3 i Byen Slesvig
øverste Kommanderende.

Om det i sin Tid var et heldigt Valg at gjøre
Hs. K. H. Arveprindsens mangeaarige Adjutant
til Brigadegeneral i Kavalleriet, skulle vi ganske
lade staa hen; men i alt Fald er han meget for
gammel og svag til at være den øverste Befal-
lingsmand i det sydlige Slesvig. Det samme
turde gjælde om Oberst Torp, der næppe har
nogen som helst Forestilling om sin Opgave paa

dette Sted, og endelig turde ogsaa Oberst Bentzen besidde alt for megen Godmodighed og alt for lidt af Energi til at gjøre Fyldest under de givne Forhold. Under saadanne Kommanderende kan man ikke undre sig over, at der har kunnet opstaa Rivninger imellem danske Officerer og Civilebedsmænd, uagtet de paa dette Sted, fremfor noget andet, burde gaa Haand i Haand og gjensidig støtte hinandens Autoritet. Forandringer i de sydslesvigske Kommandoforhold tro vi i høj Grad paakaldes af Omstændighederne.“

Bladets væsentlige Anke turde maaske være den, at ingen af de tre nævnte Officerer ere „Skandinaver“ eller „Ejderdanske“, men Helstatsmænd, som holde paa et Danmark til Elben, og som heller ikke mener man vinder en tydsktalende Befolknings Sympati for Danmark ved smaalige Drillerier.

Hvilke besynderlige Forhold der ved Fredslutningen efter Krigen 48—50 og Amnestien for de oprørske Officerer er indtraadt i den danske Armé, giver følgende Oplysning om:

Arveprindsen skriver under 16de August 1858:

„Der har været meget Vrøvl med 3 Officerer ved 2det Dragonregiment [Holstensk Mandskab], som har været før Oprøret kuns Underofficerer og under dette avancerede til Officerer i den slesvigholstenske Armé. — Krigsministeren havde nemlig befaleet, at de skulde forblive ved Skolen og ikke marchere med Regimentet til Forbundsinspektionen ved Rendsborg. Da de havde faaet Amnesti og ført sig godt op i de 8 Aar, de ere Officerer, fandt Prinds Christian og General Hegermann det haardt for dem, at man rippede

igjen op i deres Brøde, hvorfor de fik Krigministeren overtalt til, at de dog skulde med. Men da saa Prinds Christian var rejst, forandrede Krigsministeren igjen sin Anskuelse, hvorfor Hegermann blev rasende og sagde, at hvis de 3 Officerer ej kom med, saa maatte han tage sin Afsked; thi han havde lovet dem, at naar de førte dem ordentlig op, skulde de behandles som andre danske Officerer. Krigsministeren gav saa efter igjen, og de ere nu marcherede med. Den gode Krigsminister prostituerer sig ved den Slags Befalinger frem og tilbage. Han skulde overhovedet ikke have givet den første Befaling, som ogsaa var uretfærdig.“

General Müller svarer herpaa: „Det er naturligvis uheldigt, at Krigsministeren giver Befalinger, som han straks tilbagekalder, og jeg kan heller ikke indse, hvorfor de 3 Officerer ikke maatte marchere med Regimentet til Forbunds-Inspektionen ved Rendsborg, da de dog ere blevne staaende ved Regimentet og har gjort flere Revuer med; men jeg nægter ikke, at det var ønskeligere, om disse tre kunde befordres paa anden Maade, hvad ogsaa Hegermann selv tidligere paa Konduitelisterne har foreslaaet. At de have tjent i Insurgent hæren og dér ere avancerede til Officerer, er ikke det mest stødende; men at de derved ere sprungne Officerer forbi, som tidligere stode som Officerer i Regiment med dem, medens de kun vare Underofficerer, det er det trykkende for de Officerer, der bleve Kongen tro og desuagtet kun ere Sekondløjtnanter, medens de andre alt i 8 Aar nyde Premierløjtnants Gage.“

Den 13de August var min Kone og jeg til Familiemiddag paa Louisenlund. Prinds Christian og Prindsesse Louise samt den unge Prinds Vilhelm*) var der. Den sidste havde lige forsøgt en Tour med Valkyrien og syntes godt om Søen og om Livet ombord, hvor han havde deltaget med de andre Unge i alle Øvelser. Prindsesse Louise fortalte om den ældste Søn, Prinds Frederik, som var paa Besøg i Jylland, paa Frijsenborg og flere Godser med sin Lærer Hr. Petersen**). Arveprindsessen var nu til den høje Families store Glæde saa restitueret efter sin sidste Brandulykke, at hun havde skrevet et egenhændigt Brev til Prindsesse Louise. — Sidste fortalte ogsaa om Hertugen af Nassaus Besøg hos Kongen m. m. Hertugen havde ført „Grevinden“ tilbords, ved Haanden som til en Dands — ikke budt hende Armen. Han havde dog fundet hendes Toilette meget smukt og hendes Conversation brillant o. s. v.

Den 28. August 1858 rejste jeg, medtagende Ritmester Trepka, til Baden for at inspicere de derværende Forbundstropper. Samtidig inspireredes vort holstenske og lauenburgske Kontingent ved Rendsborg af trende af det tyske Forbunds Generaler.

Den 18. September var jeg atter tilbage i Slesvig efter en i alle Henseender interessant og instruktiv Tjenesterejse. Mit Ophold i Carlsruhe var overmaade behageligt, og Trepka og jeg bleve behandlede med den største Forekommenhed. Enkehertuginde Sophie født Prindsesse af

*) Senere Kong Georg af Grækenland.

**) Senere mange Aar Præst i Gentoftø.

Vasa gjorde især et uudsletteligt Indtryk paa mig ved sin store Elskværdighed, Skjønhed og Hjertensgodhed. — Da vi kort efter min Hjemkomst spiste paa Louisenlund, spurgte Hertuginde Wilhelmine mig: „Finder De ogsaa Storchertuginde Sophie endnu saa ungdommelig?“ — Inden jeg kunde faa Tid at svare, bemærkede min Kone: „Han finder hende guddommelig.“

Arveprindsen skriver, at de fremmede Generaler har været saa fornøjede med vore holstenske Tropper, som de inspicerede, og at alt er gaaet saa lykkeligt. Ingen Rivninger har fundet Sted imellem dansk- og tydsktalende Soldater, og ved Ballet efter endt Inspektion har tydske Damer været nærværende og dandsset med vore Officerer, som de ellers aldrig har villet. — Ja, Gud give Stemningen maatte lidt efter lidt blive bedre.

Den 14de Oktober skriver Arveprindsen: „Hvad er det for en Historie med Geheimeraad Scheele og General Schiøller? De har disputeret saa ivrigt ved Kongens Taffel Hs. Majestæts Fødselsdag paa Glücksborg. Scheele har nok været stærkt interesseret for at indynde sig endnu mer for Grevinden, med Skaalen han udbragte. Man siger her, at Kongen har takket Schiøller, og at han har afbrudt sin Samtale med Scheele. Formodentlig har Scheele været fuld. —

Pepitta gjør stadig den største Lykke paa Casino. Hun har ogsaa de dejligste Øjne, jeg nogensinde har set. Man mærker ikke, at hun er over de 30. Dansen er noget voldsom, og hun fryder egentlig Folk mest med at vise sine dejlige Fødder og Ben. Kjøbenhavnerne er som

sædvanlig saa nysgjærrige, at naar der bliver musiceret ved Hovedvagten, staar hele Kongens Nytorv sort af Mennesker fra Vagten til Hesten for at se Pepitta staa ved Vinduet i Hotellet, nydende Musikken.“

General Müller svarer herpaa ved at skrive:

„Til Striden imellem Schiøller og Scheele har jeg intet hørt, skjøndt jeg var til Taffel paa Glücksborg. Jeg hørte Geheimeraad Scheeles Tale, som efter min Mening ikke var heldig. — Jeg sad til venstre Side af Kongen og de to Her-
rer sad paa Kongens højre Side, og kunde jeg saaledes ikke se dem. Jeg har siden heller ikke hørt andet, end at Scheele skulde have spurgt Schiøller, om han kom godt fra sin Tale, hvortil denne skal have svaret med det ene Ord „Nej“ paa en mindre høflig Maade. Men saadant ligner jo ikke General Schiøller, derfor tror jeg ikke derpaa. — Kongen var den Dag meget munter.“

Den 3die November 1858 skriver Arveprindsen:

„Kongen var paa mit Bal forleden og havde tilladt at man kom civil. Jeg blev saa forundret over, at han kom; men maaske har Hertuginde Wilhelmines Nærværelse trukket ham. Han talte dog slet ikke med hende; men til min Kones Fødselsdag, da han kom om Formiddagen, talte han med sin forhenværende Gemalinde, dog ganske formelt og kaldte hende Deres Kongelige Højhed! Herrerne er saa dovne til at dandse, Prindserne ogsaa, ingen til at animere — og jeg gamle Menneske kan dog ikke springe omkring bestandig.“

Den 28de November skriver Arveprindsen: „Jeg takker Gud til at min Fødselsdag blev saa glædelig som den blev, at min Kone nemlig nu var lige saa rask af Helbred, som sædvanlig. Hvorledes kunde den ikke være blevet, hvor ene vilde jeg ikke have staaet den Dag, hvis Vorherre ikke havde staaet os bi. Der havde ikke mange gaaet det igjennem som hun har lidt. Brandsaarene ere nu ganske lægte, kun Arrene ere tilbage. Hun glæder sig tilligemed sin Søster Wilhelmine og Svoger Hertug Carl over at sidstnævnte har faaet fornyet Afsked som Generalmajor og nu kan bære Generalsuniform. Det er en stor Naade Kongen dér har vist. „Fædrelandet“ er ej fornøjet med denne Udnævnelse og har, som De nok har læst, en meget impertinent Artikkel i den Anledning. Enden finder jeg især saa uartig, thi meget er desværre sandt; men jeg finder, da han har Amnesti, saa burde man lade ham i Ro. Desværre er Pressen nu saa fræk og man har en daarlig Regjering, som finder sig i Alt.“

Den 22de December 1858 skriver Arveprindsen: „Der har været stor Højtidelighed igaar hos Prinds Christians, da Barnedaaben fandt Sted. Kongen bærede med sin Nærværelse som Fadder og gav i Anledning af Dagen Prinds Christian samt hele Prindsens Familie Titel af Kongelig Højhed, som morede især Børnene. Den lille Prinds fik Navnet Valdemar. Enkedronningen holdt Barnet og den ældste Prindsesse af Dessau Huen. Kongen kjørte i fuld Galla med Løbere og Eskorte. Jeg og min Kone mødte i Guldkareten men uden Løbere, da Enkedronningen ikke vilde, at hendes skulde løbe.

Jeg vil nu ønske at den Lille maa faa en lykkelig Fremtid, han er saa smuk. Kongen var saa glad ved at være imellem os alle, det kunde man mærke. Blixen gav han Haanden; thi, som De ved, ere de nu forligte; men han blev dog ej inviteret til Jagten. Kongen havde sagt, at det var endnu for tidligt. Desuden har Blixen saa travlt med Stænderne, at han vist ej kunde nyde den Naade at deltage i Jagten. Det er en forunderlig Mand, thi man ved egentlig ikke til hvad Parti han holder, men desværre lader det til at han holder med Bondevennerne.“

Den 8de December 1858 blev den smukke nye Kirkegaard for Garnisonsmenigheden i Slesvig indviet. Hele Garnisonen paraderede Kl. 10 Formd. ved Gottorp Slot. Der var tillige mødt en stor Del af den øvrige Menighed. I Procession marcheredes derfra igjennem Nyværk. 4de Dragonregiment i Têten, saa Officerer og civile Embedsmænd og der sluttedes med 6te Bataillon. Musikken af hver Afdeling foran og der spillede afvekslende af de to Musikkorps. Højer-Møller holdt, staaende ved den store midterste Eg nærmest Chausséen, en smuk Tale og indviede derpaa Jorden. En Del Damer var nærværende. Efter Indvielsen begravedes det første Lig her, Vagtmester Nærums Kone. Alt var meget stemningsfuldt og højtideligt.

Den 13. Januar 1859.

Igaar døde meget pludselig Ritmester Buchwald. Han spadserede med en anden Officer,

Ritmester Benzon, og var i det fortræffeligste Humør. Paa én Gang faldt han om uden at klage eller give nogen Lyd fra sig og var stendød. Det var tæt ved, hvor Overlæge Hahn boer. Denne, som heldigvis var hjemme, kom øjeblikkelig og aarelod, men der kom ingen Blod. Buchwald var og blev død. Han var en meget flink Officer, men meget svær. Han var ugift — har aldrig været gift. Dette Dødsfald giver nu Avancement, og jeg vil derved miste Trepka, hvad der for hans Skyld er mig kjær, for min egen Skyld er det mig en Sorg.

Den 17de Januar blev Buchwald begravet. Kammerherre Steinmann mødte paa den kommanderende Generals Vegne fra Flensborg og tog efter Indbydelse ind hos os. Pastor Højer-Møller holdt en saa smuk Tale ved Baaren, at han maatte vinde alles Hjerter derved, saa meget mere som den Afdøde, der som alle Pebbersvende var sær, havde fattet en ubegribelig Antipati imod den gode Præst, som han dog aldrig havde talt med.

Den 19de Februar 1859 skriver Arveprindsen om Jubilæumsfesterne i Anledning af Stormen paa Kjøbenhavn 1659.

„Der er Mange som finder, at da man er saa gode Venner med Sverrig, var det upassende at celebrere en Sejr over de Svenske, som for 100 Aar siden ikke blev højtideligholdt. Der kan være noget i det, men paa den anden Side kan det ogsaa være et Bevis paa, at ikke alle Borgere her i Kjøbenhavn ere Skandinaver.

Det var heldigt at Vejret var saa godt til Paraden den 11te. Om Morgenen regnede det; men

da jeg kom til Paraden, som holdtes paa Kongens Nytorv, skinnede Solen, som om Vorherre ligeledes vilde tilsmile den Fest, som lykkedes i alle Henseender meget godt. Det var Meningen at afholde Paraden paa Slotspladsen, men da Kongen ej kunde møde paa Grund af sit Helbred, blev det forandret til Kongens Nytorv, og det blev overdraget mig at møde i hans Sted.

Som Kongens Repræsentant red jeg med en stor Suite af Generaler med deres Adjutanter til Charlottenborg og ud ad dettes Port til Torvet, hvor General Bruhn modtog mig med en Tale, som jeg besvarede med nogle Ord, hvorpaa, efter et 9 Gange Hurra for Kongen, Borgervæbnningen og Laugene defilerede forbi mig. Folket var saa artig og ordentligt som muligt, raabte Hurra for alle Kongelige, for Enkedronningen og Prindsesserne, da de kjørte hjem fra Charlottenborg. Kl. 3 tog jeg og Prinds Christian til Banketten i Ridehuset. Det var ligeledes meget kjønt arrangeret. I Aviserne har De nok læst alle de Taler, der blev holdt dér. General Hegermann udbragte Kong Oscars Skaal, det havde ej været nødvendigt; men han havde højere Ordre. Til sidst blev der alt for gemytligt, saa det var paa Tide at man tog hjem. Men alle viste en uhyre Kjærlighed til Kongehuset, som De nok har læst.

Ballet i Casino samme Aften var meget smukt. Jeg blev til Kl. 11. Skuespiller Holst holdt en Tale til Kvindens Roes og ved den Lejlighed mindede han paa en smuk Maade om at min Kone ligeledes havde vist Mod ved at blive i hendes Rede i den ulykkelige Koleratid.

Aftenen forud, den 10de, var jeg imod min Villie i Casino. Jeg havde sagt af, da jeg ej vilde være med i Selskabet, hvor Hr. Plau stod som

Direktør; thi han var med i Komitéen, og jeg frygtede at høre Taler, som ej kunde være behagelige at høre, og at Fêten under ham skulde udarte til en skandinavisk Fête og ikke være blot en dansk. Men paa én Gang fik jeg Ordre til at møde i Kongens Sted, hvilket var mig meget ubehageligt.

Skade at Kongen især den 11te ikke kunde være nærværende, men han frygtede for sit Helbred. Bagefter har det fortrydt ham, at han ej var med.“

Den 23de Maj skriver Arveprindsen: „Her har vi haft Besøg af den ægyptiske Prinds Machbeth Ali. Det er et sandt Monstrum af et Menneske. Han er tre Gange saa tyk som Kongen og kan ej udholde at staa eller gaa, han maa næsten altid sidde. Ellers var han meget fornøjet med sit Ophold her, man gjorde næsten for meget af ham. Som De vel har læst, var der Parade for ham, stort Taffel i Riddersalen og Theater. Den sidste Fornøjelse morede ham ej ret meget; thi han sprang paa én Gang op og gik fra Kongen, som sad hos ham, ud i Forværelset, smed sig paa Sofaen og sagde, at han kunde ej holde Heden ud. Der blev han en hel Akt. I Mellemakten gik Kongen ud til ham, derpaa blev der drukket The og serveret med Cigaretter. Det er første Gang at man i Theatret har røget Cigaretter eller Cigarer. Da han først var begyndt at ryge, blev han næsten hele Tiden der ude og saa blot lidt af den sidste Akt af Baletten.

Jeg havde ham en Aften til The med alle udenlandske Ministre og blaa og hvide Riddere. Spille Kort forstaar han ej. Jeg havde ladet det

Møllerske Selskab spille i den blaa Sal for at more Selskabet, men Prindsen kunde ej holde Varmen ud og maatte sætte sig ind i Blomsterværelset. Paa én Gang fik han Lyst til at ryge og spurgte om Tilladelse dertil. Naturligvis var der intet i Vejen og det gav Anledning til stor Fornøjelse; thi jeg fik alle Damerne ind, hvor han sad og tilsidst fik nogle af dem Lyst til at probere Cigaretterne, som Tyrkens Kavallerer lavede paa Stedet mellem Fingrene. Denne Scene animerede Selskabet, skjøndt man naturligvis siden efter har moqueret sig over, at Damerne vilde ryge, som jo kuns var Spøg.

Gud ved hvorledes det forholdt sig med Prindsens Kavallerer? Om de virkelig var saa fornemme; thi naar de virkelig var Kavallerer hos ham, hvorfor fulgte de ham da ej første Dag til Kongen til Audients? Han kjørte alene fulgt af de danske Herrer. Først da han skulde i Theatret var de med og blev dér præsenterede for Kongen. De gav til Undskyldning, at de ingen Uniform havde. Hvor kan man tro, at naar de rejser med Prindsen, at de saa ej skulde tage Uniform med, naar de virkelig er hans Kavallerer. Jeg tror det er Sekretairer, naar det ej er blot Kamertjenere. Det var ikke morsomt, naar de havde narret Kongen, som har gjort dem til Ridder. De var ellers meget nette Mennesker.“

Den 28de Maj skriver General Müller: „I Staden Slesvig er passeret en ubehagelig Sag ved Domskolen. Rektoren har nemlig været saa ufor-sigtig at give en Primaner en Ørefigen — at Fyren har fortjent den, betvivler jeg ikke; men da disse spiller en Rolle, gaa med Cigarer til

eller fra Skole og til Dels med Stok, saa er en Ørefigen ikke passende. Hele Klassen har nu gjort Mytteri og ere de nemlig siden Mandag — paa én nær, blevne borte fra Skolen. Forældrene synes at være ufornuftige nok til at bestyrke dem heri.

Militairet har ogsaa en lille Krig med Politimesteren, som for et Par Dage siden atter har tilladt sig at gjøre Arrest hos Marketenderen paa Gottorp, uden først at henvende sig til Kasernekommandanten eller nogen anden militair Myndighed. Jeg har klaget til Amtmanden over det passerede og anmodet om, at Politimesteren foreholdes det urigtige i hans Fremgangsmaade.

Højst beklageligt er det, at der skal opstaa Konflikter mellem de forskjellige Autoriteter og især her paa Stedet, da det jo er gefundenes Fressen for vore mange Gesinningsdygtige. Men at man ikke kan have Fred længere end ens Nabo vil, det er vist. Det gjør mig ogsaa ondt, da Jørgensen ellers er en særdeles dygtig Politimester, som har vidst at forskaffe sig Respekt hos Befolkningen her; men hans Iver gaar imellem for vidt.

Allerede for Aar og Dag siden havde jeg en lille Konflikt med ham i Anledning af en Skrivelse om et suspekt Fruentimmer, der havde opholdt sig paa Kasernen. Jeg havde ladet Overauditeur Heise kalde, for at tage Sagen juridisk; men saa forinden kom Politimesteren uanmodet til mig for at udjævne Sagen. Dette var mig meget kjært; thi Slesvigholstenerne triumfere ved den mindste Dissonants imellem de militaire og de civile Embedsmænd.

Den 19de Maj forlod Ritmester Trepka og Familie Slesvig for at drage til Næstved, hvor han er bleven ansat som Skoleforstander. Det er et

stort Tab for os, da her ikke findes Overflod af elskværdige Familier. For hans Skyld glæder hans Avancement mig naturligvis. Den nye Adjutant ved Kavalleribrigaden Løjtnant Posselt meldte sig allerede først i Maaneden til mig. Han er en særdeles dygtig og pligtopfyldende Officer, men mere indesluttet og alvorlig end Trepka og vil ikke i Henseende til hyggelig Familieomgang kunne erstatte sidste. Posselt er gift med en net ung Kone og har to Smaapiger.“

I September 1859 skriver General Müller:

„9 Aar ligger nu imellem nu og sidst jeg havde virkelig Kommando og det under saa lærerige Forhold som Krigen gav os. 9 Aars Fred for Danmark efter en heldig afsluttet Krig. Hvad er der i disse 9 Aar udrettet for Arméen, for vort Forsvar? Er dette, er Arméen gaaet frem eller tilbage? Svaret bliver vist desværre „tilbage“. Den vedvarende Usikkerhed, Arméens „svævende Tilstand“, Krigsministeriets Vaklen — alt bidrager til at fremkalde Misfornøjelse i Stedet for at øge Tilliden.

Den i September Maaned stedfundne Troppe-samling i og ved Flensborg staar som et lysende Punkt paa Arméens graa Himmel. For mig var denne Troppe-samling ogsaa et Glandspunkt, fordi jeg personlig tog virksom Del deri, fordi jeg fik Lejlighed til at forny Bekjendtskabet med de, eller nogle af de mig underlagte Dragonregimenter ved Brigaden, Regimentet, som jeg ikke har set i flere Aar, fordi Brigadegeneralerne ikke mere skal, nej! ikke mere maa inspicere disse, hvilket gjør disse Generalers Stil-

ling ikke alene undværlig, men overflødig. Nu er Brigaden kun et unyttigt Postkontor, hvis Adresse næppe kjendes af andre militaire Myn-digheder. Ja fra selve Krigsministeriet har jeg oplevet at modtage Brev adresseret til 1ste Kavalleribrigade i Kjøbenhavn (overstreget) og rettet til Fredericia (overstreget) og rettet til Slesvig. — Fra Intendanturen modtog jeg nylig en Skrivelse til Pladskommandanten igjennem Madam Esselbach. Brevet var nemlig adresseret til „Poststationen i Slesvig“, følgelig aabnet af hende som Postholderske. Dagen efter var hun saa artig at sende mig det. Jeg gav naturligvis straks Intendanturen Meddelelse om denne nye Maade at modtage Tjenestebreve paa.

Troppesamlingen har imidlertid været som en Rekreation, en Gjenoplivelse efter et langt, pinligt Sygeleje, og har givet mig og adskillige andre Lejlighed til Troppeføring og til en Smule Vedligeholdelse og Udvikling, som er nødvendig for Militaire af alle Grader. Den begyndte den 6te September. Tropperne vare 2 Batterier à 8 Piecer, 1ste Kavalleribrigade nemlig 3de og 4de Dragonregiment samt 6te, der maatte remplacere 5te fra Randers, som hører til Brigaden, men som paa Grund af Snive iblandt Hestene ikke vare manøvreedygtigt. Endvidere 2., 5., 6., 10., 11. og 12. Bataillon, 3die og 4de Jægerkorps og dertil Livgarden til Fods og Livgarden til Hest.

Infanteriet inklusive Fodgarden samt Artilleriet indkvarteredes i Flensborg. Kavalleriet kantonnerede i Omegnen. Jeg blev beordret at møde den 3die September i Flensborg for at vorde bekjendt med Terrainet o. s. v. Mit Kvarter var hos Kjøbmand P. Schmidt i Adelgade, et meget godt Kvarter og meget forekommende Vært og Værtinde.

Fra den 7de til den 10de ekserceredes Regiments-, Bataillons- og Brigadevis. Den 9de havde jeg første Gang Brigaden samlet til Eksercits. Det var overhovedet første Gang den blev kommanderet samlet paa Pladsen. Hs. M. Kongen bærede Øvelsen med sin Nærværelse. Desværre gik Eksercitsen kun maadelig; thi dels var det hele jo nyt og uvant for alle og dels regnede og blæste det stærkt, saa man havde vanskeligt ved at høre. Efter nogle Øvelser befalede Hs. Majestæt det var nok og ønskede Revuemarche i Skridt. Denne udførtes, hvortil blev spillet Riberhus-Marchen. Revumarchen var kun „tg“, de fleste Standartheste var bange under Saluteringen, naar Standarten sænkedes og gjorde derved Retningen slet i vedkommende Deling. Kongen var saa naadig at sige, at „det gik ret godt“. Jeg bukkede, men rystede paa Hovedet. Sluttelig, da der atter var opmarcheret med Front mod Kongen, udbragte jeg et Leve for Hs. Majestæt, der blev fulgt af 9 dundrende Hurra'er. I Kongens Suite var alle de svenske og norske Officerer.

Den 10de præsenterede jeg Brigaden for den kommanderende General, de Meza. Evolutionerne gik lidt bedre, Revumarchen i Skridt og Trav ligeledes. Prinds Christian af Danmark var lige ankommet til Flensborg og overværede denne Præsentation.

Alle disse Dage indtil den 11te var der Frokost i Kongens Telt for samtlige Stabsofficerer og Adjutanter. Ved Kongens Bord placeredes alle Generaler. Der var rejst flere Telte ved Nikolaj Mølle.

Jeg læste til min Overraskelse i Aviserne, at „Kavalleriet skal have udført sine Evolutioner, trods den særdeles korte Indøvelse, til Hs. M.

Kongens særdeles Tilfredshed, og i lige Maade skal General de Meza have været særdeles tilfreds. Ogsaa de fremmede Generaler have omtalt Kavalleriet fordelagtigt og navnlig beundret den Ro, hvormed Evolutionerne udførtes.

Den 11te Søndag var der Gudstjeneste under aaben Himmel paa Eksercerpladsen i Regn og Storm. Tropperne mødte Kl. 9 — allerede gjenneblødte til Skindet. Kavalleriet satte af og dannede den 4de Fløj af en stor Karré, staaende vaadt i vaadt i en Boghvedemark. Den ene Fløj dannede General Krabbes Brigade, den anden Fløj General Ræders Brigade og Fodgarden, og den aabne Fløj var endelig forbeholdt Kongen med Suite, der først indtraf Kl. 11. Alle havde lige til sidste Øjeblik haabet paa at Gudstjenesten, pr. Telegraf fra Glücksborg, skulde været afsagt.

En Prædikestol af Græstørv var oprejst i Midten og prydet med Grangrene og Kvarterfaner. Højer-Møller holdt Talen, som var priselig kort, paa 20 Minutter og skal have været meget smuk, men der var næsten ingen, der kunde høre den. Han talte lige imod Regn og Blæst, selv gjenneblødt, saa Vandet drev af ham og Pibekraven faldt helt sammen. Han stod under hele Talen med blottet Hoved.

Det var den uhyggeligste Gudstjeneste, der kunde tænkes, og dog kan en militair Gudstjeneste under aaben Himmel være overmaade skøn og højtidelig; men Vejret bør dertil være smukt. Infanteriet, der ligesom de andre Tropper havde formeret Kolonner, var meget urolig. Marketendere besøgte de bageste Rækker, de vaade Folk frøs og søgte styrkende Midler. Ingen Psalmer kunde synges, da det ikke var muligt at holde noget Papir tørt et Øjeblik. Infanteriets

Musik blæste Koraler, men dette lød heller ikke smukt, da Instrumenterne løb fulde af Vand og derfor undertiden frembragte nogle højst forunderlige skrattende og rallende Lyde.

I Kongens store Suite af Generaler, Adjutanter og fremmede Officerer var foruden Grevinde Danner og hendes Damer en ti à tolv Damer fra Flensborg, deriblandt Generalinde de Meza og Fru Stemann. Der siges, at det var Grevinden, som havde insisteret paa at denne Gudstjeneste skulde afholdes trods Uvejret, da hun meget ønskede at overvære en saadan.

Efter Gudstjenestens Afslutning befalede Majestæten samtlige Officerer frem for Fronten og sagde disse, at han fra nu af selv overtog Kommandoen og sluttede med, til alles udelte Glæde at forkynde, at der i Morgen var almindelig Rastdag, for at Folkenes Tøj kunde tørres.

I Frokosten, som derefter afholdtes i Kongens Telt, deltog alle Damerne, der naturligvis vare lige saa gjennemblødte som Officererne. En lille Bekvemmelighed var under den uheldige Gudstjeneste arrangeret for Damerne og for Suiten, idet der var henlagt nogle Tæpper over den vaade Boghvedemark og paa disse anbragt Stole.

Den 13de September var der Liniemanøvre under Hs. M. Kongens Kommando. Kavalleriet maatte gjøre en lang Bevægelse i venstre Flanke, som Vejviser var Kaptajn Blom af Generalstaben givet og han førte os meget langt ud, vistnok længere end det behøvedes. Vi kom ind i et af dybe Grøfter gjennemskaaret Terrain, som kun kunde passeres ved Hjælp af Pionererne — kom altsaa meget langsomt frem. Den ene Adjutant kom fra Kongen efter den anden for at fremskynde Fremrykningen. Tilsidst kom menige Hestgardister med Ordre derom. Da vi

endelig vare komne over Grøfter og Grave udførtes adskillige Attaker og tilsidst fulgtes den allerhøjeste Befaling at ende med en Sværmattake af hele 3die Dragonregiment.

Grevinden bivaanede disse Manøvrer til Vogns, men fik ikke meget at se, hvorfor hun ogsaa skal have været i mindre godt Humør. Kongen havde her, som paa alle sine Manøvrer, et lille Telt opslaaet, hvor Øvelsen endtes. Generaler og Adjutanter nøde her Frokost med Majestæten. Smørrebrød, Vin, Øl, Snaps ja endog Kaffe. Grevinden yttrede her uforbeholdent til General Ræder, mig og flere, at hun ikke yndede Manøvrer.

Den 14de kommanderede jeg imod General Ræder efter følgende Supposition: „1ste Manøvre. Den fjendtlige Avantgardes Fremgang ad Slesvigchausséen imod den danske Arrieregardes højre Kolonne. (Det samtidige Angreb paa Arrieregardens venstre Kolonne ad Mysundevejen supponeres).

Den danske Arrieregarde kommanderes af General Ræder og bestaar af den kgl. Livgarde til Fods, 2den og 10de Infanteri Batailloner, 3die Jægerkorps, 3die Dragonregiment og 8de Bateria.

Den fjendtlige Avantgarde kommanderes af General Müller og bestaar af 5te, 6te, 11te og 12te Infanteri Batailloner, 4de Jægerkorps, 4de og 6te Dragonregiment og 9de Bateria.

Begge Korps staa efter de Kommanderendes nærmere Bestemmelse Formiddag Kl. 9 respektive Nord for og ved Sønder Smedeby.“

Efter at have udgivet min Ordre og Disposition til min Avantgarde, mit højre og venstre Flankekorps samt min Hovedstyrke, befaledes at Manøvret skulde begynde Kl. 10.

Hs. M. Kongen kom selv til mig med sit store Følge. Grevinden var med til Hest, klædt à l'amazone, men langt fra klædelig, paa en hvid Ganger og med store Ørnefjer i den flade Hat. Hun saa forb..... ud. Kongen fulgtes af de svenske og norske Officerer og en Deling af Hestgarden under Løjtnant Bardenfleth, som jeg mod min Villie skaffede en allerhøjeste Vidsker, fordi jeg gav ham et Raad, som jeg troede var godt, men befandtes ikke at være det. NB. for at hans Deling ikke skulde være mine Troppers Bevægelse paa Chausséen til Hinder.

Kongen var saa naadig at sige: „Jeg bliver hos Dem.“ Fremrykningen skete paa én Gang af Avantgarde, Flankekorps og Hovedstyrke imod Nord, imod Frørup. Alt gik med Ro og Orden. Avantgarden blev ført af Oberstløjtnant Bülow saa godt, at det kunde ikke være bedre. Det højre Flankekorps under Oberstløjtnant Scharfenberg ligesaa. Det venstre Flankekorps under Torp, som gik Vest for Trenen og langs denne imod Frørup, rykkede i det Hele for langsomt frem. Min Plan ved med dette Flankekorps at nøde Fjenden til at forlade Oversø og Bilskov Kro lykkedes derfor ikke; men det lykkedes derimod det højre Flankekorps at fordrive Fjenden fra den stærke Stilling ved Oversø. Sidste Sted havde mit Kavalleri Lejlighed til at udføre bril-lante Attaker; men da 6te Dragonregiment nølede for længe, kom det for sent. Under Fremrykningen fra Frørup passerede et af de Tilfælde, som under alvorlige Forhold kunde være af stor Indflydelse, idet nemlig mine 6 Kanoner (de øvrige 2 vare ved Avantgarden) ved at kjøre ind paa en Mark, hvor der var en særdeles god Position for dem, havde det Uheld, at den 2den Kanon væltede lige i Ledstedet i et Stengjærde.

formodentlig ved en forkert Vending. Den 1ste Kanon var saaledes den eneste, som kom i Virksomhed, thi det tog saa lang Tid at bortskaffe den væltede Kanon, der havde klemt sig fast, at Situationen havde ændret sig og det gunstige Moment for Artilleriets Virkning var tabt, da de øvrige Kanoner endelig kom frem.

Forinden Fjenden endnu var drevet ganske ud af Stillingen ved Bilskov Kro, befalede Hs. Majestæt at Manøvret skulde ophøre. Det havde været bedre, om man havde ventet et Kvarter dermed — men! Stabschefen Steinmann*) var meget ærgerlig derover.

Ved Kongens Frokost straks efter, yttrede de fremmede Officerer sig meget gunstig over Manøvret, blandt andet sagde den svenske General Wergeland og den norske Oberstløjtnant Hoff: „Man kan se, at de danske Tropper have været i den virkelige Krigs Ild, for de giver sig Tid til at gaa frem, det er ikke som hos, hvor man jager løs uden at respektere Fjendens Skydning.“

Dagen efter, den 15de manøvrerede Generallerne Krabbe og Ræder mod hinanden paa Mysundevejen. Jeg kunde ikke overvære dette Manøvre, da jeg rekognoscerede Egnen ved og om Glücksborg, hvor jeg de følgende Dage skulde kommandere imod General Krabbe. Min Adjutant, Posselt, var bleven syg, Ritmester Torp forrettede derfor Adjutanttjeneste hos mig den følgende Tid lige til Slutningen. Med ham og min Ordonnantsofficer, Othar Müller rekognoscerede jeg den smukke Egn mellem Flensborg og Holdnæs. Men ikkun Vejene kunne passeres, da de levende Hegn, som omgive og adskille alle

*) Han blev som Generalmajor i Kampen ved Sankelmark i 1864 saaret lige tæt ved Bilskov Kro. U. A.

Marker her, overalt ere saa tætte og findes i en saadan Mængde, at selv Infanteri kun med største Besværlighed vil kunne passere udenfor Vejene. For Artilleri er det ogsaa umuligt at komme frem udenfor disse, for at tage Stilling, naar undtages et Par ganske enkelte Steder. Der findes ogsaa kun faa Positioner for dette Vaaben, da Hækkene dække og forhindre Udsigten i en utrolig Grad.

Vi rede først syd om Glücksborg og dernæst tilbage igjennem Flækken. Her var 2 à 300 Bønder forsamlede, Angelboere, for at bede Kongen om det tydske Sprog. De vare høflige og hilste os meget pænt. Kongen var ved Manøvret og ved sin Hjemkomst til Glücksborg lod han dem vise bort uden at tage imod dem.

Manøvrerne den 16de og 17de forløb uagtet det uheldige Terrain til alles Tilfredshed. Kongerevuen, hvormed Troppesamlingen afsluttedes, ligeledes.

Den 25de September 1859 skriver Arveprindsen:

„Jeg har modtaget Deres sidste Brev og takker for Detaillerne om Troppesamlingen. Jeg har med Fornøjelse hørt af mange, at det er gaaet saa særdeles godt med Kavalleriet, skjøndt Terrainet paa flere Steder ej har været gunstigt. Her er jeg ligeledes blevet færdig med Troppesøvelserne, det lidet her var.

Igaar er Kongen atter rejst tilbage til Glücksborg. Der er megen Misfornøjelse her i Staden over, at han igjen vil være sin Fødselsdag fraværende. Ingen begriber Aarsagen. Jeg kan godt forstaa det, thi paa Glücksborg spiller Grevinden

en Slags Dronning-Rolle og her maa hun den Dag ej spise med i Riddersalen, som hun dog har gjort én Gang, da Kronprindsen af Sverrig og Prinds Napoleon var her. Jeg er for dum til at forstaa disse Nuancer, thi Værelse er Værelse og hvor Kongen er paa Slottet, er han lige saa godt Konge det ene Sted som det andet.

Gud ved, hvad der er i Vejen med Kammerherre Berling og General Hegermann Lindenkroner? Det er hele Byen over, at Berling skal gaa af; man siger, at Ministrene vil have det og har brugt Hegermann til at indvirke hos Berling, at han skal søge sin Afsked, som ogsaa har fundet Sted; men Grevinden har ikke villet, at han skulde bort, og det er ei heller sket. Nu siger man, at Hegermann skal have sagt til Berling: „De har holdt mig for Nar, og nu forlanger jeg, at De gaar af, eller ogsaa gaar jeg af,“ og han skal alt have givet Ansøgning om Afsked. Gud ved hvad der bliver af? Jeg formoder intet sker, thi Kongen holder paa Hegermann og Grevinden paa Berling. De er begge atter rejst med Kongen til Glücksborg.

Prinds Christians Søner rejser imorgen til Louisenlund. Jeg har i Forældrenes Fraværelse jævnlgt gaaet til dem og har drukket The hos dem, samt spillet en Toskillings Whist med dem. Det morede de unge Prindser og de har jo ikke saa mange Fornøjelser.“

Den 6te Oktober skriver Arveprindsen:

„Endnu hører man ej om Hegermann er afgaaet som Generaladjutant hos Kongen eller ej. I Aviserne staar det som afgjort; men det regner jeg ej for afgjørende. Jeg haaber altid, at

det maa jævne sig, thi ellers vil Kongens Om-dømme lide derved.

Igaar blev Fru Heiberg modtaget i Theatret med megen Hyldest, der blev smidt en saa stor Mængde Blomster, at tvende Kurve maatte fyl-des, og hver Gang hun traadte ind paa Scenen, blev hun modtaget med Klap. Ligeledes ved Stykkets Ende blev hun fremkaldt og modtaget atter med en Blomsterregn. Hun er slet ikke blevet ældre af Udseende og spiller ganske ud-mærket. Det er vist ærgerligt for de andre Ak-triser, at hun er kommet tilbage, thi nu vil de rent staa tilbage for hende.“

Den 15de Oktober skriver Arveprindsen:

„Tak for sidste Brev og Efterretningerne om Opholdet paa Glücksborg. Nu er Kongen da frisk og vel kommet tilbage. Jeg modtog ham som kommanderende General i Korsør og fulgte ham og Grevinden til Kjøbenhavn, hvor han paa Banegaarden blev modtaget af Prinds Christian og Ministrene samt flere Honoratiores. Stemnin-gen lod ej at være synderlig behagelig blandt Publikum; thi da Kongen tog fra Banegaarden, saa raabte en Person: „Længe leve Kongen og Gemalindel!“ hvorpaa der var et svagt Hurra, medens en Del hyssede samt hørtes en Pibe.

Nu skal Kongen i Theatret i Aften; der vil vist være meget net arrangeret; men paa Gaden vil der maaske blive lidt Mudder. Det er rigtig en meget bevægelig Tid, man ved ej endnu, hvad der bliver af.

Hegermann er da gaaet fra sin Stilling hos Kongen og Fensmark er kommet i hans Sted. Jeg tror ej at Berling kommer bort; men jeg

finder ogsaa, at naar man ej kan bevise, han gjør Regjeringen Skade ved at modarbejde den, eller Kongen Skade, da er det et vanskeligt Stykke at blande sig i Kongens Omgivelser, som jeg finder er en privat Sag. Og at Ministeriet for hans Skyld skulde gaa af, finder jeg heller ikke rigtigt, især i vores forviklede Stilling.

I næste Uge kommer Hertugen og Wilhelmine.“

Den 4de November 1859 skriver Arveprindsen:

„Kongen var baade paa Sorgenfri og hos mig om Aftenen. Jeg blev saa frapperet, at han tog imod Indbydelsen, men det glædede os alle ret af Hjertet, at han dog kom til os. Jeg tror ogsaa han selv var meget fornøjet. Hertuginde Wilhelmines Ophold her har maaske bidraget til at han tog Del i disse Fêter; thi det morer ham altid at tale med hende, dog ej ret længe, for hun er meget forlegen, naar han nærmer sig hende og taler til hende.

Det maa dog have været en underlig Følelse for dem begge at mødes hos Landgrevens den Formiddag til Lykønskning, da de i dette Palais har tilbragt en lang Tid som gifte.

Med Berlings Sag hersker der Stilhed. Kongen udmærker ham bestandig. Han har sidst været i Theatret i samme Loge med Kongen og Grevinden, og i Forgaars har han redet i det Følge, som ledsagede Kongen paa hans Ridetour. Med Lewetzow, Overhofmarschallen, er det altid det samme; jeg frygter han snart dør, det er et stort Tab, thi han passede saa godt til Hoffet og gjorde saa udmærket Honneurs.

I Statsraadet i Dag var der en meget slem Stemning. Kongen talte med ingen og bad os ej til Taffels. Han rejser paa Søndag paa Jagt til Jægerspris, hvor Geheimeraad Scheele møder. Gud ved om saa ikke han hemmelig vil danne et nyt Ministerium i Forening med Biskop Monrad?"

Den 2den Januar 1860 skriver Arveprindsen:

„Ret af Hjertet takker jeg Dem for Deres gode Ønsker til det nye Aar, som jeg haaber bliver bedre end det forrige og især i den sidste Del af samme, som var meget uhyggeligt. — Ministerskifte, hvorved der kom upaalidelige Mini- stre, Frederiksborg Slots Brand, Forbittrelsen mod Grevinden og en meget slet Stemning i det Hele, som ytrer sig hver Aften i Kasino ved det nye Stykkes Opførelse „Grevinden og hendes Søskendebarn“.

Der var smidt Sedler omkring i Kjælderne: „Naar Du ejer en Per Tot, saa mød Kl. 5 paa Christiansborg Slot!“ — Der kom ingen Kl. 5, men Kl. 12¹/₂ om Natten, da Politiet var gaaet bort, kom der en 2000 Mennesker skrigende og skraalende paa Ridebanen, hvor de raabte: „Ned med Grevinden, bort med hende!“ Gardervagten rykkede frem og holdt dem fra Slottet, hvorpaa de raabte „Hurra for Garden!“

Politiet blev nu hentet, som saa formanede dem til at gaa bort, men da de ej vilde med det Gode, fik de Prygl og det dygtig, og det hjalp. Saa drog de omkring i Gaderne og paa Garnisons Plads fik de igjen Prygl. De har altsaa haft en ret fornøjelig Aften.

Nu ventede man igjen igaar Spektakkel, men

der blev intet af. Enten var Vejret for slet, eller de havde faaet nok i Lørdags. — Om Søndagen var Cour hos Kongen som sædvanlig. Kongen var meget alvorlig, men nævnede intet om den lille Craval. Ved Middagstaflet samme Dag talte han om samme til mig og Landgreven og takkede Bræstrup for Politiets Raskhed. — Det hele var Kaadhed, tror jeg, thi naar det var ordentlig organiseret, kunde ej 24 Politibetjente slaa en saa stor Masse Mennesker ud af hinanden.

Kongen har nu fundet paa ved Jagttaflerne at ryge ved Bordet, som gjør at det varer evigt og som jeg finder meget upassende.“

Den 5te Februar 1860 skriver Arveprindsen:

„Nu da Gadeopløbene ere endte, falder man igjen i Søvn. Stemningen er bestandig daarlig, men ingen har Mod til eller Enighed til med en Demonstration at gaa til Kongen og sige ham Folkets Ønske ved en Deputation af besindige Borgere, saa kunde det dog hænde, at Kongen tog Notits af samme. Men som sagt, ingen har Mod at sætte sig i Spidsen.

Kongen og Grevinden tør endnu ej gaa i Theatret. En Aften, man ventede dem, var det bestemt, at alle Damer vilde gaa ud af Logerne, naar Grevinden traadte ind.

Det var heldigt, at Kongen fik det at vide i Tide, saa at han lod være at tage i Theatret, saa den Skandale fandt dog ej Sted. — — — —

Krigsminister Thestrup gjør sig ogsaa vigtig. Nu har han afskaffet Jægerkorpserne og gjort dem til Infanteribatailloner, som de er meget bedrøvede over. Lundby, tror jeg, havde opgivet

den Bestemmelse. Vagtparaden er ligeledes op-
hævet, nu skal Vagten trække op, som om Som-
meren, fra Kaserne. Han havde sendt For-
slaget til min og Kommandantskabets Erklæ-
ring, og begge bade vi ham, om det maatte blive
som hidtil, eller i det mindste at der én Gang
om Ugen maatte blive Parade ved Eksercer-
huset, da Officererne aldrig ellers saas; men nej!
Befaling kom i en anden Retning. Det er bare
Dovenskab hos nogle Stabsofficerer, som ej gider
have den Ulejlighed at gaa til Eksercerhuset.
Jeg har sagt ham god Besked. Jeg finder, at i
en Hovedstad bør man dog se, at der er Mili-
tair. Jeg vil ogsaa imellem befale en stor Parade.

Nu vil han ogsaa afskaffe Kirkeparaden. Jeg
frygter, at der vil gaa meget faa Menige i Kirke
nu; men naar man siger ham noget derom, er
det som at slaa Vand paa en Gaas.“

Den 29de Februar 1860 skriver General Müller:

Stændernes Optræden i Flensborg nyelig har haft den Indflydelse, at Stemningen ogsaa her i Slesvig By er bleven meget uhyggelig. Det er beklageligt, at Menneskene ikke kunne taale at have det godt.

Den ubetydelige Omgang, som før fandtes her, udenfor den militaire Kreds er nu ganske forpurret ved Embedsforandringerne m. m. Og Domprovsten, Kammerherre Buchwalds Optræden er jo saaledes, at man ganske maa afbryde al Omgang med ham; var *det* hans danske Sympatier?

Bladene vedblive med uforskammede Artikler. Den i „Fædrelandet“ om sidst afgaaede Krigsminister Lundby var det, skjøndt den indeholdt noget sandt. Den i „Dagbladet“ om nuværende Krigsminister, General Thestrup er endnu værre, hvad Grovheder angaar.

Af samme Artikkel ser jeg, at jeg skal være indstillet til Afsked. Jeg har ikke modtaget nogen Underretning desangaaende fra Ministeriet; men da mit Helbred ikke er stærkt, kan jeg ikke finde det ubilligt, at Ministeriet for at skaffe Avancement vil afskedige de svagelige. Stor Glæde ved at tjene nu er der heller ikke, hvor

man intet har at kommandere over, og hvor man er udsat for at overøses med Grovheder af Enhver, som har Lyst til at skrive i en eller anden Avis.

Ganske uforberedt kommer dette mig ikke; thi da General Hegermann maatte forlade sin Stilling hos Kongen — det var paa Glücksborg sidste Efteraar — sagde jeg til min Adjutant: „Nu maa enten General Nielsen eller jeg skaffes bort, for at gjøre Plads som Brigadegeneral for Hegermann og sandsynligvis bliver det mig.“ Uden at have taget hverken aktiv eller passiv Del deri, er jeg altsaa dog blevet et Offer for „Grevindens Fejde“.

Da jeg imidlertid kun har min Viden fra nævnte Avisartikkel, har jeg under Dags Dato tilskrevet Krigsministeren General Thestrup som følger:

„Deres Ekscellence

Vil tillade mig, at jeg ulejliger Dem med disse Linier, hvortil jeg foranlediges ved en Artikkel i „Dagbladet“ af 24de ds., som jeg, da jeg ikke holder Bladet, først nu er bleven bekendt med. Det hedder i denne Artikkel, at Deres Ekscellence har indstillet mig til Afsked tilligemed General Krabbe. Uagtet jeg ikke fæster Lid til alle Bladartikler, finder jeg det dog meget sandsynligt for mit Vedkommende, da mit Helbred ikke er stærkt og jeg i de senere Aar hjem søges af Podagra et Par Maaneder hver Vinter. Jeg har derfor ingen Grund til at finde mig uskaan-somt behandlet, men erkjender tværtimod tilfulde at Arméen kan trænge til yngre og friskere Kræfter og at den gode Villie ikke alene er nok. Men Bladet anfører endvidere, at Finantsmini-

steren har modsat sig Afskedigelsen. Deres Excellence vil upaatvivlelig føle det haarde og krænkende i, for en ærekyr Mand at se sig offentlig fremstillet som uskikket til den Post, han beklæder og kun bibeholdt for samme af finansielle Hensyn.

At alle tjenstlige Forhold maa forrykkes og lide under slig Forudsætning er ogsaa indlysende.

Min ærbødige Anmodning til Deres Excellence er derfor, at De vil bevise mig den Velvillie at meddele mig, om det virkelig forholder sig saaledes, som det i nævnte Bladartikkel angives, og at det i bekræftende Fald maa tillades mig at indgive allerunderdanigst Ansøgning til Hs. M. Kongen om Afsked.“

Ærbødigst

G. Müller.

Den 2den Marts modtog jeg en Skrivelse fra Krigsministeriet dateret 1ste Marts, paraferet af Justitsraad Hyllested, hvori det meddeles mig, at jeg — med Opgivelse af Ministerens personlige Følelse — under samme Dato er indstillet til Afsked i Naade med den reglementerede Pension, for at dette ikke skal træffe mig uforberedt. Min Skrivelse af 29de Februar var altsaa ikke endnu kommet Krigsministeren i Hænde, da han lod afsende Tilkjendegivelsen til mig, at jeg var indstillet til Afsked.

Den 3die Marts modtog jeg atter Brev fra Krigsministeriet, som nu havde modtaget min Skrivelse, at hvis jeg vilde indgive Ansøgning om Afsked, maatte dette ske med omgaaende Post. Jeg svarede herpaa:

„*Deres Ekscellence*“

Har i meget ærede af 1ste ds. haft den Bevaagenhed at underrette mig om, at jeg var indstillet til Afsked. Da det var for at erholde Visshed herom og om, at *Finantsministeriet ikke af finantsielle Grunde modsatte sig Afskedigelsen* at jeg tillod mig at stille en Forespørgsel til Deres Ekscellence, og da jeg nu har erholdt Visshed om det, som jeg havde tilladt mig at forespørge om, saa anser jeg det ikke nødvendigt nu selv at indgive Ansøgning om, hvad der alt er bestemt.

Jeg har den Ære at undertegne mig Deres Ekscellences

ærbødige

G. Müller.

Den 10de Marts 1860.

Ja saa er Tærningerne kastede, hvortil jeg egentlig kun har det at sige, at jeg nok kunde have fortjent en mere hensynsfuld Behandling og være bleven varskoet saa betids, at jeg kunde været afgaaet efter Ansøgning. — General Hansen viste som Krigsminister altid gamle veltjente Officerer et saadant Hensyn.

Rygtet har nævnt General Hegermann Lindenkroner som min Eftermand, og dertil har jeg glædet mig, baade for Kavalleribrigadens Vedkommende som og for Pladskommandantskabet hersteds. Skulde dette ikke ske, vilde det gjøre mig ondt. Jeg har efter Overbevisning handlet, som jeg ansaa det rigtigt. Jeg og Flere glædede os til, at Forholdet var blevet bedre; men desværre har den sidste Stænderforsamling i Flensborg og Adressen herfra igjen forværret alt,

skjøndt de fleste af Borgerne ikke dele de statsopløsende Projekter.

Naar man ikke vil Helstaten, hvad vil man da? Min Virksomhed gik og mine Principper gaa stedse ud paa at beholde den, og det var meget beklageligt, om Ministeriets Hensigt ikke var den samme.

Jeg har ogsaa stedse udtalt mig for Helstaten, og det er vist min Fejl, da de ultra Danske nu synes at styre Staten, og de ville jo ikkun et Danmark til Eideren. Maa Forandringerne, trufne henede, blot føre til Held for Landet, derom maa vi alle bede.

Den 16de Marts 1860.

Jeg har nu afgivet de hafte Kommandoer, Brigaden til Oberst Torp og Pladskommandantskabet til Oberst Bentzen, da mine Efterfølgere jo endnu ikke ere udnævnte. Rygtet siger jo, at Oberst Wilster kommer her til; men bliver han ikke General, saa maa jo baade Torp og Bentzen herfra, da de begge ere ældre Oberster end Wilster, — at sidstnævnte er ultradansk er jo i Ministeriets Aand. Men hvad hjælper dette til? Jeg tror til at gjøre Tingene værre. Men qua Kommandant kan han dog ikke udrette noget, saa længe her ikke er Belejringstilstand; thi indtil da er det kun de civile Autoriteter, som befale. Hyggeligt er her ikke. Wühleriet er alt for stort, man læser tydeligt i Physiognomierne, at de haabe paa, at Preusserne og Hannoveranerne snart kommer for at befri dem for det tunge danske Aag, — som ikke trykker, og naar det ikke var for Landets Skyld, kunde man ønske dem disse kjære Venner derude fra, for at de

kunde faa at føle, hvad det vil sige at blive trykket.

Vel tror jeg, at Regjeringen er gaaet temmelig vidt, hvad Sprogreskriptet angaar; men paa den Maade, man nu forlanger det omgjort, kan og bør Regeringen ikke gaa ind; thi det vilde vise Svaghed. En bestemt, kraftig Regjering er nødvendig. Alle Ældre er enige i, at hvis Grev Carl Moltke var vedbleven at være Slesvigs Minister, havde det set bedre ud her. Af lutter Retfærdighedshensyn og vistnok i den bedste Mening har Regjeringen bestemt det blandede Sprog i de Distrikter, hvor der findes dansk- og tydsktalende. Bedre havde det maaske været, om man havde trukket en bestemt Grændse og sagt, „*her er kun det danske Sprog gjældende og her det tydske*“. Havde man derved muligen forurettet Nogle, saa var dog den Partiskhed, der nu opstaar, undgaaet. Fordanskningen *dér*, hvor alt er tydsk, er efter min Mening en Absurditet. — Nu er det vanskeligt for Regjeringen at gjøre det om igjen.

Den 21de Marts 1860.

En stor Glæde har de mange Beviser paa Hengivenhed og Agtelse, jeg har modtaget fra Over- og Underordnede, været mig ved min Udtrædelse af den Stand, jeg i 52 Aar har helliget mig — naar jeg medregner Tiden fra den første Dag, jeg trak i Uniform. Som Officer har jeg tjent fra mit 15de Aar i næsten 50 Aar. De Maaneder, der mangler i Tallet, kunde jeg have ønsket at blive staaende; men dette er jo kun en Slags Forfængelighed.

Den kommanderende General de Meza kvitterer for min Melding om Fratrædelsen af Brigade og Pladskommandantskab ved at slutte saaledes:

„Deres Melding om Fratrædelse fra nævnte Poster var ledsaget af en Afskeds-Taksigelse affattet i Udtryk, paa hvilke Generalkommandoen maa sætte saa meget højere Pris, som den fra sin Side stedse har fundet sig i høj Grad tilfredsstillet ved at se under sin Resort en saa duelig og i hele sin Optræden udmærket Officer som De, Hr. General, og hvis Bortgang herfra den derfor ej kan andet end oprigtig beklage.

Chr. Julius de Meza.“

Generalløjtnant Moltke, den sidst afgaaede Chef for Generalkommandoen, skriver:

„Hr. Generalen vil tillade, at jeg ved disse Linier tilkjendegiver min inderligste Beklagelse, at Hr. Generalen forlader Arméen, da jeg og mange haabede, at vi endnu i en Del Aar skulde se Deres Højvelbaarenhed i Spidsen for den Brigade, som Hr. Generalen saa hæderlig kommanderede og derpaa gav fornyet Bevis ved Troppe-samlingen ved Flensborg. Dog i vore Tider kan man vente det, som man mindst formodede.

Jeg aflægger min Tak for den Tid, jeg havde den Ære at staa i Tjenesteforbindelse med Hr. Generalen, som stedse vil være mig i kjær Erindring, og beder jeg Deres Højvelbaarenhed vil modtage en gammel Soldats Forsikring om hans største Højagtelse og Hengivenhed.

Ærbødigst

Moltke.“

Prinds Christian til Danmark skriver:

„Som Chef for Kavalleriet finder jeg at være Dem skyldig at erklære Dem, at jeg ikke har haft

mindste Anelse om Deres Afgang og i den Anledning har været hos Krigsministeren for lige overfor ham at udtale min Forundring over det forefaldne, uden først at have indhentet min Betænkning. — Jeg behøver ikke at sige Dem, hvor meget jeg beklager Deres Afgang som et føleligt Tab for Kavalleriet, ligesom jeg ogsaa beklager, at Deres Virksomhed som Kommandant i Byen Slesvig dermed ender, hvor jeg antager, at Deres humane Optræden har virket forsonligere paa Byens Befolkning, end naar man vil bruge Folk til en saadan Post, der paa Forhaand anse alle for Oprørere.

Med Hensyn til min Besværing til Ministeren, at jeg forinden Deres Afgang ikke var forhørt, undskyldte han sig med, at han forinden havde corresponderet med Dem*) om denne Sag, og at De selv havde angivet hyppigere at være plaget af Podagra, samt at alle Generalansættelser og ligesaa Afskedigelser afgjordes nu om Stunder af det samlede Ministerium.

Uagtet jeg ikke indser, hvad disse Poster angaar det øvrige Ministerium, maatte jeg give mig tilfreds med dette Svar. — — — — —

Deres meget hengivne

Christian.“

Arveprindsen skriver:

„Deres forrige Brev besvarer jeg ikke med den Fornøjelse som hidindtil, da jeg ser og hører, at man vil give Dem Afsked af Tjenesten tilligemed General Krabbe, som jeg finder meget uretfærdigt, da De endnu er tjenestedygtig. At De imel-

*) Om denne Correspondances Værd henviser jeg kun til foranstaaende. G. Müller.

lem er syg, synes ikke at kunne være Grunden, men der maa være andre hemmelige Grunde.

Jeg har haft en Samtale med Krigsministeren i den Anledning. Han er en ganske fjollet Mand, og han vrøvlede om, at alle Ministrene vare enige i, hvad han havde gjort. Det er underligt, at de andre Ministre skal blande sig i, hvad Krigsministeren arrangerer med Afgang og Avancement.

Kan man nu ikke haabe, at De etablerer Dem i Kjøbenhavn?

Jeg vil haabe, at Oberst Wilster vil være lidt forsigtig som Kommandant i Slesvig og søge at vinde Borgerne, som De har gjort, derved vil vindes mere end ved at drille dem med for megen ultra Danskhed.

Arveprindsessen er „en rage“. Hun siger kort og godt: „Vel den, der har en god Samvittighed; thi paa Retfærdighed skal man ej stole i vore Tider, det er alt, hvad jeg kan sige til den Tidende om vores tro, mangeaarige Vens Afskedigelse.“

Stabschefen ved Generalkommandoen, Oberst, Kammerherre Steinmann skriver den 14. Marts:

„Hr. General. — Idag er saa den bebudede Meddelelse indtruffen hertil, og jeg føler Trang til straks at gribe Pennen for ogsaa skriftlig at udtrykke, hvormeget jeg beklager, hvor ondt det gjør mig, at De, Hr. General, nu udtræder af Arméens Rækker, og saaledes det tjenstlige Forhold, hvori jeg saa længe i Krigsaarene som senere under Freden har haft den Ære og Glæde at staa i til Dem, ophører. Jeg takker Dem hjerteligt, Hr. General, for al den Velvillie, Imødekommenhed og Tillid, De i disse Forhold stedse har vist mig, og som derfor ville høre blandt

mine kjæreste Erindringer. Men hæves ved en kongelig Resolution end dette Forhold, saa hæves ikke derved, Hr. General, det private, og idet jeg med sand Paaskjønnelse og Glæde tænker paa saa megen personlig Velvillie og Venlighed, baade De og Generalinden altid fra længst tilbage i Tiden har vist mig, vil jeg, saa vist som jeg derpaa sætter den højeste Pris, haabe, at disse Følelser stedse maa vedblive uforandrede for Deres, Hr. General, med ubegrændset Højagtelse ærbødigst forbundne og hjertelig hengivne

Steinmann.“

Den 27de April skriver General Müller:

Havde Stænderne ikke været samlede i Flensborg i Begyndelsen af Aaret, havde der næppe været noget i Vejen; men hver Gang disse kommer sammen, er der altid mere Gjære og Bevægelse, og de, for hvem det nu passer at fiske i rørt Vande, gjør naturligvis deres til for at forøge Agitationen. At Rygter har overdrevet i høj Grad og dertil leveret løgnagtige Beretninger, er vist.

Det laa jo i nogles Plan at male alt her i Slesvig saa sort som muligt, uden det havde man jo ikke haft en gyldig Grund til at foretage de mange Forandringer, her er sket, saavel blandt de højere Militaire, som i den civile Embedsstand.

Skulde nogen føle sig trykket, da er det Militairet her i Byen; thi de, som Ministeren har sendt hertil — paa Oberst Wilster nær — føle dem ikke tilfredse, og de, der ere fjærnede, end-

nu mindre. Endnu hænge Afdelingerne mere ved deres tidligere Chefer end ved de nye tilkomne, og skal der vedblives med at sættes endnu flere til Disposition, hvad Bladartiklerne tyde paa, saa vil man snart naa det Maal, som „Fædrelandet“ arbejder hen til — at demoralisere Arméén.

Her er ikke hyggeligt i Slesvig, og her ville vi under ingen Omstændigheder blive. Vor lille Omgang er nu delvis splittet, og Wühleriet er alt for ubehageligt, fra hvad Kant det nu end kommer.

Kjøbenhavn var i visse Henseender meget tiltrækkende; men man bør forlade Verden, førend den forlader os, og som afskediget er man halv død og hel glempt. Jeg ligger nu i Underhandlinger med Justitsraad Ingerslev, Ejeren af Marselisborg, om at leje Louisenhøj, som tilhører ham, og ligger saa smukt ved Skov og Strand. Lidt Tankearbejde og tillige legemligt Arbejde kan det med sin Mark paa henved 30 Tønder Land og sin store Have dog give mig. Vi komme vore Børn og vore faa ældste og bedste Venner nærmere, og Marie og jeg have altid holdt uendelig meget af Aarhus med dens skjønne Omegn — Aarhus, hvor vi levede vore lykkelige unge Aar og etablerede vort første Hjem, da Regimentet, det kjære „Prinds Frederik Ferdinands lette Dragoner“, og vi med det kom tilbage fra Frankrig i Aaret 1818.

Men Hensyn til General Müllers pludselige og uventede Afskedigelse, som mest krænkede ham paa Grund af den uhøflige Form og den Mangel

paa Hensyn, der ved den Lejlighed vistes ham fra Krigsministeren, General Thestrup, da skete den sikkert udelukkende af politiske eller rettere nationale Grunde. Om Generalens udprægede danske Følelser og store Fædrelandskjærlighed kan ingen tvivle, som har læst de af hans Dagbogsøptegnelser, der ere udgivne under Betegnelsen „Hofliv under trende Konger“ samt „Kongesorger“. At hans Forbittrelse imod Slesvigholstenerne, som havde brudt deres Ed imod den danske Konge og gjort Oprør imod deres Land, ikke var blevet mindre derved, at hans yngste Søn var falden for en slesvigholstensk Kugle, er forstaaeligt. Naar han derfor som Pladskommandant i Slesvig er optraadt mindre strengt end de nationalliberale Blade og det ved dem tilvejebragte Ministerium har fundet ønskeligt, da er det sikkert, fordi han har haabet, at man derved lettere vandt Befolkningen og forbedrede Stemningen imod Danmark. I den jævne Befolkning glædes han da ogsaa ved at finde nogen Loyalitet, som vises ved, at forskjellige tyske Sangforeninger (Liedertafel) bringer Ständchen til Prinds Christian af Danmark og til Arveprindsen, ja til den sidstnævnte endog et Fakkeltog, at de tydsktalende Fiskere raabe levende Hurra for samme, og endelig ved de begejstrede Leveraab for Kongen ved det tyske Skytte-Gildes festlige Sammenkomst.

De Begivenheder, som fra 1864 og til de nyeste Tider foregaa i den danske Del af Slesvig, hvor de nuværende Magthavere ved stor Strengthed forsøge at undertrykke dansk Sindelag og dansk Sprog, men opnaa ganske det modsatte af det, de tilstræbe, tyder paa, at General Müllers Principper og humane Optræden hverken var uklog eller urigtig.

Den gamle Feltpræst Højer-Møller skriver i sine Livserindringer om Begivenhederne i Slesvig i 1860:

„Der er næppe Tvivl om, at en meget gennemgribende Omlægning af Tropperne i Slesvig hængte sammen med de urolige Forhold. Saavel Pladskommandanten som Bataillonskommandøren og Chefen for Dragonregimentet gik af og bleve erstattede af andre Mænd. Om denne Forandring virkelig havde nogen heldig Indflydelse paa de politiske Forhold, tør jeg ikke afgjøre. Regjeringen ansaa det for hensigtsmæssigt ogsaa at gjøre Forandringer i den civile Embedsstand. Ved disse Forsættelser blev den Kreds, hvortil min Kone og jeg nærmest følte os knyttede, splittet ad, og det var da første Gang, at Tanken om at komme bort fra Slesvig for Alvor opkom hos mig. Hvem vi navnlig følte Savnet af var General Müller og hans elskelige, kjærlige Hustru. Under de daværende Forhold følte Savnet mere end det ellers vilde være bleven følt, uagtet vi i Stedet for General Müller fik en Mand til Kommandant, der lige indtil sin Død blev vor trofaste Ven, Oberst Wilster.“

At Oberst Wilster som Pladskommandant havde Vanskeligheder og Bekymringer, fremgaar af, hvad Pastor Højer-Møller senere skriver:

„Jeg skjulte ikke, da jeg saa hans store Iver, min Frygt for, at han for at faa Luft skulde *gjøre* Opgaver, hvor de ikke paatrængte sig, og dette maatte jeg anse for meget farligt. Hans Syn paa Forholdene var vistnok undskyldeligt; han var bleven Afløser af Andre, som ikke vare forsatte paa Grund af deres militaire, men snarere paa Grund af deres nationale Virksomhed; det var derfor ikke til at undres over, at han kunde mene om sig selv, at netop han var den rette

Mand, saa meget mere, som dette ganske stemte med hans Karakter.

En nogen Tid efter hans Ansættelse opstaaet Uenighed med Infanteri-Bataillonens nye Chef, som affødte Avisartikler og endte med, at Wilster indstillede, at hele Afdelingen kom bort, til ligemed en anden Sag, der var mere civil, gik Wilster overordentlig nær, saa han en Tid var meget nedtrykt og tilsidst blev syg.

Han var kommet med et stort Haab, den bedste Villie og med det varmeste Hjerte for sit Fædreland, og saa skulde han nu se, at alt dette ikke forslog. Det kunde vel bringe ham til at betro sin Sorg til sine nærmeste Venner, om han end overfor andre bar Hovedet lige saa højt som før.

I Juni Maaned 1860 flyttede mine Bedsteforældre fra Slesvig til det oven omtalte Louisenhøj ved Aarhus. De befandt sig i alle Henseender lykkelige ved Forandringen. De havde skabt dem et saare smukt Hjem med Udsigt til der at kunne nyde en lang og lys Livsaften. Min Bedstefader, som kort efter Ankomsten til Louisenhøj fyldte 65 Aar, var jo heller ingen Olding og Podagra, som han af og til led af, ingen dødelig Sygdom.

Deres Lykke her varede dog ikke længere end til November 1861, da min Bedstemoder efter en Maanedes Sygdom døde. Dette var for ham en frygtelig Sorg, og skjøndt han overlevede hende i henved 21 Aar, forlød Længselen efter hende og Savnet af hende ham aldrig; thi den Kjærlighed, som bandt dem til hinanden med saa stærke Baand, og som for de to havde formet Livet saare smukt, var ikke i mindste Grad kølnet, om den end havde antaget en roligere men maaske inderligere Form end i Ungdomsaarene.

Samme Aar, som mine Bedsteforældre flyttede til Louisenhøj — kun nogle Maaneder senere — blev min Fader udnævnt til Skovrider for Stenderup Skovdistrikt. Dette hørte den Gang endnu under Hertugdømmet Slesvig; men da det var

beliggende i dettes nordostligste Hjørne, overgik det med samme til Kongeriget Danmark ved Fredslutningen 1864, som Erstatning for de jyd-ske Enklaver Syd for Ribe.

En af de første Dage i Oktober 1860 flyttede vi fra Aabenraa til Stenderupstrand, der som vort sidste mangeaarige Barndomshjem blev os det kjæreste af dem alle.

Af Fortsraad Hennings, min Faders For-mand i Embedet dér, var blevet afkjøbt en Del Besætning af Køer, to Heste, Vogne, Avlsred-skaber m. m., men kun ganske enkelte Møbler, saa Huset stod saa at sige tomt ved vor Ankomst dertil. Vort eget Indbo var bragt om Bord i et Sejlskib i Aabenraa Havn for ad Søvejen at føres til Stenderup Strand. Min Fader forblev nogle Dage i Aabenraa for at afvikle med sin Eftermand i Embedet paa Vesterlund.

Efter en rørende Afsked med Skolekamme-rater og Lærere — Hr. Deichman kyssede os og vi vare i den Anledning lige ved at fælde Taarer ved at sige ham Farvel — forlod vi en tidlig Morgen det venlige Vesterlund i en Hyre-vogn, som kjørte os til Haderslev. Dér var vor egen, af Hennings købte Kaleshevogn mødt for at befordre os de sidste 5 Mil. Den med samt vore egne, ogsaa af Hennings købte to hvide Heste, Rasmus og Ole, var det første af alt det nye og mærkelige, vi skulde se og op-levé, som vakte vor Begejstring. — De to meget gamle Heste var saa kjæle, at de slikkede vore Hænder straks ved Præsentationen og vandt vore Hjerter derved. — Rasmus havde lettest derved, thi dens Tunge hang altid langt ud ad den ene Mundvig. Kaleshevognen var ogsaa gammel og brøsthølden, det var vist egentlig ikke noget Herskabskjøretøj, navnlig sammenlignet

med min Bedstefaders Ekvipage; men dette var vor egen.

Inde, bag et Glasvindu, der kunde slaaes ned, sad min Moder og en ung Dame, som midlertidig skulde være Medlem af Familien og var Datter af den før omtalte Kaptajn Bruhn paa Nymølle. Paa Bagsædet sad vi tre Børn og paa Bukken Dordi med Kanariefuglen og Munken i et fælles Bur paa Skjødets. Saa kjørte vi Nord paa igjennem ganske ubekjendte Egne, med et Hvil i den lille mærkelige Herrenhuter-By Christiansfeld, hvor vi spiste Middag i Søstrehuset, købte Honningkager og andre oplivende Aperitifs til den videre Rejse. Efterhaanden som vi skred fremad, svandt Dagens Lys og den sidste Milsvej kjørte vi i det sorteste Mørke ad Veje, der var næsten bundløse, saa der maatte kjøres Fod for Fod, snart heldende til den ene Side, snart lige ved at vælte til den anden Side i et af de mange dybe Vejspor, til min Moders Skræk og til vor Fryd.

Til sidst kom vi ind i Skoven, men vi kunde ikke faa det mindste Indtryk af, hvordan der saa ud i den Egn, hvor vi nu skulde leve, for vi kunde ikke se en Haand for os — og endelig holdt vi udenfor Døren af det med saa stor Længsel og Spænding imødesete Hjem.

En Revierjæger, Krone, stod paa Trappens nederste Trin og bød os velkommen. Det var en smuk Kæmpe med et mægtigt Skjæg, han blev meget snart vor beundrede Ven. Efterhaanden løftede han de stive og møre Rejsende ud af Vognen en efter en, som vare vi Fjer; tilsidst Dordi ned fra Bukken og hun var i alt Fald ingen Fjer.

Han havde, ved Hjælp af en Skovløbers Kone, dækket et Aftensbord med laant Service og om-

givet det med laante Stole. Agerhønsene, som straks efter blev sat frem, havde han selv skuddt. Et Par Stearinlys i laante Stager kastede et flakkende, mystisk Skjær ud i det tomme Værelse, i hvis ene Hjørne han af laante Sengeklæder havde faaet redt en mægtig Søsterseng paa Gulvet.

Vi maatte straks laane det ene Lys for at gaa paa Opdagelsesrejse fra Kjælder til Loft og rundt i alle de øde Værelser. En stor Veranda udenfor en af Stuerne havde vi til vor Jubel meget hurtig opdaget. Paa Vesterlund var der ingen Veranda. — Vi vare kun bedrøvede over, at Lyset ikke ogsaa kunde hjælpe os til et lille Glimt af de ydre Omgivelser. Hvad fik man at se, naar man kiggede ud af Vinduerne til de forskjellige Sider? hvordan saa de andre Bygninger ud, og Haven? Aa! hvor vi længtes efter Dagslyset for at faa vor Nysgjærrighed tilfredsstillet.

Vi sov ikke meget den Nat og var oppe med det første Lysskjær. Og vi blev ikke skuffede. Alt forekom os vidunderligt, saa vidunderligt, at da vi et Øjeblik havde nydt Udsigten fra Verandaen, alle tre styrtede ind til min Moder med den fælles Bøn: „Aa Mama! maa vi *altid* blive her.“

Lige foran Vinduerne i en Afstand af 5—600 Alen strakte Lillebælt sig omkrandsat af smaa Skovgrupper i alle Efteraarets spraglede Farver. Paa den anden Side af det smalle Bælt den smukke Ø Fænø og paa Vandet en ret levende Færdsel af smaa Skibe og Sejlbaade. —

Saa ud i Haverne — der var to — med Træer bugnende fulde af Frugter, Bergamotter og Æbler, hvoraf adskillige vare os ganske ubekjendte, men som smagte dejligt, og et Valnøddetræ med Tusinder af store Valnødder — vi

dere, ind i Kostalden til de nye Køer og til Røgeteren, Peter Svensker, som vi havde arvet efter Hennings, og som vi syntes lignede en Morder, da vi fik at vide, at den Vest han gik med og som var af Katteskind, havde han selv syet, efter at have kvalt Katten, der havde plejet at følge ham tro som en Hund. — Ind til Rasmus og Ole og lode dem slikke vore Hænder, saa Laden, Vognporten, Grisehuset, Kornmagasinet, Bagerhuset — vi kunde jo næsten aldrig blive færdige.

Og op ad Dagen lød det: „Der kommer Skibet med Flyttegodset.“ — I Løb ned til Stranden for at se paa Udskipningen.

Nye Underel! Den dejlige Strandbred med sit faste hvide Sand. Skoven, der hist og her næsten dypper sine Grene i Vandet. Muslinger og i Land drevne Vandmænd, klare som Krystal, Lyden af de smaa Dønningers sagte Skvalp imod Bredden. Luften er saa klar og gjennemsigtig, som den kun kan være det i September og Oktober, hver Lyd saa skarp og tydelig. Ovre paa Fænø høre vi Børn tale, vi kan endog høre, hvad de sige. Det er jo et helt nyt Sprog fyensk, som slet ikke ligner Aabenraa-Dansk. En Mand i Skjorteærmer gaar der ovre paa Øen og flytter en Række Køer, vi hører saa en, saa en anden brøle kjælent af Længsel efter at Touren skal komme til den. Vi ser ham slaa Tøjrepælen i Jorden, men hører ingen Lyd — jo lidt efter kommer det skarpe Smæld af Slaget over til os. Og Luften er fyldt med en dejlig Duft af Saltvand blandet med den af Løv og fugtig Muld.

Jagten har kastet Anker ganske nær under Land. Store fladbundede Pramme fra det nærliggende Fiskerleje Gammel-Aalegaard gaa frem og tilbage imellem Skibet og Stranden,

hvor Arbejdsvogne kjøre ud, saa Vandet gaar Hestene midt op paa Livet. Saa bliver Stykke for Stykke hejset op af Lasten, ladet i Baad og derfra atter paa Vogn, som kjører Læsset op til Huset.

Den store Egetræskiste med de smukke gamle Beslag, den som gjemmer alt vort Legetøj — det vigtigste af det Hele — den er da for Himlens Skyld ikke glemt? — Nej! der kommer den op af Lasten og dingler i Luften. — Bare Tovet holder! Vi fulgte trolig med Vognen, som kjørte den, og havde hverken Rist eller Ro førend den stod i Stuen og var bleven aabnet — til Gene for Travlheden inden Døre; men vi *maatte* overbevise os om at intet Stykke var glemt eller blevet ødelagt paa Rejsen.

Og næste Dag kom vore Køer fra Vesterlund og Kjælebarnet Mette Isted, alle trukne af Lugekonen Madam Herze fra Aabenraa og hendes konfirmerede Dreng Adolf, der senere blev Guldgraver i Kalifornien. Ja der var meget at tage Vare i de Dage, og ingen Skole endnu, kun Nyt og atter Nyt, Forundring og Glæde over hver ny Opdagelse.

Som tidligere berørt havde jeg i Aabenraa fundet Gjenstanden for min første unge Kjærlighed. Til hende skrev jeg i min overstrømmende Glæde, for at gjøre hende delagtig i den og i mine nuværende lyse Udsigter for Fremtiden. Jeg berørte let vore 2 Haver og 4 Vogne, men har maaske glemt at anføre, at de 2 vare Arbejdsvogne. Hvad jeg imidlertid ganske maa have undladt at omtale var min Længsel efter hende eller min Sorg over Adskillelsen, og det var naturligvis ikke rigtigt af mig, thi en Kavalier bør ikke krænke de berettigede Fordringer

til Hensynstagen, som selv en otteaarig ung Dame har Kvindens medfødte Krav paa.

Nogle Dage senere modtog jeg det første og eneste Brev fra „hende“. Det var i rosenrød Konvulut og Adressen skrevet med skjæve Bogstaver af en ubehjælpssom Barnehaand. — Det lød omtrent:

„Kjære E. — Tak for Brevet. Det er jo godt for Dig, at Du nu kan lege i Jeres 3 Haver og kjøre i Jeres 5 Vogne. Da jeg ikke ved mere at fortælle, vil jeg slutte. Din hengivne Margot.“

Efter at have studeret disse Elskovslineer nogle Gange igjennem, gik det op for mig, at hun vist gjorde Nar af mig. — — At hendes lille, fortryllende Haand var fast og træffesikker, havde jeg, som tidligere meddelt, erfaret. — Men nu ovenikjøbet at skulle være Gjenstand for en fin satirisk Spot — det var for meget! Hun var nu for Resten sød. — — Men alligevel — Næ! det var godt, at vi ikke blev gift.

Aa pyt! der er fler, hvor hun kom fra. Nu ud til Chresten og hjælpe ham med at trække Hestene til Vands.

Mange Dage varede det ikke førend vi vare i den skønneste Orden, og lidt efter lidt faldt vi Børn ogsaa til Ro. Saa kom Huslæreren Hr. Nielsen, og vor daglige Undervisning med ham begyndte. Men det var ikke det strenge Skoleliv fra Aabenraa og det blev heller ikke strengere, da han et Aarstid senere blev afløst af en theologisk Kandidat Hr. Ejler. — En Fætter af os Gotthold Müller, Søn af min Moders Broder Waldemar, var ret snart kommet i Huset hos os, for at nyde godt af samme Huslæreres Undervisning.

Tre lykkelige Barndomsaar henrandt paa Stenderup Strand. Saa blev i Sommeren 1863

den Beslutning taget, at vi to Drengene skulde i Latinskole. Min Broder var da 12 og jeg 11 Aar gamle. — Aarhus' Kathedralskole blev valgt og mine Forældre og Søster fulgte os til Louisenhøj for at overgive os i min Bedstefaders Vare-tægt. Han var glad for os i al sin Ensomhed og mine Forældre vare lykkelige ved at vide os i hans og ikke i Fremmedes Hænder og hvad endelig os to Drengene angik, da fik vi hos ham et Hjem saa godt og kjærligt, som det vi havde forladt og som vi i Fremtiden kun skulde gjense to Gange om Aaret nemlig i Juleferien og Sommerferien; thi den Gang var der ingen Jernbane imellem Aarhus og Kolding, som var Stenderupstrands nærmeste By, og Rejsen med Diligence var baade for langvarig og for kostbar til at den kunde foretages i Smaaferierne.

Den første af vore vordende Skolekammerater, som vi gjorde Bekjendtskab med, endog inden vi endnu var indtraadt i Skolen som Elever, var Sophus Bauditz.*) Hans Forældre kom i min Bedstefaders Hus og havde ved et Besøg, kort efter vor Ankomst til Louisenhøj, deres Søn og eneste Barn Sophus med sig.

Efter vel overstaaet Optagelsesprøve sad vi en Dag med vor nye Ven Sophus imellem os paa en Bænk paa Skolebakken. Den vordende berømte Forfatter var netop i Færd med at bilde os to Drengene fra Landet en forskrækkelig Mængde Ting ind om Latinskolen og dens hele Leben, som vi vare naive nok til at tro paa som paa et Evangelium, da han paa én Gang støder til os begge med Albuerne, idet han hvisker: „Død og Krille! der er *Manden!*“ medens han

*) Den nuværende Skoledirektør, Professor Sophus Bauditz.
U. A.

samtidig farer op og retter sig med Huen i Haanden.

„Hvad for en Mand?“ „*Manden!* for Katten! rejs Jer op og tag Huen af.“

En ældre Herre af et noget gejstligt Ydre nærmede sig Bænken. Han var temmelig lille, med en begyndende embonpoint, glatbarberet og med en bred Pande, som hvævede sig over et Par dybt liggende, velvillige Øjne. Han tiltalte Sophus Bauditz med et „Goddag Sophus; hvad er det for et Par Dreng Du sidder dér med? — Dem synes jeg ikke jeg kjender.“ Sophus præsenterede os og efter et Par Spørgsmaal om Familie, Bolig, Klasserne vi skulde i o. s. v. fjærnede den Fremmede sig med et venligt: „Ja, saa kommer vi jo til at gjøre nærmere Bekjendtskab efter Sommerferien.“

„Hvem var den Herre, Sophus?“ — „Ih! det var jo *Manden* — naa Rektoren da, siden I ikke forstaar Dansk, Professor Ingerslev. — Han hedder nu kun *Manden*; det vil sige, det skal I dog ikke kalde ham, naar I taler med ham. For Resten kommer I vist ikke til at tale med ham, uden naar I skal ha' Klø — det er om Lørdagen.“

Nu var vi jo i Henseende til denne Adspredelse saa blaserede fra Aabenraa, hvor den hørte til Dagens Orden, at vi godt kunde nøjes med den én Gang om Ugen, om vi end vare blevne ganske afvante dermed ved Undervisningen paa Stenderupstrand; men paa den anden Side syntes vi dog, at det, sammenlignet med hin Skole, var en ganske human Foranstaltning, da Prygl vel altsaa maatte regnes at høre med til en Drengeskoles Fornødenheder.

Det viste sig imidlertid, da vi senere fik Lejlighed til selv at gjøre Erfaringer, at vor Ven

Sophus' Meddelelse nærmest maatte betragtes som en „Skrøne“, thi der blev saa at sige aldrig pryglet i Kathedralskolen. Jeg, for min Part, er aldrig bleven regaleret dermed. Ganske vist var der af og til nogle Syndere, som maatte stille Lørdag Middag hos Rektoren, for at modtage Løn for de i Løbet af Ugen udførte Bedrifter, en Løn, der bestod i Formaninger, Skjænd, Dom, at sidde over og en sjælden Gang kunde det udarte til et Par Rap af Spanskrøret. Det var dog som Regel de samme Individier, der hver Gang gav Møde hos ham og de vare saa kjendte med Forholdene, at de, efter deres Forbrydelses Art og den forventede Erkjendtlighed, stillede med eller uden et Skoleatlas stukket op under Trøjen som et Rygharnisk. Og det forlød aldrig, at dette, al Smerte afbødende Pantser, er bleven opdaget end mindre fjærnet.

Min Bedstefader var altid god imod os og vi holdt forskrækkelig meget af ham. Han kunde blive hidsig, men det gik straks over og kort efter var han dobbelt mild og kjærlig. Han ironiserede aldrig over os eller lo af os paa en satirisk Maade. Havde vi sagt en Dumhed eller gjort noget galt, rettede han os altid paa en mild og overbærende Maade.

En Gang husker jeg dog at han lo af mig, lo rigtig hjertelig, men ikke Spor af saarende.

Vi maatte daglig, naar vi gik fra Skole, gaa ind paa Posthuset for at modtage Dagens Post, som ikke blev bragt ud til Louisenhøj, men maatte afhentes. Om Søndagen red en af Karlene til Byen efter den. En Dag lige i Begyndelsen af vor Skoletid traf vi inde paa Posthuset en af vore Lærere Professor Funch, en smuk soigneret ældre Herre, som vi nærede baade Hengivenhed og Respekt for. Han gav sig venligt i Pas-

siar med os. „Hvem af Jer to Drengene er egentlig den ældste?“ — Det var nu et noget kildent Spørgsmaal, thi skjøndt jeg var yngre end min Broder, var jeg i Klassen over ham. Det laa i, at han var en Friluftsdreng og derfor nærede en ret fremtrædende Uvillie imod alt hvad der hedder Bøger, hvad jeg ikke gjorde — den Gang, og desuden havde jeg et lettere Nemme. Han blev dog siden et overmaade nyttigt Medlem af Samfundet, hvis Bedrift giver det daglige Brød til mange Familier. —

Af ovennævnte Grunde var ogsaa jeg den mindst tilbageholdende af os to, hvorfor jeg ved nævnte Lejlighed tog Ordet og besvarede Professorens Spørgsmaal med „Min Broder er en lille Smule ældre end jeg.“ — „Men hvordan kan det da være at han er i en lavere Klasse end Du?“ —

Jeg, som gjerne vilde stille min Broder og Ven i det mest flatterende Lys, besvarede dette Spørgsmaal med et „for det er kun saa lidt han er ældre end jeg.“ — „Hvor meget er han da ældre, min lille Ven?“ — „Knap fire Maaneder!“ — „Fire Maaneder! Umuligt!“ og Professoren lo og gjentog „det er umuligt min Dreng.“

Da vi kom hjem til Bedstefader og fortalte ham Oplevelsen, og at vi syntes det var mærkværdigt, at Professoren havde let af os, for hvor kunde han vide, hvad der var muligt eller umuligt for min Broder og mig, saa lo min Bedstefader ogsaa og maatte le ud, inden han forklarede os, at det var imod Naturens Orden. Der kunde ikke være mindre end et Aarstid imellem Søskendes Alder, hvis de da ikke var Tvillinger.

Om Livet paa Louisenhøj og navnlig under Krigen 1864 har jeg andet Steds meddelt.*) Kun et enkelt Minde fra den Tid skal jeg endnu fremdrage.

Det var i de første Dage af December. Preusserne vare lige dragne bort og et Befrielsens Suk havde lettet det betrængte Jyllands Bryst. Atter saas det røde og hvide Flag vaje fra alle Huse i Byen og alle Skibe i Havnen. Hele Staden var smykket til Fest. Æreporte vare rejst, Guirlander og Transperenter prydede mangt et Hus, i alle Vinduer stod Stearinlys opstillet i Rækker, Buer eller Pyramider som Forberedelse til Illuminationen om Aftenen. Man mærkede en forventningsfuld Glæde i hele Byen, en ganske anden Stemning end den, man nu i mange Maa- neder havde lidt under.

Og hvad var da Anledningen til al den festlige Stads? — Hs. Maj. Kongen vilde paa sin Rundrejse gennem Jylland ogsaa gjæste Aarhus. Han længtes efter at takke saa mange af sine Jyder som muligt for al deres Udholdenhed, al deres Troskab under den sørgelige Krig, vise dem sin Deltagelse for de Lidelser, de havde udstaaet og bringe dem sin Tak for de Offre, de havde bragt. Jylland havde jo døjet Krigens Pinsler i en langt føleligere Grad end Øerne, Jylland, som saa længe havde været knuget under General Vogel von Falkensteins tunge Aag.

I det samme Hus — Kjøbmand Gerdes Gaard paa Lille-Torv — hvori General Falkenstein saa længe havde havt sit Hovedkvarter, var Kong Christian den 9de taget ind. Udenfor, midt paa Torvet var rejst en høj, slank Obelisk eller Ærestøtte for Kongen og Gerdes Gaard var særlig smukt pyntet. — Der var Festtaffel for Kongen.

*) f. Eks. i „Mellem Venner og Fjender“.

Min Bedstefader var naturligvis med, iført Kavallerigeneralernes smukke Galla med den sølvskinnende Hjelm, paa hvilken øverst oppe en gylden Løve bar den lange Sveif. Hjælmen hænger nu paa min Væg, tilligemed den han bar ved Isted.

Om Aftenen kørte Kongen Fod for Fod rundt i Gaderne og saa paa Illuminationen, modtagen af sine Jyders Hyldest; hvor hans Vogn kom frem rungede Hurraraabene ham i Møde med en Jubel og en Understrøm af Kjærlighed, der viste, at Jydernes fulde Tillid til Kongen havde intet af de nationalliberale Blade formaet at rokke. —

Disse Blade, der arbejdede med Skandinavien under én fælles Krone som Maal, havde allerede ved Prinds Christians Udnævnelse til Tronarving skrevet: „Vi kjender kun denne Prinds som Broder til flere oprørske Glücksborgske Prindser.“ En Perfidi, som skulde opvække Tvivl om Prinds Christians danske Følelser. Som om ikke det bedste Bevis for disse var givet ved Prindsens Kamp *for* Danmark i 48—50. Den, der bringer de største Offre viser vel ogsaa den største Kjærlighed for Land og Sagen der kæmpes for, og at kæmpe imod sine Brødre, med hvem man hidtil har staaet paa en kjærlig Fod, er vel et nok saa stort Offer, som at kæmpe imod personlig ubekjendte og forhadte Fjender. — Men dette Bevis paa Prinds Christians danske Sind „kjendte“ hine Blade ikke.

Og Forfølgelsen imod Prindsen fortsattes efter at han havde besteg Danmark's Trone, da han forlangte Betænkningstid paa at underskrive den Forfatning, som han frygtede vilde bringe os Krigen — en Frygt Begivenhederne viste som kun alt for vel begrundet.

Efter Dannevirkes Rømning øgede hine Blade Uroen i Kjøbenhavn og Misstemningen mod Kongen, saa det endog udartede til Pøbeloptøjer.

Og senere, da Kongen ved sit Besøg i Dybbøl Skandserne søgte at ildne vore Troppers Mod og Udholdenhed, prøvede hine Blade paa at indbilde sine Læsere, at man havde underrettet vore Fjender om Kongens Nærværelse og formaaet dem til at standse Beskydningen saa længe Kongen opholdt sig paa Dybbøl Bjerg. — At Fjenden ikke sagtnede sin Ild, var alene Bevis nok paa Insinuationens Løgnagtighed.

Men tilbage til Aarhus.

En Episode hin Aften gjorde paa mig et stygt Indtryk.

I det gamle røde Sygehus i Gaden med det underlige Navn Dunkirken, befandt sig endnu en Del preussiske Rekonvalescenter, som vare for afkræftede til at følge med de fjendtlige Tropper ved deres Afmarche. Nogle af disse Patienter vare uforsigtigvis gaaede ud for at se paa Illuminationen og al den anden Stads. — Om de ogsaa ved Yttringer har været uforsigtige, ved jeg ikke; men jeg saa tre af disse preussiske Soldater, med den flade Felthue trykket ned over Øjnene og Kappen flagrende efter sig, i vildt Løb storme over Mindebroen hjem imod Sygehuset, forfulgte af lige saa mange danske Infanterister med dragne Sabler. De sidste bleve dog snart stoppede af Folkemængden og skammede dygtig ud.

Den næste Morgen var jeg og et Par Kammerater gaaede ind ad Porten i Gerdes Gaard, for muligen at faa et Glimt af Kongens Følge eller blot nogle af hans Lakajer og andet pragtfulde Tjenerskab at se. Vi vare saa over al Forvent-

ning heldige, at vi endog fik Hs. Majestæt selv at se, medens han oppe bag et Vindue paa 1ste Sal, hjulpet af en sølvbeslagen Jæger, lagde den sidste Haand paa sin Paaklædning.

Lidt senere op ad Dagen gav Kongen Møde paa selve Latinskolen. Alle Lærere og Disciple vare samlede i Solennitetssalen. Rektoren modtog Kongen paa Skolens Trappe og ledsagede ham og Følge op til Salen. Efter at have bedt Kongen om Tilladelse, holdt Rektoren en lille Tale, som Kongen besvarede med nogle venlige Ord til Skolen, der ogsaa havde lidt meget ved Krigen. Den havde nemlig foruden Gymnastikhuset maattet afgive hele underste Etage til Kaserne for Preusserne. —

Derefter førtes Disciplene til deres forskellige Klasseværelser, gennem hvilke Kongen gjorde en Runde, venligt hilsende overalt, hvor han kom frem. Det var en stor og mindeværdig Dag for Aarhus Latinskole.

Ved Bortgangen udnævnte Kongen Professor Funch og Adjunkt Edvard Erslev (Geografen) til Riddere af Dannebrog. — De havde begge været meget virksomme Medlemmer i nogle af de Komitéer, som under Krigen vare oprettede i Byen.

Otte Dage senere blev Skolen lukket og vi fik allerede Juleferie den 13de December. En Øjensygdom var paa Grund af Preussernes Belægning af den halve Skolebygning blevet overført paa saa mange af Eleverne, at der var Klasser, hvor kun 2 à 3 vare fri for Sygdommen. Efter Paabud af Stads-Physicus Weis maatte al Undervisning derfor afbrydes og Halvaarseksamen aflyses. — Det var for os Glandspunktet i Aaret 1864.

Da trods al Desinfektion af Lokaler under Fe-

rien, Øjensygdommen ikke helt vilde fortage sig i det nye Aar, resulterede heraf et andet Gode idet nemlig den spredte Skoletid blev forandret til samlet fra Kl. 8 til 2 Formd., for at undgaa at arbejde ved kunstigt Lys. Hidtil havde vi nydt Undervisning fra Kl. 8 til 12 Formd. og fra Kl. 3 til 5 Eftmd. — Denne Forandring var til stor Glæde for baade Lærere og Disciple. Rektoren gik kun modstræbende dertil. — Hvorfor?

I 1863 var Arveprindsen, til min Bedstefaders oprigtige Sorg, afgaaet ved Døden. Hans Correspondance med min Bedstefader fortsattes herefter af Arveprindsessen. Et Uddrag af hendes Breve fra Krigsaaret fortjener at kjendes. Naar af og til Navnet Elise forekommer i disse, da er det min Moder, som omtales. Arveprindsessen havde kjendt hende og vist hende stor Venlighed lige fra den Tid min Moder var en lille Pige.

Den 24de November 1863.

At den 22de November, denne før saa lykkelige Dag vilde erindres af vores Begges sjælden tro Ven turde jeg haabe og alligevel glædede mig Deres kjære venlige Brev. — Vemodigere end sædvanlig fandt jeg egentlig ej den kjære Konge. Vi talte mest om de kjære Minder, som jeg ellers sædvanlig bærer mere i Hjertet nu end ytrer dem højt. Ene med Enkedronningen spiste jeg om Middagen og om Aftenen vare vi samlet hele Familien hos hende som sædvanlig.

Kongeparret er elskværdig. Kongen har et Guldhjerte og er den kjærlige Ven for mig, han altid har været. Mit Hjerte bløder, naar jeg tænker paa ham og paa at „hvorledes han end gjør det, er det galt!“ Her raadede de fornuf-

tige og de forskjelligste Elementer ham til at underskrive, da den afdøde Konge jo havde antaget Grundloven for Danmark og Slesvig. Det var den kjære nuværende Konge skrækkelig imod. Han spiste ej, han sov ej og ser endnu meget daarlig ud. Maatte han høste Løn.

C. Moltke vil intet Ministerium modtage, da han tror at skade mere end at gavne i dette Øjeblik. Kongen ønsker ham saa meget.

Uforandret

Caroline.

Den 18de December 1863.

Skjøndt i den indre og den ydre politiske Stilling ingen Forandring er foregaaet i den sidste Tid, blot Rygter og Formodninger, Frygt og Haab afveksle, maa jeg dog med faa Ord takke Dem for sidste Brev og haabe, De maa have det saa godt, som Nogen kan have det i denne sørgelige Tid.

Vores kjære Konge ledsager i dette Øjeblik Kong Frederiks høje Lig ud af Byen, for i Morgen i Roskilde at bivaane den store Højtidelighed. Hans ædle Hjerte lider meget og føler dybt alle Krænkelser imod ham, men især lider han over al den Ulykke, der paadrages Landet saavel inde som ude fra. De deler og føler det med os alle, der holde af den elskede Christian, der i mit Hjerte altid er som en ung og meget kjær Broder.

Min Svoger Hertugen med ældste Broder er kommet igaar. Maatte den førstes alt for aabnemandede Anskuelser om alt blot ej skade den elskede Konge. Der fortælles alt meget om ham og hvad den gode Svoger skal have sagt.

Meget krydser sig i mig i denne Tid, som De kan tænke. Længsel og Savn først og fremmest, dernæst hele Ulykken for Danmark og saa mine egne finantsielle Affairer, der paa mange Maader bedrøver mig, da nu naturligvis det ædleste, bedste Menneske, der gav mig alt paa Jorden, bliver miskjendt og ej omtalt, som jeg ønskede.

Den 27de December 1863.

Julen gik ganske stille. Juleaften, Landgrevens Fødselsdag, var jeg om Aftenen ikkun med Familien dér; ikke en Gang Hofferne vare med. Første Juledag Fredag spiste jeg hos Kongeparret med Børn. De husker nok, at vi skiftevis hver Fredag er hos hinanden. Denne Gang var det mig, der havde den Glæde at gjæste dem. Skjøndt det desværre i denne Tid ej er nogen Glæde at se Kongen, der er meget stille, eller rettere sagt, i sit Hjerte, der kun slaar for Ret og Godt, er inderlig bedrøvet.

Alt, som De har læst det i Aviserne, egentlig i Berlingske, er sandt. Ingen vil være Minister i dette skrækkelige Øjeblik, hvor Faren truer fra Venner og Fjender, kan man sige. Ingen tør paa tage sig Dannelsen af et Helstatsministerium, følgelig frygter man at Kongen maa vedblive at beholde de han har, der hverken kan eller maa ske endnu mindre vil hjælpe ham. Tilstanden er højst sørgelig. Gud styrke den stakkels Konge og staa ham bi og hjælpe det stakkels, stakkels Land, at vi ej gaar rent til Grunde. Og hvis er dog Skylden?

Stjernholm rejser i Morgen som Stabschef hos General Gerlach, Oberst Kauffmann, Stabschef hos General de Meza, rejser nok Fredag.

Den 23de Januar 1864.

Hverken af Mangel paa Erindring eller Ven-
skab har jeg udsat saa længe at takke for sidste
atter saa venlige og deltagende Brev, men af
sand Mangel paa Lyst, da min Svigerinde, Land-
grevinden siden denne Uge kæmper med Dø-
den. — — — —

Det politiske omtaler jeg ej videre, thi det
forstaar jeg snart ej mer. Ønsker og tror at det
tilsidst dog langt om længe alt vil give sig og
at maaske intet Blod vil komme til at flyde, som
mange frygte og andre ere saa raske at udtale
Ønsket om, glemmende hvem disse Skrigere selv
maa se falde. — — — —

Lev vel, og tænk som altid med gammel vant
Venlighed og Deltagelse paa det fordem saa lyk-
kelige Palais, nu derimod stille og forladt og
paa den tro Husvens uforanderlige

Caroline.

Den 5te Februar 1864.

Søndag Aften forlod den kjære, haardt prø-
vede Konge Kjøbenhavn efter endnu at have
taget Afsked med os alle hos Enkedronningen
og derefter holdt Statsraad. Han fulgtes af
mange gode Ønsker, var rask og ved godt Mod,
haabede paa Gud med Ære og Ret, som hans
Valgsprog er.

Enkelte Sejre faa vi vel nok, derpaa er jeg
sikker nok, men med den store Overmagt vil
det være vanskeligt for vore stakkels Jenser at
vinde den store endelige Sejr, som alle ønsker.
Dog Gud har aldrig forladt Danmark og det vil
ej heller ske nu. Krigen er vistnok ufortjent;

men Eksekution har vi jo ganske selv tiltrukken os.

Efter Telegram i Aftes til Fru Monrad fra Conceilspræsidenten vilde Kongen idag til Sønderborg, da Gottorp Slot ej mere holdes for sikker. Kaptajn Schou skal have mistet Livet dér, hvor han i 1850 blev skudt Armen af. Mangen brav Mand vil falde, mangel Taare vil blive fældet, hvem føler det vel mere end jeg, der savner og sørger saa meget, og daglig mer.

Med min Svigerinde gaar det kun daarligt. Alt er trist og traurigt om os. Den ene Dag gaar som den anden, man sukker efter Efterretninger og ængster sig ved at aabne Telegrammer og ligeledes naar Aviserne komme.

Den 16de Februar 1864.

At vi have Kongen hjemme igjen er en Trøst. Hans Hjerte er ved Arméen og helst var han bleven sammen med dem. Det er godt, at denne dog ogsaa har lært ham at kjende og har fattet Godhed og Kjærlighed til ham.

Monrad har talt godt, og det synes at have frugtet. Efter at Pøbelen den 6te og 7de havde villet storme Palaisen, hvor Dronning Louise viste stort Mod og megen Karakter, og efter at Pøbelen den sidstnævnte Dag endog havde spyttet ind i Vognen paa Østergade til de unge Prindsesser Dagmar og Thyra og Kronprindsen, saa modtoges Kongen med Kjærlighed ved Ankomsten paa Jernbanen den 10de. Skrigere er der jo vel overalt; men saa længe Politimesteren er Skandinaver og har selv politiske Meninger og tør yttre disse, kan man ej vente meget af Folket. — Imidlertid har Kongens Klub og Athe-

næum, samt en Del Mennesker der holdt „Fædrelandet“, afsagt Bladet, saa dette har tabt henved 200 af sine Abonnenter. Vilde man gjøre det samme ved Dagbladet, kunde det ej skade.

Der ymtes om et Slag i disse Dage; maatte det være til vores Fordel og ej for mange blive offrede.

Jeg tror ej Fjenden gaar længere end til Kongeaaen, og saa tilbydes Vaabenstilstand. Kan man saa modtage den? Tør Kongen for Bille, Ploug og Consorter? En Kongres er vist det eneste, der endnu vil hjælpe.

Kongen er rask, men bliver meget mager. Aldrig bitter, altid venlig og god og skjuler sin store Sorg for Landet og den sjældne Armé, som han elsker og Gudskelov synes afholdt af til Gjengjæld.

Den 23de Februar 1864.

Alt ser mørkt ud. Men den kjære Konge, der bærer det store Kors, der er ham ufortjent paalagt, med en sjælden Kraft og Gudhengivenhed, haaber endnu svagt paa Mellem-Staternes Uenighed, og at vi derved kunne komme ud af denne Labyrinth, som fordums Regjeringer — vi ville haabe uden at vide eller ville — har styrtet Landet i.

Rømeling følger idag W. Moltke i mit Navn. En brav, retskaffen, rettænkende dansk Mand mindre.

Den forrige Kronprindsesse Mariane,*) har sendt Penge til Komittéen, der samler ind til Arméen.

*) Frederik den 7des 2den fraskildte Hustru.

Den 28de Februar 1864.

Her er alt ved det gamle. Kongen altid venlig men meget stille. Af hans Tale til Rigsdagen som Svar paa dens, finder jeg især det sidste, som om han selv talte, og jeg véd, at han har forandret meget i det ham først af Monrad opsatte Svar.

Skulde de Meza virkelig ej komme tilbage til Arméen? Er *det* rigtigt? — Ej efter Kongens Mening eller Ønske, som han yttrede sig efter sin Hjemkomst. Wrangel skal have omtalt Opgivelsen af Dannevirke som det rigtigste og fortjenstfuldeste og som noget, der vilde en Gang blive fremhævet i Historiens Annaler. Han har købt de Mezas Fotografi. — Anderledes bedømmes det nu her, dog ej af de fornuftige Folk eller af Militaire. Thestrups Tilbedere støde vel til de Meza, da Dannevirke jo er General Thestrups Gjærning.

P. S.

I stor Hast. General de Meza har nu faaet sin Afsked, men er fuldstændig retfærdiggjort for Retraiten. Det skal være paa Grund af et Brev til Krigsminister Lundby.

Den 6te Marts 1864.

General de Mezas Afgang har sikkert været Kongen, som enhver rettænkende Mand, højst ubehagelig, og har kostet Kongen meget at maatte underskrive. Imidlertid udtaler Kongen sig aldeles ikke, som han overhovedet ikke gjør om noget. Dog ved Hjemkomsten den 10de Februar sagde han, da der var Tale om General de Meza: „Han har reddet paa en ærefuld Maade

Arméen og fortjener dennes og min Tak," og ved en anden Lejlighed sagde Kongen: „Jeg holder Generalen for en meget dygtig Mand; hans Underligheder har man jo længe kjendt.“ de Mezas Forbrydelse har nok været, som man siger, hans Taushed overfor Ministeren og Conseilspræsidenten førend Retraiten, at den kom saa ulykkelig overraskende. Om det er rigtigt og endnu mere om det er en fornuftig Grund at styrte en Mand paa, der af Fjenden selv hæves til Skyerne, véd jeg ej; men Kongen kunde ej gjøre andet, da ellers Krigsministeren var gaaet af og Monrad med, da han jo havde sagt: „Jeg staar og falder med Krigsministeren.“ Og hvem skulde man faa i dette vigtige Øjeblik i Stedet for Monrad? Det hele er meget, meget traurigt, Enden er vist ej at beregne. Gerlach skal jo være en dygtig Officer og Stjernholm vist ej mindre.

Vor elskede Fredy, Kronprindsen, rejser Tirsdag til Arméen, jeg tror under General Hegermann. Ellers intet nyt, og hvad jeg fortæller er ej glædeligt. Geheimeraad Bluhme har mistet sin Søn Løjtnanten. Han døde efter sit Saar. Min Fætter Prinds Hans er taget i Kongens Navn (jeg tror i dansk Oberstløjtnants Uniform) for at repræsentere Kongen ved Daaben hos Prindsesse Alexandre og Prindsen af Wales.

Den 12te Marts 1864.

Vores sørgelige Tilstand formindsker ej min øvrige Sorg, og især da man i Intet ser en Ende imøde. Maatte det dog forundes den kjære, i Løndom dybt sørgende Konge, og enhver af os andre at Enden blot maa blive nogenlunde tilfredsstillende. Jeg siger i Løndom sørgende, for han ytrer sig aldrig over noget, er blevet meget

stille og er altid venlig imod os alle og vil virke det Gode, hvor han kan. Men han føler — det kan jeg se, der kjender ham saa nøje — dybt, dybt Landets Ulykke. Han er saa god, og det er haardt, at han skal bøde for Andres forstum begaaede og tilladte Fejltrin, saavel i Landets indre, som ydre Politik.

Her blev jeg forstyrret af Løjtnant Ove Guldenkrone, der kommer fra Athen, hvorfra han er rejst for 14 Dage, for at tjene i Marinen, medens Krigen staar paa. Løjtnant Funch er med. Gud give dem begge snart hele og holdne tilbage til deres Kong Georg. For vores Willi*) er Guldenkrone og vil vist altid være den samme tro Ven, som De er mig og var min saa inderlig kjære Afdøde.

General Wilster skal have det daarligt efter sit Saar. Han ligger paa Frederiks Hospital.

Kronprindsen (i mit Hjerte den elskede Fredy) vil Gud holde sin Haand over.

Den 25de Marts 1864.

Jeg skriver denne Gang til Dig, min saa inderlig kjære Elise og beder Dig sende Brevet til Din kjære Fader. Jeg takker Dig for Dit, som altid, saa venlige Brev fra 2den Marts, som jeg først fik i Mandags den 21de. Det ser broget ud overalt, men der er en Gud endnu, Himlen være lovet, og han forlader vist ej gamle Danmark, prøver han end alle og Enhver, men især Enkelte, meget haardt, saa vil han dog nok snart skjænke vor ædle Konge og det elskede Fædreland blidere Dage.

Mine Tanker er meget hos alle, jeg kjender,

*) Kong Georg af Grækenland, tidligere Prinds Wilhelm af Danmark. U. A.

og hos alle, som lide i denne Tid, og at Du, min Elise, og Din fortræffelige Fader vist ej ere blandt dem, mine Ønsker og Følelser mindst dvæle ved, tvivler Du vel ej paa.

Alting gaar her i Grunden meget stille, den ene Dag som den anden og altid i Grunden i Angest og Forventning om, hvad den næste vil bringe. Om mig selv taler jeg ej. Mit Helbred er, som det altid har været, og min Længsel efter den Tabte tager daglig til, hvilket min Elise, der har kjendt mig under Lykke og Tilfredshed, vil kunne tænke sig.

Den kjære, gode Konge er rejst i Tirsdags paa en 8te Dage. I Sønderborg var han i Onsdags, mere vidste Dronningen ej i Aftes. Skjøndt jeg fatter og agter hans Kjærlighed til og varme Interesse for hans rare, modige, udholdende Armé og godt kan tænke mig, hvor hans Hjerte trækkes hen til denne, ser jeg ham dog helst her i hans Rede; Kronprindsen ligeledes. Hvor han er, ved jeg ej ganske, blot at han er ved General Hegermanns Stab.

Hoffet er vel og hilser Dig. De ere uforandrede, Gud ske Lov, hver paa sin Maade. Landgrevinden er lidt bedre. Dronningen og Augusta er altid om hende. Vores kjære, trofaste Prindsesse Augusta skriver jo selv til Dig. Hendes to Drengere ere smukke og sunde, dog har Kighosten hjem-søgt den yngste i denne Tid, skjøndt han faar Tænder derved.

Lev nu vel, min Elise. Hils Din Mand og den venlige Marie. Naar vor tro Ven, Din kjære Fader, læser disse Linier, saa bringer Du ham derved en Hilsen fra Din uforanderlige

Caroline.

Den 30te Marts 1864.

Vores Sorg et atter stor siden i Mandags, da, netop 9 Maaneder efter, og paa samme Time, som jeg mistede mit Alt her paa Jorden, min kjære Svigerinde skulde dø. Hun saa, den Kjære, atter saa smuk ud efter Døden. Landgreven og Døttre ere dybt bedrøvede. Hun var meget for dem alle og for hver Enkelt og var mig til stor Trøst i min dybe Sorg. Min første Tanke var: „Hvorfor er det ej mig, der tør gaa til min saa inderlig kjære Hedengangne?“ Hun var saa uundværlig for Børn og Børnebørn. Dog maa man jo tie, det skal man jo, og sige: „Alt sker til vores Bedste.“ Landgreven var saa kjærlig med hende, endnu efter Døden, saa man ret ser, hvor højt han elskede hende.

At De ej saa Kongen ved hans hurtige Gjenrejse gennem Aarhus gjør mig ondt. Han ventes atter hertil senest i Morgen. Hans Ophold ved Arméen gjør vist godt, men nu, under disse Omstændigheder, længes man her meget efter ham, især Dronningen, der sørger dybt ved Moderens Død.

Den elskede Afdødes Øjesten, Fredy, der ej var her, han vil være utrøstelig.

En Kongres synes nu at komme i Stand. Affairerne ved Dybbøl og Fredericia vare hæderlige. Agtet er Arméen af Ven og Fjende.

Den 7de April 1864.

Landgreven hilser Dem og takker Dem for Deres Deltagelse i hans store Sorg. Døttrene ere meget bedrøvede, Børnebørnene ej mindre. I Aftes var her en smuk Højtidelighed, førend det kjære Lig førtes bort fra Palaisen. Vi vare alle,

hvem der hørte til Familien, til Stede og Husets Folk og Enkelte, der før havde været ved det Hof. Straks efter Højtideligheden, der fandt Sted i den blaa Sal, naturligvis aldeles sort beklædt, og hvor vores alles saa kjære Ven Paulli holdt Talen, kjørte gamle Halk bort fra Palaiset med hende, som han skylder saa meget.

Igaar rejste Quade, Krieger og de to Legationssekretairer, Baronerne Gùldenkrone og Rosenkrantz, til London. Gud give et godt Resultat af det Hele. Imellem frygter jeg, at det vil gaa som paa en polsk Rigsdag. Endskjøndt liberal og en 18de November-Mand tror jeg Krieger er agtet af det konservative Parti, og at han er kongelig sindet. Quade, skjøndt han personlig ej kjender ham, lod ganske tilfreds med Valget.

Sønderborg er slemt medtaget. Enkedronningen har været meget urolig for Slottet, da Kapellet i samme er Familiebegravelse, og Forældrene samt Forfædrene hvile der. Pretendenten bryder hun sig ej synderlig om og finder det formelig latterligt, at han vil paatage sig sligt uden Penge eller Armé, hvilket jo ogsaa er sandt. I Begyndelsen sagde hun vel imellem: „Min Familie tænker vel, enten nu eller aldrig!“ I Øvrigt elsker hun Christian den 9de uendelig og finder, at han tager alt saa smukt og uden Bitterhed, hvortil der dog er al Grund. Og hun ser, at Kongen vil kun det Gode, men efterhaanden bliver han dog mere paaskjønnet, og af Armeen er han elsket, ligesom han elsker og agter den og i Grunden altid længes efter den og efter at være med den og operere i dens Midte.

Den meget bedrøvede Fredy kom i Forgaars Aftes og tager nok snart atter igjen tilbage til Jylland.

Den 15de April 1864.

Vores kjære Fredy tog igaar Morges til Aarhus. Om han nu bliver dér, eller hvor Skjæbnen bringer ham, maa Gud vide. Lad det blot gaa ham godt. Bedstemoderens Bortgang, Landets hele Stilling gør ham saa alvorlig og stille, at man godt kunde give ham 50 Aar og dog finde ham vel alvorlig.

Han er et elskværdigt, jegodt Menneske, har rigtige Principper, læser og udvikler sig gjerne, men han er saa blød, i Grunden næsten for meget for en Mand. Han besøgte daglig et Par Timer Lazaretterne, hvilket interesserede ham meget, men jo ogsaa maa indvirke tyngende og sørgeligt paa et saa ungt Sind. Han er meget afholdt, og med Guds Hjælp vil han mer og mer blive, hvad han lover.

Den 21de April 1864.

Hvilke skrækkelige Dage have vi oplevet. Alle de mange Lidende og Døde, som Oberst Lassen, Major Rosen, General du Plat og alle de dygtige, tro Mænd, som kjæmpede gjerne for Konge og Fædreland, men som dog maaske ogsaa tænkte, „hvorforslaas vi?“ Thi denne Krig, tror jeg, kunde vi dog vist have undgaaet. Det var anderledes i den forrige Krig. Hvad vil Enden blive? det kan dog Ingen forudse.

Kongen taler næsten slet ikke, naar Familien er samlet. Han bliver saa mager og ser kuns daarlig ud.

Hvilken Elendighed, hvilken Sorg i saa mange Familier. Næsten alle, man kjender, bærer Sorg for en Søn, en Mand, en Broder eller en kjær Ven.

Denne Dag i Dag tænker jeg særlig paa Dem,

fordi jeg véd, at den for saa mange Aar siden knyttede Deres Lykke sammen med Deres elskelige Kone, som De nu ogsaa maa savne og længes efter. Tiden skal jo læge Saaret. Jeg finder det ej, og tror det er ulægeligt. Mine Tanker dvæle saa tidt ved Deres elskede Marie og ved Dem begge, med Tak for mangeaarigt, trofast Venskab.

Uforandret er og bliver jeg stedse for Dem Deres tro hengivne

Caroline.

Den 2den Maj 1864.

Fredericias Rømning var vist rigtig, selv Hr. Ploug synes at approbere den. Hvad mener De? Maatte man nu blot snart høre noget fra Hegermann, han har en dyrebar Skat i sin Varetægt. Sorgen over alle de mange Faldne er dyb og deles af alle. Kongen trøster andre, hvor han kan, saavel i Gjerning som i Ord. Alle gjøre, hvad de kan.

De Saarede, der atter tør gaa ud, komme i private Huse og faa styrkende Mad daglig eller et Par Gange om Ugen. Saaledes har Dronning Caroline Amalie siden i Søndags daglig 25 og jeg fra idag 10 daglig. Rømeling, hvis følende Hjerte De kjender, vil vistnok indrette det godt. Imellem faa de Kjødsuppe, Grød eller Gryn-suppe, men altid Kjød, Øl til daglig, et Glas Vin om Søndagen og hver Dag en Kop Kaffe. Saaledes er det hos Enkedronningen, og saaledes faar de det her. Der kan efter min Mening aldrig gjøres nok for de Stakler.

Paa Onsdag var Elisabeth Bülows og Reedtz-Thotts Bryllup bestemt, men da General du Plat skulde begraves om Torsdagen, og det jo var

hendes Onkel, blev Bryllupet udsat. Hun græd over Onkelen og over Udsættelsen, begge Dele kan jeg saa inderlig godt forstaa. Det unge Par vil rejse udenlands og komme i August tilbage, til den Tid er Gaunø, der bliver sat i Stand, ganske færdig.

Den 16de Maj 1864.

Dronningen sagde i Aftes, at alt, hvad der efter den bekjendtgjorte Vaabenstilstand den 12te blev af Blodigelen (anderledes kalder jeg ei Preussen) udtaget af Kontributioner o. s. v., skulde tilbagebetales. Maatte det ske. Tror De det sker?

At vi endte med den hæderlige Søaffaire ved Helgoland var glædelig, blot Skade det traf ikke Preusserne, men Østerrigerne, der skjøndt vore Fjender dog er Mennesker, naar de ere uden hines Indflydelse, og endog have bekrandset Landsoldaten i Fredericia. — Dybbøl Slaget kalder jeg dog ærefuldt, skjøndt vort Nederlag; men alle disse brave Mænds Død havde vi dog maaske kunnet spare. Det var tungt, at den unge Kadet Trampe skulde miste Benet ved Helgoland. Han er landsat ved Christianssand, hvor den stakkels Moder straks er rejst hen. Før smilte Lykken til den Familie, nu er det omvendt.

De 10 daglige Lazaretgjæster spise godt og synes ret tilfredse. Kammerherreinde Rømeling lægger sædvanlig for, og jeg skjænker Kaffen. Gode Nielsen hjælper ogsaa med at skjære Kjødet. Naar de gaar, forærer Kammerherre Rømeling dem hver en Cigar, der tændes i Porten.

Igaar Eftermiddags kom min elskede Fredy og General Hegermann. Den første ser rask ud. Hans Yttringer angaar især Preussernes saa

skammelige Opførsel i Jylland, som han omtaler med sandt Raseri, og han føler dybt, hvor meget den elskede Fader maa lide, og som han stedse bærer paa den smukkeste Maade.

Fodgarden kom imorges med klingende Spil og Hurra for Kongen tilbage. Husarerne ventes idag.

Den 23. Maj 1864.

Her er alt, undtagen den nye Indenrigsminister*) og den nye Krigsminister**), ved det gamle. Maatte disse to have en god Indvirkning. Den første er vistnok en meget fornuftig og retskaffen Mand, men gik jo før for at være ejderdansk og er ej alene en Svoger til, men ogsaa en Tilhænger af Grundtvig. Den nye Krigsminister er nok i enhver Henseende en rettænkende og dygtig Mand, man siger af Andræs Anskuelse, altsaa Helstatsmand. Dog, hvad hjælper nu alt det, og hvor frygteligt, naar man tænker, hvad vi, siden det Ørstedske Ministerium styrtedes, selv have handlet (altsaa i 11 Aar) paa Landets Opløsning af bare Nationalitetsfølelse og Patriotisme, altid i den faste Tro af Stormagternes Bistand og vel ogsaa af store skandinaviske Følelser. Imod vor nuværende Konge er der vist ej handlet korrekt, og jeg frygter, at Frederik den 7de og især hans Halvdel ej har været ganske uvidende om det sidste. Dog deri kan jeg jo have Uret. Geheimeraad Hall er nu den, der faar hele Skylden.

Soldaterne smager Maden ret godt, og nu er de muntre og veltalende. Imellem faar de en Billet

*) Hofjægermester Carlsen til Gl. Kjøgegaard.

**) Oberstløjtnant Reich.

U. A.
U. A.

til Kasino eller Folketheatret, og det morer de Stakler.

Grevinde Frijs til Frijsenborg har gjort sig udødelig paa Lazaretterne ved hendes Kjærlighed og gode Pleje. Hendes ellers lidt vel store Ro og næsten kolde Væsen har dér haft god Virkning, og samtidig er Hjertets Følelser kommet frem. De skal have grædt, de stakkels Saarede, som Børn, da hun sagde dem Farvel Dagen førend Rejsen til Frijsenborg.

Paa Torsdag skal der være en stor Højtidelighed i Anledning af Stiftelsesdagen for Diakonissestiftet, hvilket vor nuværende elskelige Dronning jo har oprettet. Det er endnu kun lille, men det er jo det første Aar, og da det har gjort god Fremgang, er der jo al Grund til at haabe paa mer.

Den 3. Juni 1864.

Nu idag, paa den elskede Fredys Fødselsdag, vil jeg, medens der er Tid inden Taflet paa Bernstorff, aflægge en lille Visit paa det vist meget venlige Louisenhøj og underholde mig lidt med den kjære, tro Husven.

Tiderne ere frygtelige, og da man selv kan takke sig for meget, ere de endnu traurigere. En ædlere Konge end dets nuværende faar Danmark aldrig. Og det vidste man, derfor skulde vi ej selv, siden Ministeriets Ophævelse i 1854, have arbejdet paa at udsondre Holsten og spille det elskede Fædreland i Skandinaviens Skjød.

Deraf bliver nu vel intet; men nu kommer Halvdelen vel i Røverens Haand, der længe har sukket efter Kieler Havn og Rendsborg som Forbundsfæstning o. s. v.

Kongen ytrer sig om intet, men jeg tror, han er den fornuftigste iblandt os, men staar, skjøndt han virkelig agter Monrad og tror fast paa ham, dog nok mest ene i sin Mening. Afholdt bliver han mer og mer, efterhaanden som de lære ham at kjende. Kongeparret vil begge kun Landets Held og Velsignelse. Kronprindsen nager det hele paa, og han er alvorlig — ikke som unge ellers paa 21 Aar, men ganske som om han var over de 50. Kongen ser meget nedtrykt ud, Dronningen viser det ikke imellem Fremmede; men naar hun er alene eller med en af os, viser hun sin Sorg og begræder Danmarks Ulykke.

Foruden Soldaternes 2 Retter Mad, som de daglig faar, skulle de i Anledning af Fredys Fødselsdag idag have desforuden Kage, og den er istukken 10 smaa Dannebrogssflag, som de skal beholde til Erindring om Dagen.

Den 15de Juli 1864.

Det politiske omtaler jeg ej. Beklager blot at Ordsproget: „Hvem der ej vil høre maa føle,“ gaar hos os i Opfyldelse, og især at alle, der har forudset det, Kongen først og fremmest, der mange Gange i Geheimestatsraadet tidligere har vovet at udtale sit Mishag, nu er den, der mest lider derunder.

At disse Planer om Deling af Slesvig vil udføres, tror jeg ej, og skjøndt jeg langt fra venter noget godt, tror jeg, det bliver altsammen ganske anderledes, end man venter. At slaas videre er dog vel en Umulighed — altsaa at finde os i alt, bliver Enden paa vores Hovmod.

Ejderdanskheden og Skandinavismen tager

meget af, men dog for sildig. En Brochure af Højesteretsassessor Müller om Hall, Monrad Ministrene maa De læse, den er ypperlig, og jeg tilføjer blot: Skade den kommer for sent.

Den 25de Juli 1864.

Jeg haaber altid at kunne fortælle noget godt, dog desværre er der vel ej mere Haab om noget saadant. Det stive, kloge Ministerium (med Undtagelse af Krigsminister Reich) vil før slaas til sidste Mand, end indgaa paa en virkelig Vaabenstilstand eller Fred, hvor dog det halve tabte Land havde kunnet komme tilbage til os. Nu skal formodentlig atter offres mange Tusinde Mennesker til ingen Nytte og sønderlemmes det hele Land. Kongen, den milde, dybtfølende, lider meget og især da de, han har henvendt sig til om at danne et nyt Ministerium, og som have været Helstatsmænd og af Kongens Mening, ej have turdet overtage dette i et Øjeblik som nu, hvor hidtilværende og nys fratraadte som Hall og Konsorter have rodet os ind i vor nuværende frygtelige Tilstand.

Sedler ere kastede nylig en Aften omkring i Husene, Sedler, der ophidse Folket imod Kongen og som sige: „Han vil en personal Union for at faa mere paa Civillisten o. s. v.“ Justitsministeren Casse gjør intet derved.

Reich skal have sagt, at han ej kunde indse, hvorledes vi paany kunde udholde en fortsat Kamp. Stemningen hos Officererne og Soldaterne er som altid god og fuld af Tillid og Kjærlighed til Christian den 9de. Bladene, der i Grunden lede alt, skade meget.

Den 17. August 1864.

Gudskelov man da igjen kan høre fra sine Venner, thi det var for galt, da man intet, slet ingen Ting fik at vide fra eller om dem.

Vores kjære Elise har ret haft en slem Tid under Preussernes Tryk, maatte den fæle Tid nu være overstaaet. Alt staar dog endnu paa et underligt Punkt. Efter „Flyveposten“, som De dog vist læser, ser man da ret, hvorledes vi selv — skjøndt Christian den 9de kjæmpede derimod — har styrtet os i Ulykke ved nationalt Hovmod og ejderdanske Projekter, en Ulykke, som vi endnu taalelig kunde have trukket os ud af ved Londoner Conferencen. Nu staar vi forladt af alle store Magter, ene, uden de dejlige, frugtbare Hertugdømmer, og man maa endda takke Gud, at det nye fornuftige og redelige Ministerium har reddet Kongeriget. Om vi nu kan bestaa saaledes, er et Spørgsmaal. — Dog det *skal* gaa, og saa gaar det ogsaa.

Kongen er inderlig at beklage, han sørger dybt, Sønnen ej mindre og paa ham mærker man det mere, da Kongen bærer det som en Mand, hvilket han jo ogsaa maa og skal. Den elskelige, karakterstærke Dronning er stille — man omtaler det hele ej gjerne. Dagmar har grædt mangen en Taare over sit Fædreland, over de Faldne og over de Saarede. Kæmpen, den seksaarige Valdemar, slaar alle Tydskere ihjel, eller rettere skyder dem med sit Trægevær.

Idag spiser hele Kongefamilien her hos mig, og da der naturlig bliver temmelig mange (med os her 25), spises i den store Sal, hvor jeg spiste sidste Gang 28de Juni ifjor. Det lader sig jo ej forandre; men naturligvis vaagner derved mange Følelser, mange Minder netop her den Dag, hvor

faa Timer efter, med et eneste tungt Slag, Livet var for mig svunden hen til evig Sorg, Savn og Længsel.

Nu være Held med Dem og os alle og give os Kraft til at bære de mange Offre, som den snarlige Fred vel vil paalægge os.

Gud velsigne den kjære gode Husven. Deres uforanderlige

Caroline.

Disse Breve fra Arveprindsessen til min Bedstefader, af hvilke jeg ovenfor har givet et lille Uddrag, har jeg alle for et halvt Aarhundrede siden haft i min Haand, idet jeg selv som Dreng har bragt ham dem fra Posthuset. Og jeg har set ham aftørre sine Briller og sætte dem omhyggeligt til Rette, „spænde for“ kaldte han det, for med et forventningsfuldt, interesseret Udtryk at begynde Læsningen af, hvad den af ham saa højt skattede Prindsesse skrev. Den af Brandsaar hærgede og Brandar vansirede gamle Arveprindsesse, den højsalige Kong Frederik den 6tes, ham i saa meget lignende, Datter, som i sin næsten tyve Aar lange Enkestand spinkede og sparede paa alle blot sømmelige Maader og underkastede sig mangt et Savn, for at den, hun elskede mange Gange højere end sig selv, hendes livsglade Gemal, kunde hvile gjældfri i sin Grav. Og hun havde den Lykke — hvorfor hun takkede sin Gud — at leve saa længe, at hendes Ønske i den Retning kunde ske Fyldest.

Med utilsløret Tillid henvendte hun sig til „den tro Husven“ om Raad i mange finantsielle Spørgsmaal, og hun fulgte de Raad, han gav hende.

Lige til faa Maaneder før Arveprindsessens Død i 1881 fortsattes Correspondancen, og i lange Tider besøgte General Müller hende én

Gang om Aaret, hvis hans Helbred tillod det, og var da hendes Gjæst i Palaisen i nogle Uger. Den sidste Gang var i 1875. Han var da over 80 Aar gammel.

Saa har han paa Ny noget at skrive om i sin Dagbog. Om det daglige Samvær med Prindsessen, hvis Aand er lige kraftig og hvis Legeme er lige stærkt, men hvis Hørelse Aar for Aar gjør den mundtlige Meddelelse vanskeligere.

I 1872, næsten 80 Aar gammel, faldt Prindsessen paa den lille Trappe ned til Havestuen og brækkede venstre Overarm. Hun gav ikke den mindste Smule efter for Smerterne, spiste med ved Taflet og vilde grumme nødig gaa tilsengs, da Lægen kom og paabød dette.

Og min Bedstefader skriver om, hvorledes alle, ved disse hans Besøg, forkjæle ham og behandler ham med stor Forekommenhed. Han følges med Arveprindsessen til de forskjellige Sammenkomster hos de høje Slægtninge. Kongen ønsker, at han altid, naar han er i Kjøbenhavn, vil benytte sig af Kavallerlogen i det kongelige Theater. Hver Morgen møder Arveprindsessens Hushovmester paa Generalens Værelse for at forespørge, om der er noget af de andre Theatre, han vil besøge samme Aften og da hvilket. Hans Hænder ere med Aarene blevne ganske stive af Chiragra og smerte ham ofte. De høje Damer, Dronningen og Enkedronning Caroline Amalie hjælpe ham derfor ved højstegenhændigt at skrælle hans Fersken eller anden Frugt ved Bordet, naar han har sin Plads ved deres Side, hvad jævnlige hænder ved de smaa daglige Tafler. De kommer Sukker og Fløde i hans Kaffe og giver Kort for ham, naar det er hans Tour at give, ved „Makaoen“ paa Bernstorff om Aftenen.

Og i de seneste Aar er et nyt Hof kommet til Kronprinds Frederiks og den unge Kronprindsesse Louises. Ogsaa de følger den ældre høje Families Eksempel og vise ham stor Opmærksomhed. Han glæder sig ved der at se, men ikke tale med, den lille vordende Konge; thi dertil er denne endnu for lille; men med en vis Stolthed skriver han:

„Jeg har nu været under Tag med 7 af Danmarks regjerende og tilkommende Konger, hvor mange kan rose sig af det?“ — Under Christian den 7de har han baaret Uniform. Han har set Landgrevens som Brudepar kjøre fra Kirken til Amalienborg. Han har assisteret ved deres Datters, Prindsesse Louises Bryllup med Prinds Christian, senere Christian den 9de, og opbevarer et „L“ broderet i Guld paa rød Silke, et Minde som alle de assisterende den Dag modtog. (Nu er det i min Besiddelse), og aller senest har han været i Stue med og gjort Bekjendtskab med dette høje Pars lille Sønesøn.

Alle de mange Beviser paa Naade glædede i høj Grad den gamle Herre, fordi han bestandig med største Beundring og Hengivenhed havde set op til Kongen og hans Hus.

„Lyd Guds Bud, saa godt Du kan,
Ær Din Konge, værg Dit Land!“

„Det lille Fynd-Ord skal Du huske, for det indeholder en god Livslære,“ sagde han en Gang paa en af vore Aftenvandringer paa Louisenhøj, jeg var den Gang vel en 17 Aar. „Det første Paalæg er det sværeste,“ tilføjede han, „men derfor siges der ogsaa: saa godt Du kan! De sidste to bør falde enhver Dansk som noget ganske selvfølgeligt!“

I Maj 1873 forlod min Bedstefader Louisenhøj og flyttede til mine Forældre paa Stenderupstrand, hvor Skovridergaarden ved Tilbygning var bleven udvidet for at give bedre Plads til ham. Her nød han sine sidste 9 Leveaar under min Moders omhyggeligste Pleje. Dog aflagde han jævnlige Besøg hos sine Børn i Jylland og sine Venner i Aarhus. Han vedblev lige til det sidste at pusle med Blomster og Planter i Have og Skov. En Gang imellem gik han med de andre Jægere ud for at skyde en Buk eller Hare i Nærheden, eller staa paa Sneppetræk; men hans høje Alder, det mindre skarpe Syn og de gigtstive Fingre bevirkede at han kun sjælden kom til Skud. I sin Dagbog indfører han sine smaa daglige Oplevelser, saasom at „Fanny, „hendes“ Hund døde i Nat, jeg begravede den selv ved Bænken paa Udsigtsbakken og plantede fire Guldregn paa dens Grav.“

En Gang imellem finder han en forstenet Musling, en Stenkile eller anden Oldsag, hvilket noteres i Dagbogen. I øvrigt indføres for hver Dag, hvem han har skrevet til og fra hvem han har modtaget Brev og hans Correspondance var meget stor. Ligeledes indfører han, hvem der har besøgt ham eller den øvrige Familie.

Bøger er hans kjæreste Adspredelse, næsten hver Uge bestiller han nye og glæder sig stadig over hver Sending. Det er saa at sige altid historiske, geografiske eller naturhistoriske Værker, franske, tyske eller danske.

Den 21de August 1874 fik han Telegram om, at General Juel var saa syg, at alt Haab om Helbredelse maatte anses for udelukket. Han rejste øjeblikkelig efter Modtagelsen af dette til Aarhus for om muligt endnu at sige sin Ven det

sidste Farvel, men han kom for sent. Han skriver i sin Dagbog:

„Fredag den 21de August Eftermiddag Kl. 5 døde Adolph Juel stille og roligt. Hvad jeg taber i ham, min ældste, min bedste Ven, kan jeg bedre føle end beskrive. Det sidste vilde medtage megen Tid og megen Plads. Dagen før mit Bryllup i 1818 nede i Frankrig, da jeg var meget anstrængt, mat og nedbøjet og jeg efter 4 Miles Ridt kom til hans Kvarter næsten haabløs paa Grund af de mange Vanskeligheder, som nu gjordes af Generalinde Gähler, Præst og Jurister, hvem tog sig da af mig? hvem hjalp mig og gav mig nyt Haab? hvem tvang mig til at vise Courage og fulgte mig den lange Vej tilbage for at støtte og styrke mig? Det gjorde Adolph Juel! Sligt glemmes ikke.

Sidst jeg saa ham var den 17de Juli i Aar. Da var det ham, der var forknyt og mig, der søgte at sætte Mod i ham. Da jeg den Gang sagde ham Farvel og tilføjede „om nogle Uger besøger jeg Dig igjen,“ svarede han: „Saa besøger Du min Grav.“

Generalinden var roligere, end jeg havde turdet haabe.

Den 28de August Kl. 1 fandt Begravelsen Sted. I Kapellet var ikke Plads til de mange Nærværende. Kisten, der var skjult af Blomster, blev derfor baaret udenfor af Underofficerer fra det kjære gamle Regiment. Pastor Schiøt holdt en meget smuk Tale, hvori han mindede om Niels Juel, som var den Afdødes Stamfader og hvis Navn og Slægt han ej havde svigtet. Han havde arvet ikke alene Adel, men et berømt Navn, havde tjent med Ære og Hæder i Fred og Krig, siden levet stille og gjort meget vel. Ogsaa et Bevis paa hans Godhed var hans Tjenestefolk,

som i Snese af Aar endnu var i hans Tjeneste, en Sjældenhed i vore Dage.

Før og efter Talen var smukke Psalmer akkompagnerede af 3die Dragonregiments Musik, den, der har spillet saa ofte for Regimentets udmærkede og højt agtede Chef, ogsaa baade i Fred og i Krig.

Nu traadte Vaabenbrødrene frem og toge Kisten af Skamlerne for at bære den til Graven; men i samme Øjeblik traadte Officererne til. Obersterne Neergaard, Ludvig Brock, Wegener og Rosenkrantz, Ritmestrene Flindt, Rosenørn og Krogh samt Løjtnant Nielsen, og de bare Kisten til Graven. Her toge Vaabenbrødrene den og sænkede den ned, medens deres Fane holdtes ud over Graven. Det hele var saare højtideligt og hjertegribende.

Middagen deltog jeg i hos Generalinden sammen kun med Familien. Datteren, den elskelige Fru Elise Beck, var meget nedbøjet, ligesaa Datter-Datteren Frøken Wilma. Oberst Beck, som var rejst over Hals og Hoved fra Norge, hvor han havde brugt Kur, naaede først hertil Kl. 6 Eftmd.“

Nu var kun Hofjægermester Friis tilbage af de ældste Venner og Regimentskammerater fra Frankrig. Han var flyttet til Kjøbenhavn efter at have overladt Lyngbygaard til en Søn; men han var nu svag og skrøbelig og navnlig meget tungsindig, fordi han følte, at hans Hukommelse stundom ganske glippede ham. Han udtalte ofte Ønsket om at maatte faa Lov at dø.

En Gang besøgte han min Bedstefader paa Stenderupstrand. Ved Middagsbordet rejste han sig op, hævede sit Glas og takkede paa en saa hjertevarm og smuk Maade sin gamle Ven Mül-

ler for det Venskab, der i mere end 60 Aar havde staaet sin Prøve, et Venskab, som var begyndt i de ganske unge Aar, da Napoleon den Store endnu fik saa at sige hele Europa til at skjælve og Danmark var Frankrigs Allierede.

Alle glædede sig ved at høre den gamle Herres Tale som et Bevis paa, at hans Aand jo dog var ganske frisk. Særlig smukt lyste Glæden af min Bedstefaders Ansigt, baade paa Grund af denne Kjendsgjerning og paa Grund af de venlige Ord. Og min Bedstefader talte for ham, og takkede for Minderne og for alt, hvad Friis havde været for ham i hele det lange Spand af Aar.

Et Øjeblik efter rejste Friis sig atter og holdt paa ny ganske den samme Tale, som han for et Øjeblik siden havde holdt. Da blev min Bedstefaders Udtryk saa inderlig bedrøvet, en Taare glimtede i hans Øje og han rystede sagte paa Hovedet til os andre, „blot lade som ingenting“, men hans Stemme var saa forandret, da han sagte og ganske kort for anden Gang bragte Friis sin Tak.

Det varede ikke længe efter dette Besøg, inden hans gamle Ven fik sit Ønske opfyldt og fik den Fred, han længtes efter. Den 18de Marts 1877 skriver min Bedstefader i sin Dagbog: „Jeg fik i Dag Brev med Meddelelse om den sidste af mine gamle Venners Død. Friis, Juel og jeg var i mere end 60 Aar et Trekløver, knyttet med et inderligt Venskab til hverandre. — Nu er kun et eneste og vissent Blad tilbage. Min Sygdom hindrer mig oven i Købet i at følge min Ven til Jorden.“

Saa var min Bedstefader den sidste, der var tilbage af samtlige Officerer fra „Prinds Ferdinands Regiment lette Dragoner“ — det stolte Regiment med det klangfulde Navn, som altid

havde vakt Opsigt ved de store Revuer for Kejserne og Konger under dets treaarige Ophold i Frankrig. I Grunden var han lidt stolt over at have holdt Pladsen saa længe; thi Aanden vedblev at være lige klar og hans mange Interesser lige usvækkede, saaledes at han selv paa Gravens Rand formaaede at sprede Liv og Glæde om sig og at vække Kjærlighed og Højagtelse hos alle, med hvem han kom i Berøring.

Den 9de Januar 1882 bortkaldtes han efter nogle Ugers Sygeleje i den høje Alder af 87 Aar.

Og hans Kiste førtes til Aarhus, hvor han kom til at hvile ved hendes Side, som han aldrig glemte, hende, som han en Gang havde givet sin Længsel efter Udtryk ved i sin Dagbog at skrive:

„Haabet med sin gyldne Stav
Vinker mig til hendes Grav
Hvor jeg hvile skal saa rolig,
Til jeg kaldes til Guds Bolig.“

